

TARTU ÜLIKOOL
Sotsiaalteaduste valdkond
Majandusteaduskond

Marko Aavik

**EESTI MAAKOHTUTE ORGANISATSIOONIVÕRK
AVALIKU SEKTORI JUHTIMISE JA HALDAMISE
KONTEKSTIS**

Magistritöö ärijuhtimise magistrikraadi taotlemiseks strateegilise juhtimise erialal

Juhendaja: teadur Krista Jaakson

Tartu 2017

Soovitan suunata kaitsmisele

Krista Jaakson

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

.....

Marko Aavik

SISUKORD

Sissejuhatus	4
1. Avaliku sektori juhtimise ja haldamise teooriad, metoodilised lähtekohad ja teiste riikide kogemused kohtusüsteemide arendamisel.....	7
1.1. Avaliku sektori juhtimise ja haldamise teooriate lähtekohad tänapäeva kohtusüsteemide arendamisel	7
1.2. Kohtusüsteemi organisatsioonivõrgu analüüsimise ja planeerimise metoodilised lähtekohad	13
1.3. Teiste riikide kogemused kohtusüsteemi organisatsioonivõrgu optimeerimisel	23
2. Teiste riikide võrdlevat kogemust arvestav Eesti maakohtute organisatsioonivõrgu analüüs	29
2.1. Maakohtute organisatsioonivõrgu analüüsi uurimisprotsessi kirjeldus	29
2.2. Maakohtute organisatoorse ülesehituse kirjeldus	32
2.3. Maakohtute organisatsioonivõrgu analüüs ja ettepanekud	36
Kokkuvõte	58
Viidatud allikad	61
Lisad	
Lisa 1. “Google maps” rakenduse väljavõtted kohtumajade asukohtade paiknemiste ja kauguste kohta	68
Lisa 2. Olemasolevate kohtumajade täpsemad ruumi ja kuluandmed	69
Lisa 3. Andmed kohtusaalide kasutusefektiivsuse ja kinnisvarakulu kao kohta ..	73
Lisa 4. Rahvaküsitluse küsimustik	75
Lisa 5. Rahvaküsitluse tulemused (TNS EMOR)	77
Lisa 6. Andmed püsikulude kokkuhoiu kohta maakohtute kulude struktuuris magistritöös esitatud ettepanekute realiseerimisel	88
Lisa 7. Justiitsministeeriumi ametnike esialgne hinnang töökohtade ümberpaigutamise võimaluste kohta	89
Lisa 8. Tartu kohtumaja ümberehituse esialgne hinnang	90
Lisa 9. Maakohtute kogueelarve	91
Summary	92

SISSEJUHATUS

Eelmise kümnendi lõpuaastatel toimunud ülemaailmne majanduskriis on toonud tugeva majandusliku ratsionalismi praktiliselt igasse eluvaldkonda. Ka kohtusüsteemid on osa muutuvast maailmast, mistõttu on paljudes riikides hakatud läbi viima või juba on läbi viidud kohtute organisatsioonivõrgu analüüse eesmärgiga leida optimaalne tasakaal kohtuvõrgu kulude ja efektiivsuse ning õigusemõistmise kättesaadavuse vahel.

Kohtute organisatsioonivõrgu all peetakse silmas kohtunike alalise teenistuskohaga kohtute struktuuriüksusi, nende suurusi, paljusust ja hajutatust riigi territooriumil. Eesti maakohtute organisatsioonivõrk on arvestades meie riigi väiksust üsna hajutatud ning meie organisatsioonivõrku iseloomustavad paljud väikesed (2–4 kohtunikuga) kohtumajad. Magistritöö teema on aktuaalne, kuna Eesti maakohtute organisatsioonivõrgu optimaalsust ei ole käesolevas magistritöös kasutatava ja tänaseks rahvusvaheliselt laialt aktsepteeritud metoodika kohaselt varem analüüsitud.

Töö eesmärgiks on rahvusvaheliselt tunnustatud ja teistes riikides kasutatust leidnud metoodikat järgides Eesti maakohtute organisatsioonivõrgu analüüsimise kaudu teha ettepanekud maakohtute organisatsioonivõrgu optimeerimiseks. Töö eesmärki on piiritletud ainult maakohtutega seetõttu, et halduskohtute ja ringkonnakohtute organisatsioonivõrk on maakohtute organisatsioonivõrguga võrreldes oluliselt (4–8 korda) konsolideeritud. Magistritöös käsitletakse kohtute organisatsioonivõrgu analüüside aluseks olevaid teoreetilisi ja metoodilisi lähtekohti, teiste riikide kogemusi ning läbi eelnimetatu rakendamise püütakse leida meie maakohtute organisatsioonivõrgu optimeerimise võimalusi. Magistritöö leiab tõenäoliselt kasutamist maakohtute organisatsioonivõrgu optimeerimist puudutavates aruteludes ning selles käsitletu võib olla üheks sisendiks ka seda puudutavate otsuste tegemisel tulevikus.

Magistritöö eesmärgi saavutamiseks on autor püstitanud kuus uurimisülesannet:

- uurida avaliku sektori juhtimise ja haldamise teooriaid ning määrata kindlaks, millised avaliku sektori juhtimise ja haldamise teooriate lähtekohad leiavad kasutamist kohtusüsteemide arendamisel;
- uurida ja määratleda kohtusüsteemi organisatsioonivõrgu analüüsimise ja planeerimise meetodika;
- uurida teiste Euroopa riikide praktilisi kogemusi kohtusüsteemide organisatsioonivõrgu optimeerimisel;
- uurida andmeid Eesti maakohtute olemasoleva organisatsioonivõrgu kohta;
- analüüsida maakohtute organisatsioonivõrku ja teha selle optimeerimise ettepanekud.

Magistritöö teoreetilises osas uuritakse avaliku sektori valitsemise ja arendamise teoreetilisi lähtekohti ning määratletakse kindlaks need lähtekohad, mis on võetud rahvusvaheliselt aluseks kohtusüsteemide arendamisel. Seejärel uuritakse kohtusüsteemi organisatsioonivõrgu analüüsimise ja planeerimise rahvusvaheliselt aktsepteeritavat meetodikat. Peamiselt kasutatavad uurimis- ja analüüsimeetodid on dokumentide uurimus, ajalooline uurimus, võrdlev uurimus, kvalitatiivne sisuanalüüs, võrdlev analüüs ja põhistatud teooria.

Magistritöö empiirilises osas uuritakse võrdlevalt, et kuidas on teoreetilises osas määratletud meetodika leidnud teistes riikides rakendamist ja mis on kokkuvõtvalt olnud nende kogemused selles valdkonnas. Seejärel uuritakse andmeid Eesti maakohtute olemasoleva organisatsioonivõrgu kohta (andmed majade, geograafilise hajutatuse, ülalpidamiseks kuluvate ressursside kohta), andmeid kohtumajade teeninduspiirkondade demograafilise olukorra kohta võrreldes kohtumajade arvu teenindavate elanike arvu suhtega, andmeid kohtumajade suuruste kohta suhestatuna optimaalse miinimumiga, andmeid õigusteenuse vajaduse ulatuse kohta elanike seas, andmeid kohtumajade kauguse kohta elanikest ja andmeid transpordinfrastruktuuri võimaluste kohta, andmeid võimalike alternatiivsete kompensatsioonimeetmete rakendamise võimaluste kohta ning andmeid võimalike kulude kokkuhoiuvõimaluste ja alternatiivkulude tekkimise kohta. Empiirilises osas peamiselt kasutatavad uurimis- ja analüüsimeetodid on

dokumendianalüüs, kaardistusuurimus ning statistiline analüüs, (keskmise taseme analüüs, küsitluse tulemuste analüüs).

Magistritöö sisuline osa koosneb kahest peatükist, mis omakorda jagunevad kuueks alapeatükiks. Esimene peatükk moodustab magistritöö teoreetilise osa, milles leitakse teoreetilised ja meetodilised lähtekohad empiirilise osa koostamiseks. Magistritöö sisulise osa teine peatükk moodustab empiirilise osa, kus uuritakse teiste riikide praktilisi kogemusi sarnaste reformide teostamisel ning teoreetilise osa lähtekohtadest ja teiste riikide võrdleva kogemuse alusel sisustavatest hindamiskriteeriumitest lähtuvalt analüüsitakse Eesti maakohtute organisatsioonivõrgu optimaalsust ja tehakse selle optimeerimise ettepanekud.

Magistritöö autor töötab Justiitsministeeriumis I ja II astme kohtusüsteemi (sh maakohtute) valdkondliku juhina ning tal on selles valdkonnas ligikaudu kümneaastane töökogemus. Seetõttu põhineb magistritöö ka autori valdkondlikul ekspertteadmisel ning sellistel mitteavalikel andmetel ja teadmistel, mida autor saab kasutada oma ametist tulenevalt. Töö kirjutamisel on saadud abi Justiitsministeeriumilt – eraldi soovib autor tänada kolleege Rasmus Karjat, Margit Laurit, Siret Jürgensoni, Ly Mälli, Maret Saanküllit, Külli Luhat, Shirley Salmi, Merit Kõlvartit ja Marleen Kipparit, kes on olnud tänuväärseks abiks sisulistel aruteludel ning analüüsi aluseks oleva informatsiooni kogumisel ja selle süstematiseerimisel. Magistritöö kirjutamiseks on saadud abi ka uuringufirmalt TNS EMOR ja Riigi Kinnisvara AS-ilt.

Magistritöö märksõnadeks on uue avaliku juhtimise mudeli ja digitaalajastu valitsemise mudeli lähtekohtadel põhinev kohtute optimaalne organisatsioonivõrk.

1. AVALIKU SEKTORI JUHTIMISE JA HALDAMISE TEOORIAD, METOODILISED LÄHTEKOHAD JA TEISTE RIIKIDE KOGEMUSED KOHTUSÜSTEEMIDE ARENDAMISEL

1.1. Avaliku sektori juhtimise ja haldamise teooriate lähtekohad tänapäeva kohtusüsteemide arendamisel

Käesolevas peatükis antakse kõigepealt lühike ülevaade peamistest riigihalduse mudelitest ning seejärel uuritakse, milliste mudelite teoreetilised lähtekohad on tänapäeval sobilikud ja kasutamisel kohtusüsteemide arendamisel.

Klassikaline avaliku halduse mudel tegi võimalikuks industriaalajastu läbimurde ja aitas riigid modernsesse majandussüsteemi. See põhineb algelisel juhtimisdoktriinil, mis selgelt eristab avaliku sektorit erasektorist ning kus tulemuslikkus võrdub jäikadele reeglitele allutatud protsesside toimimisega. Paljude riikide avalike sektorite majandamistes domineerivad sellise mudeli põhipostulaadid tänapäevani ning nende riikide riigihaldust iseloomustab bürokraatiakesksus ja ametkonnakesksus. Selle mudeli peamiseks puuduseks võib pidada vähest või olematut sisemist valmisolekut muutusteks, vähest paindlikkust ja ajas kasvavaid riigihalduse kulusid. Ameerika Ühendriikides 1960.–1970. aastatel uue avaliku halduse nime all tuntud lähenemine püüdis viia klassikalist avalikku haldust lähemale akadeemilisele politoloogiale võrdsuse, õigluse ja stabiilsuse rõhutamise kaudu. Seda omakorda arendati 1980. aastatel edasi avaliku sektori juhtimises rohkem ärialaadse lähenemise juurutamisega, mille tulemit hakati kutsuma uueks avaliku juhtimise mudeliks. Viimase paarikümne aasta jooksul on see levinud paljudesse Angloameerika kultuuriruumist mõjutatud riikidesse, kuid suuremad vanad Mandri-Euroopa riigid ei ole selle vooluga kaasa läinud. (Pffiffner 2004: 443; Almqvist

2004: 25; Ansell, Torfing 2016: 48, 49; Randma-Liiv, Kickert 2016: 14; New Public Administration 2016; Pollitt, Bouckaert 2011: 9, 11; Islam 2015: 147; Pollitt, Bouckaert 2004: 2).

Alates selle sajandi algusest on esile kerkinud mitmeid alternatiivseid lähenemisi, millest ükski ei ole kujunenud domineerivaks. Teaduskirjanduses on peetud nendest uutest lähenemistest märkimisväärsimateks uue avaliku valitsemise mudelit, digitaalajastu valitsemise mudelit ja võrgustike mudelit. Uus avaliku valitsemise mudel käsitleb väärtusena lisaks efektiivsusele ka demokraatiat ning kodanikku käsitletakse kliendi asemel otsustusprotsessi osalisena. Võrgustike mudel seab põhirõhu informeeritusele ja paindlikkusele ning see toimib läbi ise moodustuvate võrgustike. Digitaalajastu valitsemise mudeli pooldajate arvates vajame me varasemaga võrreldes aga hoopis täiesti uut teooriat ning teistsugust juhtimiskultuuri ja häälestatust selleks, et infoühiskonna ajastul arendada avaliku organisatsiooni infoühiskonna kodanike muutunud ootustele ja harjumustele vastavalt (vt ka joonis 1). Digitaalajastu valitsemise mudel seisab kolmel teoreetilisel põhipostulaadil, milleks on re-integratsioon, vajaduspõhine holism ja digitaliseerimine. (Pollitt, Bouckaert 2011: 11-13, 18, 19, 22; Runya, Qigui 2015: 13; Dunleavy, Margetts 2005: 478; 2012: 2,3; Margetts, Dunleavy 2013).

Industriaalühiskond	→	Infoühiskond
Tsentraliseeritud	Detsentraliseeritud	Jagatud teenused
Protsessipõhine	Tulemuspõhine	Vajaduspõhine
Fikseeritud reeglid	Kvaasi-turuloogika	Agiilsus
Ametnikukeskne	Kliendikeskne	Tehnoloogial põhinev kodanikukesksus
Kasvav eelarvevajadus	Kulude kontrollimine	Kulude kontrollimine

Joonis 1: Avaliku sektori juhtimise põhilisemad tunnused alates industriaalühiskonnast kuni infoühiskonnani (Pfiffner 2004: 443; Almqvist 2004: 25; New Public Administration 2016; Margetts, Dunleavy 2013), autori koostatud.

Kaasaegsetes demokraatlikes riikides on avaliku sektori organisatsioon jaotatud võimude tasakaalustatuse ja sõltumatuse põhimõttelt funktsionaalselt kolmeks: seadusandlikuks, täidesaatvaks, kohtulikuks. Tegemist on juba antiikajast pärit tasakaalustatud valitsuse ideega, mida arendas tänapäeval tuntud võimude lahususe põhimõtteks C. de

Montesquieu (Truuväli *et al.* 2002: 65, 608). Sellest kolmikjaotusest tulenevalt ei ole avalik sektor organisatoorselt ega funktsionaalselt ühetoaline, vaid igat võimu teostaval organisatsioonil on oma eripära. Kohtud on oma funktsionaalselt olemuselt suhteliselt rakenduskeskne organisatsioon avalikus sektoris. Erinevalt täidesaatvat või seadusandlikku võimu teostavatest organisatsioonidest ei tegele kohtuorganisatsioon riigielu poliitikate kujundamisega nagu õigusloome, strateegiline ja poliitiline planeerimine. Kuigi õiguspõhiseid tuleb konkreetse õiguspõhise kaasuse lahendamise kontekstis pidada loomulikuks tegevuseks, on kohtusüsteemi funktsioon laiemale kogu avaliku sektori toimimises siiski väga konkretiseeritud riigivõimu kehtestav ja põhiõigusi kaitsev rakenduslik tegevus (Lõhmus *et al.* 2016: 3). Selleks, et mitte laskuda vaidlustesse isikutega, kes omistavad kohtuvõimule laiema tähtsuse läbi kõrgema astme kohtu tegevuse või läbi konstitutsioonikohtu tegevuse, olgu märgitud, et nii Eestis, kui ka mitmetes teistes demokraatlikes riikides, on kõrgem ja/või konstitutsiooniline kohus organisatsiooniliselt muust kohtuorganisatsioonist eraldatud (Truuväli *et al.* 2002: 611), mistõttu on teadlikult jäetud siinkohal tema nn eristaatusest tuleneva laiema tähendus riigielu toimimises arvestamata. Käesolev töö keskendub madalama astme kohtute organisatsioonivõrgu analüüsile.

Käesoleva peatüki alguses nimetatud avaliku sektori juhtimise ja haldamise teooriad on välja töötatud universaalsetena kogu avaliku sektori organisatsiooni ja funktsionaalset tervikkust hõlmavatena. Seega, kui vaadata kitsamalt avaliku sektori mõne osa toimimist ja arendamist, siis võib selguda, et sõltuvalt selle avaliku sektori osa funktsionaalsest eripärast sobivad mõned avaliku sektori juhtimise ja haldamise teooriate lähtekohad selle osa juhtimiseks ja arendamiseks paremini kui teised. Näiteks on kaheldav, kas efektiivne kohtusüsteem saab tema funktsionaalse eripära tõttu toimida ja areneda üksnes ise moodustuvate võrgustike kaudu. Võrgustike teooria on tõenäoliselt rohkem sobilik sellistes riigielu kujundamise mehhanismides nagu poliitikate kujundamisega tegelevate organisatsioonide omavahelisel ja kolmanda sektoriga koostöö toimumudelites. Seevastu selliste riigivõimu vahetult kehtestavate struktuuride, nagu riigikaitse-, korrakaitse- ja õiguskaitsestruktuuride toimimine ja arendamine, peab ilmselt paratamatult põhinema rohkem traditsioonilisematel käsitlustel läbi professionaalse juhtimise ja teatava organisatsioonihierarhia. Koostöövõrgustike ja kodanike kaasamise roll on ka nende struktuuride toimimise ja arendamise puhul kahtlemata vajalik, kuid neid

põhimõtteid saab ilmselt rakendada selliste struktuuride puhul piiratumalt, kui laiemalt muudes poliitika kujundamise ja elluviimisega tegelevates valdkondades.

Euroopa Nõukogu juures töötab kohtusüsteemide efektiivsusega tegelev alaline komisjon nimetusega European Commission for the Efficiency of Justice¹ (CEPEJ), mis on erinevate kohtusüsteemide analüüsimise tulemusena töötanud välja rida soovitusi kohtusüsteemide juhtimiseks ja arendamiseks. Kui vaadata näiteks CEPEJ õigusmõistmise protsesside ajajuhtimise mudelit SATURN, siis nähtub sealt selgelt, et kohtusüsteemide puhul soovitatakse minna protsessikeskselt lähenemiselt üle tulemuskesksele lähenemisele. CEPEJ SATURN juhendi punkti IV.C.1. kohaselt peavad kohtuasutused seadma selged menetlusaja eesmärgid, kuid samas tuleb kohtujuhtidele jätta piisav vabadus ja iseseisvus nende eesmärkide kujundamisel. Juhendi punktide III.E.1. ja 2. kohaselt peab eesmärkide täitmist toetama ka personaalne ja organisatoorne vastutuse süsteem (CEPEJ Steering... 2014). Seega varasemalt domineerinud klassikaliselt riigihalduse mudelilt, mida iseloomustas protsessikesksus, soovitatakse üle minna kaasaegsemale juhtimismudelile.

Ka teise rahvusvahelise organisatsiooni – Majanduskoostöö ja Arengu Organisatsiooni (OECD) majandusosakonna poolt avaldatud kohtusüsteemide efektiivsust puudutava poliitilise juhise kohaselt on sellised kohtusüsteemid efektiivsemad, kus kohtujuhil on laiem juhtimisalane vastutus (OECD... 2013). Ühelt poolt kohtuasutustelt selgete eesmärkide nõudmine ning teiselt poolt kohtujuhtidele nende seadmisel ja täitmisel otsustusvabaduse jätmine viitab otsustusvabadusega professionaalsete juhtide olemasolule kohtuorganisatsioonis. Teaduskirjanduses leiab ka viiteid, et iga kohtuniku poolt konkreetse kohtuasja menetlemise juhtimisel oleks aeg hakata juhinduma muude valdkondade juhtimisalastest kogemustest (Heydebrand, Seron 1987: 63). Viidatud rahvusvaheliste organisatsioonide juhistest võib seega järeldada, et kohtusüsteemide juhtimisel soovitatakse pigem lähtuda uuest avaliku juhtimise mudelist, kuna nii otsustusvabadusega juhtide olemasolu, kui ka selgete standardite ja eesmärkide alusel hinnatavatele tulemustele orienteeritud organisatsioon on selle mudeli põhiomadused (Hood 1991: 4).

¹ URL: http://www.coe.int/t/dghl/cooperation/cepej/presentation/cepej_en.asp

Kui uurida rahvusvaheliste organisatsioonide kohtusüsteemide arendamist puudutavaid teisi juhendeid, siis võib leida sealt ka näiteid kohtusüsteemi juhtimisküsimustes era- ja avaliku sektori vaheliste barjääride ületamistest. Näiteks CEPEJ kohtusüsteemi infrastruktuuri võrgu arendamist puudutav juhised võtab selle planeerimise aluseks varasemalt erasektorile omase majandusteooria tarneahelate juhtimisest (CEPEJ Revised... 2013). Kohtuorganisatsiooni töö kvaliteedi hindamisel soovitakse kasutusele võtta kohtu külastajate ja töötajate rahulolu-uuringute meetodika, mis on omane erasektorist pärit kliendikesksele lähenemisele kvaliteedihindamisel (Oktal, Alpu, Yazici 2016: 716; CEPEJ Handbook...2010; Hult *et al.* 2017: 37). Kohtuorganisatsioonide juhtimisel soovitakse kasutada ka erasektorist tuntud missiooni, visiooni ja väärtuste põhiste strateegilist juhtimist (CEPEJ Measuring... 2016). Teadusjakirjanduses leidub käsitlusi, kus soovitakse kriminaalpoliitika, mille osaks on ka kriminaalkohtupidamine, kujundamisel ja elluviimisel lähtuda kulude ja tulude põhiste majandusliku mõtlemise alustõdedest (Wong, Fox, Albertson 2014: 78). Samuti leitakse, et erasektoris omaks võetud nn tarbijakultuuri juurutamisega kriminaalkohtupidamises on võimalik saavutada efektiivsemalt selle süsteemi eesmärgid (Thorne 2010: 45). Haldamise ja juhtimisküsimustes era- ja avaliku sektori vaheliste olemuslike barjääride kaotamine on jällegi uue avaliku juhtimise üheks põhitunnuseks (Almqvist 2004: 26; O’Leary 2016).

Tänapäeval omab infotehnoloogia paratamatult aina suuremat rolli avaliku sektorile omase bürokraatia toetamisel, et pakkuda funktsionaalse lihtsustamise võimalusi erinevates tööprotsessides (Cordella, Tempini 2015: 279). Seda aina enam ka kohtusüsteemide juhtimises ja arendamises. Praktiliselt kõik kohtud tuginevad tehnoloogiatele, mis aitaksid neil paremini oma ülesandeid täita. Infotehnoloogilised lahendused võimaldavad koguda ja süstematiseerida kohtusüsteemide juhtimiseks ja arendamiseks vajalikku informatsiooni praktiliselt reaalajas. IT lahendused võimaldavad parandada õigusmõistmise kättesaadavust uutel viisidel – nagu kohtuistungitel osalemine ja kohtutoimikutega tutvumine kodust lahkumata. Seega uued IT lahendused vähendavad transpordivajadust seoses kohtute poolt pakutavate teenuse tarbimisega ning aitavad kohtud lahti siduda oma territooriumist (Comparative study... 2012). Paberivaba kohtumenetlus ei ole enam teoreetiline tulevikuvõimalus, vaid osaliselt reaalsus juba täna

(n. alates 2009.a toimub Eestis maksekäsu kiirmenetlus üksnes elektrooniliselt²). Kohtusüsteemide haldamise ja arendamisega tegelevad organisatsioonid on avaldanud arvukalt erinevaid materjale infotehnoloogia laiemaks kasutuselevõtuks kohtusüsteemides³. Leidub ka artikleid, mis räägivad kohtusüsteemide juhtimise ja arendamise kontekstis digitaalajastu valitsemise mudelist (Webster 2006). Seega võib kohtusüsteeme puudutavatest rahvusvaheliste organisatsioonide juhenditest tulenevalt teha järelduse, et kaasaegne kohtusüsteemi haldamine ja juhtimine on valdavalt uue avaliku juhtimise mudeli põhine. Samas ei ole võimalik tänapäeval piirduda kohtusüsteemi arendamisel enam üksnes uue avaliku juhtimise mudeli teoreetilistest lähtekohtadest, vaid kõrval tuleb aina rohkem arvestada ka digitaalajastu valitsemise mudeli teoreetiliste lähtekohtadega (vt joonis 2).

Teema	Uus avalik juhtimine	Digitaalajastu valitsemine
Kohtuorganisatsiooni strateegiline arendamine	CEPEJ Quality checklist	NCSC Court IT Governance Model
Kohtute kvantitatiivne tõhusus	CEPEJ SATURN	CEPEJ Quality checklist
Kohtute kvalitatiivne tõhusus	CEPEJ Handbook for satisfaction surveys	CEPEJ Quality checklist
Kohtuasutuste juhtimine	OECD POLICY NOTE CEPEJ SATURN CEPEJ Quality checklist	NCSC Court IT Governance Model
Kohtuorganisatsiooni infrastruktuuri arendamine	CEPEJ Guidelines of Judicial Maps	CEPEJ Quality checklist NCSC Electronic Filing

CEPEJ – European Commission for the Efficiency of Justice

OECD – Organization for Economic Co-operation and Development

NCSC – The National Center for State Courts

SATUNR – ajajuhtimise mudel

Joonis 2. Kohtusüsteemi arendamist puudutavate kaasaegsete juhiste sobitumine avaliku sektori juhtimise ja arendamise mudelite lähtekohtadega (autori koostatud).

Eeltoodust tulenevalt võtab käesolev töö Eesti kohtusüsteemi organisatsioonivõrgu analüüsimisel ja planeerimisel aluseks nii uue avaliku juhtimise mudeli kui ka digitaalajastu valitsemise mudeli lähtekohad. Neid võib rahvusvaheliste organisatsioonide soovitude kohaselt pidada tänapäeval valitsevateks põhimõteteks

² <http://www.rik.ee/et/e-toimik>

³ näiteks: <http://www.ncsc.org/Topics/Technology/Technology-in-the-Courts/Resource-Guide.aspx>

kohtusüsteemide juhtimisel ja haldamisel. Sellest tulenevalt peab kohtusüsteemi organisatsioonivõrk:

- lähtuma erasektoriga sarnastest põhimõtetest, et saavutada kliendikeskne ja kuluefektiivne tulemus;
- kasutama seejuures kulude juhtimisel ja klientide (kohtuteenuste kasutajad) rahulolu hoidmiseks tsentraalselt jagatud teenuseid;
- lähtuma vajadus-põhisest holismist ja kasutama ühtse kontaktpunktina tegutsevaid struktuuriüksusi;
- soosima elektroonilisele toimetulekule ja asjaajamisele üleminekut.

Magistritöös käsitletav kohtute organisatsioonivõrgu analüüsimise meetodika ning selle alusel läbi viidav kohtute organisatsioonivõrgu analüüs peab viima ettepanekuteni, mis vastavad eelnimetatud nõuetele.

1.2. Kohtusüsteemi organisatsioonivõrgu analüüsimise ja planeerimise meetodilised lähtekohad

Õigusmõistmine ja kohtute tõhus töö on demokraatliku tsiviilühiskonna püsimise nurgakiviks. Seetõttu pärinevad kohtuorganisatsioonid juba nn vanadest aegadest ning pika aja jooksul on neid arendatud eesmärgiga, et teha juurdepääs õigusmõistmisele elanikele võimalikult kättesaadavaks. Kohtusüsteemi organisatsioon ja selle võrgu reformimine on ka varasemal ajal päevakorda tõusnud ning ühiskonnas teravaid vaidlusi põhjustanud. Näiteks Eesti esimesel õigusteadlaste päeval, mis toimus 19. ja 20. aprillil 1922.a Tartus, küttis õigusteadlaste seas kirgi toleaeagne kohtureformi kava. Selle kohaselt sooviti ringkonnakohtud kaotada Viljandist ja Rakverest jättes need Tallinnasse ja Tartusse ning lahutada Rahukogud Ringkonnakohtutest. Selle reformi eesmärkideks olid (Arro 1922: 227-234):

- organisatsiooni funktsionaalne korrastamine, kuna leiti, et Rahukogud ja Ringkonnakohtud ei sobi funktsionaalselt kokku;
- kulude vähendamine läbi kohtunike sõitmiste lõpetamise;
- efektiivsuse tõstmine läbi parema järelevalve, kiirema asjade lahendamise, lahendamata asjade jääkide likvideerimise;

- kvaliteedi tõstmine läbi spetsialiseerumise võimaldamise ja keerulisemate asjade andmisega kogenumatele kohtunikele;
- kohtute kättesaadavus rahvale.

Viidatud õigusteadlaste päevadel toodi kohtute kättesaadavuse aspekti osas negatiivse näitena esile ühte varasemat reformi. 1920. aasta kohtukorralduse seadusega loodi igasse maakonnakeskusesse ning Narva linna üks hoolekandekohus – tänases mõttes eestkostekohtud. Probleemiks kujunes see, et need kohtud asusid oma tööpiirkonna elanikkonnast liiga kaugel ning kohtutel ei olnud võimalik tööpiirkondi soovitud tasemel ja kvaliteediga teenindada. Keeruline oli valida sobivaid eestkostjaid ning nende üle järelevalvet pidada. Keskmiselt asusid hoolekandekohtud elanikest 50–60 versta (ca 55–66 km) kilomeetri kaugusel ning maksimaalselt kuni 90 kilomeetri kaugusel. (Parts 1922: 243-244; Karb 1940: 55)

Tollel ajal peeti optimaalseks kohtu piirkonna suuruseks 15–20 versta (ca 16–22 kilomeetrit) kohtust. See loeti kriteeriumiks, mille piires oli kohtul võimalik oma menetlusosalistest ja nende varast omada ülevaadet ning tunda kohalikke olusid (Parts, 1922; 243). Samas juba 20 aastat hiljem ehk 1940. aastal arvati, et varasemad nõuded ja arusaamad kohtu kauguse kohta enam ei kehti, kuna raudteed, maanteed, muud liiklemisabinõud, postivõrk, telefon jne. võimaldavad osaleda kohtu tegevuses oluliselt kaugemalt. Leiti ka, et inimestel kohtutes käimist väga tihti ette ei tule – eestkostjatel ja hooldatavatel kord aastas aruannete läbivaatamisel. Teistel isikutel tuleb seda ette aga veel harvem (Karb 1940: 62). Eeltoodust tulenevalt nähtub, et juba teise maailmasõja eelsel ajal peeti õigusmõistmise kättesaadavust ajas muutuvaks väärtuseks, mille sisustamiseks tuleb konkreetsetel ajahetkel hinnata nii infrastruktuuri kui ka tehnoloogia üldist arengutaset. Samuti ilmneb kohtuvõrgu üle peetavates aruteludes majandusliku ratsionalismi algeid, kuna lisaargumendina on kasutusele tulnud ka teenusvajaduse tegelik määr elanike seas.

Tänaseks on maailm teise maailmasõja eelse ajaga tundmatuseni muutunud. Me oleme vahepeal liikunud lokaalsest (riigikesksest) industriaalühiskonnast globaalsesse infoühiskonda. Uued infrastruktuurid ja tehnoloogiad võimaldavad hõlpsa juurdepääsu kohtadesse, mis kunagi olid praktiliselt täielikult isoleeritud. Kaasaegsed

transpordivõimalused võimaldavad mõistlike kuludega kiiresti liikuda kaugete vahemaade taha. Tehnoloogia areng on muutnud meie ühiskonna arusaama sellest, kuidas toimub nii üldine suhtlus ja asjaajamine kui ka äri tegemine ja riigihaldus. Suured majanduskriisid on seejuures toonud majandusliku ratsionalismi ja kulude optimeerimise igasse eluvaldkonda. Ka kohtusüsteemid on osa sellest muutunud ühiskonnast, mistõttu mitmetes riikides on ette võetud kohtorganisatsiooni võrgu analüüsimine, et optimeerida varade ja inimeste jaotust ning suurendada organisatsiooni efektiivsust ilma kvaliteeti ohverdamata (Proposal on... 2015: 7). Seejuures rahvusvaheliste organisatsioonide juhiste kohaselt põhineb see protsess erasektorist tuntud majandusteoorial tarneahelate juhtimisest, et saavutada tasakaal järgmistes erinevates aspektides (CEPEJ Revised... 2013: 3):

- õiguspõhisele juurdepääs ehk kohtute kaugus elanikest;
- lokaalse struktuuriüksuse optimaalne suurus, et tagada kohapeal vajalike kompetentside olemasolu ja funktsioonide toimimine;
- kulude vähendamine, et toimuks avaliku sektori eelarvevahendite võimalikult säästlik kasutamine;
- õiguspõhise kvaliteedi ja efektiivsuse tõstmine.

Enne nimetatud aspektides tasakaalupunkti leidmiseks vajalike uurimisobjektide lähemat käsitlemist tuleb peatuda korralduskohtude organisatsioonivõrgu analüüsi eesmärgipüstituse küsimuse juures. Nimelt soovivad rahvusvaheliste organisatsioonide juhised enne uuringute ja analüüside läbiviimist seada lisaks olemasoleva kohtuorganisatsiooni ja selle andmete põhjalikule uurimisele ka konkreetsed uuritava organisatsiooni (riigi) eripära arvestavad eesmärgid ja kriteeriumid, mida sellistelt uuringutelt ja analüüsidelt oodatakse. Seejuures näitena tuuakse Itaalias mõned aastad tagasi läbi viidud kohtude organisatsioonivõrgu reform, kus algselt seati reformi eesmärgiks kohtute arvuline vähendamine (CEPEJ Revised... 2013: 5). Sellist lähenemist on aga just Itaalias toimunud reformi näitel teravalt kritiseeritud kui meetodiliselt vale lähenemist. Iseenesest peetakse nn tagurpidi lähenemiseks ja vääraks seda, kui enne uuringuid ja analüüsi seatakse kindlaks konkreetsed oodatavad eesmärgid ja kriteeriumid. Seda seetõttu, et sellisel juhul ei ole need sotsiaal-majandusliku olukorra ja kohtude toimimise analüüsil põhinevad põhjendatud tulemused (Carnevali 2014: 2-3). Käesoleva töö autor nõustub täielikult viidatud kriitikaga. Sellisel analüüsil saab olla

üksnes konkreetsest riigist ja selle probleemistikust sõltumatu universaalne eesmärk, mille seadmisega ei pea igakordselt eraldi tegelema. Selleks eesmärgiks on jõuda arusaamisele, milline on konkreetsetes riigis ja konkreetset olustikku arvestav optimaalne kohtute organisatsioonivõrk ning vajadusel teha ettepanekud organisatsioonivõrgu muutmiseks. Konkreetse riigi ja selle kohtusüsteemi probleemistiku eripära arvestavad eesmärgid saavad tekkida ainult analüüsi enese tulemusena. Analüüsi tulem peab alati püüdlema optimaalse tasakaalu saavutamisele kõikides olulistes ülalkirjeldatud aspektides.

Esimene oluline uurimisküsimus, millele tuleb sellises analüüsis vastust otsida, on see, kui suur on olemasolevate kohtustruktuuride tööpiirkondades kohtuteenuse tegelik vajadusmäär elanikkonna seas. Ühiskonnas pikema aja jooksul aset leidvad muutused, nagu stabiilsema majanduskeskkonna ja turvalisema tsiviilühiskonna teke, vaidluste kohtuväliste lahendamise mehhanismide tekkimine ja nende rohkemal määral juurdumine (n erinevad lepitusmenetlused), väikeste võlanõuete kiirmenetluse mehhanismide tekkimine (n maksekäsu kiirmenetlus), kriminaalpoliitilised reformid (n dekriminaliseerimine), teatud spetsiifilisema majandusvaldkonna/tööstusharu kontsentreerumine mõnda piirkonda jms. võivad pikema aja jooksul olulisel määral muuta õigusemõistmise teenusvajaduse määra elanikkonna seas (Gomes 2007: 104–105). Kõik need erinevad tegurid võivad oluliselt vähendada õigusemõistmise teenuse kasutamise vajadust elanikkonna seas, mis omakorda võimaldab tõstatada küsimuse, et kui vajadus teenuse järele on muutunud suhteliselt väheseks, siis kas on kulude juhtimise seisukohalt enam optimaalne hoida teenust osutavaid struktuure elanikel sedavõrd lähedal. Kui nõudlus kohtute poolt pakutavate teenuste järele on muutunud piisavalt väikeseks, siis kohtusüsteemi kohalike struktuuriüksuste vähendamine omab suhteliselt vähest mõju kohalikele elanikele (Comparative study... 2012: 61). Uue avaliku juhtimise mudeli seisukohast on vajalik organisatsiooni regionaalsete struktuuride planeerimisel tagada klienditeeninduses klientide võimalikult suur rahuolu ning seda võimalikult väikeste kuludega. Teenusvajaduse tegeliku määra kindlaks määramata on praktiliselt võimatu teadlikult planeerida sellist kohtuorganisatsiooni, mis tagaks nõudluse suurusele vastavate optimaalsete kuludega kvaliteetse teeninduse. Kõige usaldusväärsema tulemuse annab teenusvajaduse määra väljaselgitamiseks vastavasisulise uuringu korraldamine elanike seas.

Teine oluline uurimisküsimus, mis on tihedalt seotud ka teenusvajaduse määraga ja selle muutusega, on demograafiline olukord ja selle muutus ajas (ENCJ Judicial... 2013: 7). Pikema aja jooksul toimunud ühiskondlikud arengud, mida võib üldistatuna määratleda agraarühiskonna arenguna industriaalühiskonnaks ning omakorda industriaalühiskonna arenguna infoühiskonnaks, on oluliselt mõjutanud rahvastiku paiknemist territooriumil. Mitmetes riikides on ka viimaste kümnendite jooksul toimunud selliseid sotsiaalmajanduslike muutusi, mis on põhjustanud elanikkonna ulatuslikku ümberpaiknemist. Need ei mõjuta ainult kvantitatiivset teenusvajaduse määra, vaid see võib tuua kaasa ka kvalitatiivseid muudatusi teenusvajaduse struktuuris (n kommertsvaidluste osakaalu suurenemine või vähenemine) (Comparative study... 2012: 6). Kuigi ei eksisteeri ühte kindlalt optimaalset elanike arvu, mida üks kohtu struktuuriüksus peaks teenindama, tuleks käsitleda optimaalset tasakaalu elanike arvu ja neid teenindava kohtu struktuuriüksuse vahel tähtsa faktorina selliste analüüside tegemisel (CEPEJ Revised... 2013: 6). Erinevate riikide vastavad andmed annavad sellise tasakaalupunkti leidmiseks võrdleva lähtekoha (vt tabel 1).

Tabel 1. I astme kohtute arv 100 000 elaniku kohta Euroopa riikides

Riik	Kohtumajade arv 100 000 elaniku kohta	
Holland	0.2	
Malta	0.5	
Taani	0.5	
Suurbritannia, Šotimaa	0.7	
Suurbritannia, muu	0.8	
Prantsusmaa	1	
Rootsi	1	
Itaalia	1.1	
Austria	1.2	
Luksemburg	1.4	
Saksamaa	1.4	
Suurbritannia, Põhja-Iirimaa	1.4	
Soome	1.5	Eesti 1.5
Hispaania	1.6	
Iirimaa	2	
Belgia	2.6	

Allikas: (2016 edition... 2016: 167), autori kohandatud.

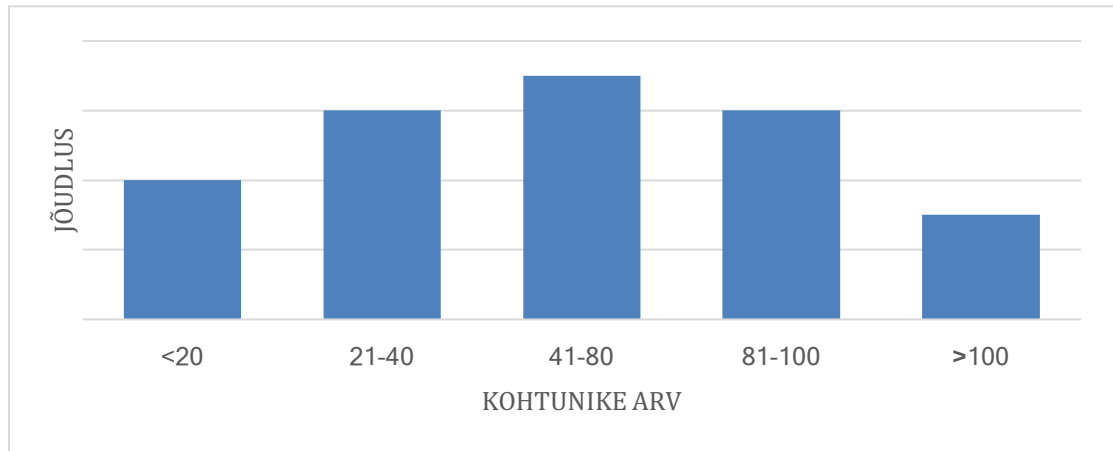
Demograafiliste muutuste kontekstis tuleb uurida ka, kuidas demograafilised muutused on mõjutanud kohtute struktuuriüksuste piirkondades õigusabi kättesaadavust (CEPEJ

Revised... 2013: 11). Kui õigusabi kättesaadavus on mõne kohtumaja teeninduspiirkonnas oluliselt vähenenud või sootuks kadunud, siis kohtu seal hoidmisega võidakse põhjustada selle teeninduspiirkonnas elavatele inimestele hoopis olulist lisakulu seeläbi, et nad peavad kinni maksma ka teisest piirkonnast palgatud advokaadi sõiduaja. Demograafilise olukorra väljaselgitamiseks on kõige parem viis rahvastikustatistika uurimine. Õigusabi kättesaadavuse uurimiseks tuleb omakorda koguda andmeid advokatuuri liikmete arvu, nende paiknemise ja selle muutuse kohta ajas.

Kolmas oluline uurimisküsimus on kohtute suurused ja nende jõudlused. Teadusajakirjanduses on leitud, et organisatsioonistruktuur omab isegi suuremat mõju kohtute jõudlusele ja efektiivsusele kui kohtumenetluse reeglistikud (Ferrandino 2014: 393). Euroopa Nõukogu määratleb kohtuna seaduse alusel loodud administratiivset struktuuriüksust, millel on õigusvaidluste lahendamise pädevus, ning kuhu on määratud teenistusse kohtunikud (CEPEJ Revised... 2013: 7). Nii on võimalik teha erinevate kohtusüsteemide kohtud omavahel suuruste alusel võrreldavateks, kuna ideaalselt optimaalses kohtus võiks muu kohtupersonali arvu suhe kohtunike arvu olla peaaegu konstantne ja seda sõltumata riigist. Seega on Euroopa Nõukogu taandanud kohtu suuruse kohtunike arvu suurusele konkreetsetes administratiivses struktuuriüksuses. Eesti kohtuorganisatsioonis vastab kohtu sellisele määratlusele kohtumaja. Meie kohtumajade asukohad ja teeninduspiirkonnad ning nendes töötavate kohtunike arv on kindlaks määratud justiitsministri määrustega (Maa- ja halduskohtute kohtumajade... 2005; Maa-, haldus- ja ringkonnakohtu... 2005). Kohtute suurused ja sellega seotud jõudlus on otseselt seotud õigusemõistmise ressursside optimaalse jaotamisega olemasolevas süsteemis. Selle teema uurimine püüab vastata küsimusele, et mis on optimaalne kohtu suurus ja koormus, et saavutada majandusteoorias tuntud majanduslik mastaabisääst (CEPEJ Revised... 2013: 7). Uurimused on näidanud, et kohtute geograafiline konsolideerimine ei ole alati seotud eesmärgiga saavutada rahalist kokkuhoidu. Näiteks Taani, Holland ja Norra on seda teinud selleks, et parandada õigusemõistmise kvaliteeti ning nendes riikides ei ole vastavate muudatuste tulemusena oodatud ega saavutatud rahalist kokkuhoidu (van Dijk 2013: 6). Konsolideerimises on nähtud võimalust tõsta õigusemõistmise kvaliteeti läbi kohtunike suurema spetsialiseerumise ja menetlusaegade lühenemise (ENCJ Judicial... 2013: 7). Seega küsimus kohtusüsteemi majanduslikust mastaabisäästust on laiem kui rahas mõõdetav kokkuhoid ning see hõlmab ka kohtu kvalitatiivse võimekuse kasvu.

Hollandis on läbi viidud kaks kohtute suurusi ja nende jõudlusi puudutavad uuringut, esimene aastatel 2002–2005 ning teine aastatel 2005–2009. Mõlemad uuringud jõudsid samale järeldusele, et kõige parema jõudlusega on keskmise suurusega kohtud. Väga väikesed ja kui ka väga suured kohtud on keskmise suurusega kohtutega võrreldes kvalitatiivselt vähem tootlikud. Uuringute tulemusena jõuti järelduseni, et kohtusüsteemi parema toimimise seisukohalt on soovitatav väiksemad kohtud konsolideerida suuremateks kohtuteks, kuid kindlasti tuleb vältida teise äärmusesse jõudmist, kuna väga suured kohtud võivad näidata ka madalamat jõudlust võrreldes väikeste kohtutega. (CEPEJ Revised... 2013: 8). Itaalia Justiitsministeerium on viinud läbi Hollandiga analoogse uuringu, mille tulemused kinnitavad Hollandis tehtud uuringu järeldusi. Itaalia vastavas uuringus leiti, et kõige vähem produktiivsed on kuni kahekümne kohtunikuga kohtud, seejärel kohtu jõudlus kasvab vastavalt kohtu suurendamisele ning peale seda, kui kohus on saavutanud nn kriitilise suuruse, hakkab kohtu jõudlus jälle langema. Itaalia kohtusüsteemis näitasid kõige paremat jõudlust 60-100 kohtunikuga kohtud (*Ibid.*: 7). Euroopa Nõukogu on nende uuringute põhjal teinud üldistatud järelduse, et Euroopa riikides peaksid andma kõige optimaalsema kvalitatiivse ja kvantitatiivse jõudluse sellised kohtud, kus töötab ligikaudu 40 kuni 80 kohtunikku, arvestades Euroopa riikide erinevaid suurusi (*Ibid.*: 8).

Strasbourg Poliitikauuringute Keskus tegi 2012.a põhjaliku võrdleva uuringu, mis analüüsis viie riigi (Prantsusmaa, Taani, Horvaatia, Portugali ja Hollandi) kohtuvõrgu reformide mõjusid. Uuringus jõuti mitmete konkreetsete näidete tulemusena lõppjäreldusele, et: “Suurem personal, suurem töömaht ja selle variatsioon on võimaldanud kohtunike paremat spetsialiseerumist. Kuigi iga situatsiooni vajab eraldi hindamist, ei saa üldises plaanis eitada selles aspektis vastavate reformide kasulikkust.” (Comparative study... 2012: 57). Samas kohtutes aina suurema spetsialiseerumise poole püüeldes ei tohiks ka teise äärmusesse laskuda, kuna sellisel juhul võivad ohvriks langeda õigusemõistmise muud kvalitatiivsed väärtused nagu inimlik kohtunik (*natural judge*, *gesetzlicher Richter*), juhuslik kohtunik, sõltumatus jms (Uzelac 2014: 161,162).

Joonis 3. Euroopa Nõukogu andmetel põhinev illustratiivne jõudluse muutus sõltuvalt kohtu suurusest
Allikas: (CEPEJ Revised... 2013: 8).

Neljas oluline uurimisküsimus on geograafilised asukohad ja nendega seotud transpordivõrgu võimalused. Kuigi kaasaegsed transpordiviisid ja kommunikatsioonivõimalused on mõjutanud senist arusaama õigusmõistmise kättesaadavusest, ei saa eeldada, et see infrastruktuur on üle riigi ühetaoliselt arenenud ja pakub võrdseid võimalusi igas riigi piirkonnas elavatele inimestele. Inimestele tuleb tagada võimalus vahetult osaleda oma kohtuasja arutamisel sõltumata sellest, millises riigi osas nad parasjagu elavad. Neilt ei tohiks nõuda, et nad kulutaksid ülemäära kaua aega ainuüksi kohtusse sõitmise peale, mistõttu soovitatakse kindlaks määrata mõistlik sõiduaja standard, mille piires peaks olema neil võimalik elukohajärgsest asulakeskusest jõuda kohtu asukohajärgsesse asulakeskusesse (CEPEJ. Revised... 2013: 9). Näiteks Šotimaa kohtute nõukogu on vastu võtnud põhimõtted õigusmõistmisele juurdepääsu kohta, mille kohaselt peab enamikel inimestel olema võimalik oma teeninduspiirkonna kohtusse sõita avaliku transpordiga selliselt, et nad jõuaksid samal päeval algavale neid puudutavale kohtuistungile ning et nad saaksid avaliku transpordiga koju samuti samal päeval. Minimaalselt peaks olema võimalik selle kriteeriumi alusel lahendada kuriteod kiirmenetluse raames ja lihtsamad tsiviilasjad (Judicial Office... 2012: 2). Sõltuvalt transpordivõrgu puudulikest võimalustest võib jätkuvalt olla oluline hoida kohtu struktuuriüksust ka asukohas, kust muude kriteeriumite järgi hinnates tuleks see kaotada. Kohtusüsteemi organisatsioonivõrgu koostamisel tuleb analüüsida geograafilisi asukohti

ja nende transpordivõrgu võimalusi eesmärgiga leida optimaalne ajaline vahemaa kohtumaja ja kõikide tema teenindada jäävate regionaalkeskuste vahel. Kohtumaja asukoha valikul tuleb lisaks arvestada ka võimalike asukohtade erinevat elanike arvu, et kohtus käimisega kaasnevat sõitmisvajadust põhjustataks väikseimale hulgale inimestest. Järgnevalt on toodud kolme linna vahel kohtumaja asukoha valiku näide autotranspordi võimaluste ja elanike arvu alusel (vt tabel 2 ja ka lisa 1).

Tabel 2. Metoodiline näide autotranspordi võimaluste ja linnade elanike arvu alusel tehtava valiku kohta (näites kasutatud linna elanike arv ei võrdu tegeliku teeninduspiirkonna elanike arvuga).

	Tartu	Põlva	Võru	Elanike arv	Hinnang
Tartu linn	- -	47 km 30 min	68 km 53 min	93 687	Parim
Põlva linn	47 km 30 min	- -	27 km 26 min	6 584	14,2 korda halvem
Võru linn	68 km 53 min	27 km 26 min	- -	12 430	7,5 korda halvem
Kokku	115 km 83 min	74 km 56 min	95 km 79 min	- -	
Hinnang	1,5 x halvem	Parim	1,2 x halvem		

Allikas: (CEPEJ Revised... 2013:9, Google... 2017; Rahvastikustatistika... 2016); autori kohandused ja arvutused.

Toodud näites oleks autotranspordi võimalusi arvestades kõige otstarbekam kohtumaja valiku asukoht Põlva linn, kuna teiste alternatiividega võrreldes on sinna sõidukaugus kokku kõige väiksem ning sinna sõitmiseks kulub kokku kõige vähem aega. Samas kui võrrelda kolme linna elanike arvu, siis on Põlva elanike arv kõige väiksem – ca 2 korda väiksem kui Võrus ning ca 14 korda väiksem kui Tartus. Samas sõiduaja kokkuvõttes oleks teiste asukohtadega võrreldes ainult – ca 1,2 korda väiksem Põlva puhul ning ca 1,5 korda väiksem Tartu puhul. Nii sõiduaega kui ka elanike arvu koos võrreldes ja hinnates on selles näites Tartu linn selgelt parim koht kohtu paiknemise jaoks.

Viies ja viimane oluline uurimisküsimus puudutab õigusmõistmist toetavat info- ja kommunikatsioonitehnoloogia (IKT) infrastruktuuri ning selle kasutamise võimalusi elanike seas (ENCJ Judicial... 2013: 7). Kohtute geograafiline reorganiseerimine toob paratamatult kaasa suuremad sõidukaugused kohalikele elanikele ning seega omab

negatiivset mõju õigusmõistmisele juurdepääsule. Samas paljud riigid on leidnud sellele probleemile tasakaalustavaid lahendusi erinevate tehnoloogiliste lahenduste näol. Ühelt poolt on kohtumenetluste osaliste füüsiline kohalolek oma kohtuasja arutamisel muutunud vähem oluliseks tänu uute tehnoloogiate kasutusele võtmisele ning teiselt poolt kohtusüsteemid aina rohkem aktsepteerivad kohtuistungitel eemalt osalemist selliste tehniliste lahenduste abil nagu tele- ja videokonverentsid. Teadusajakirjanduses on leitud, et videokonverentside juurutamine kohtupidamisel võib olla osa avaliku juhtimise mudeli põhisest lähenemisest kohtute juhtimisel ja arendamisel (Dumoulin, Licoppe 2016: 328). Seetõttu on rahvusvaheliste organisatsioonide juhistes soovitatud, et kohtute konsolideerimisega käsikäes tuleb kasutusele võtta seda toetavad tehnoloogilised lahendused kohalike elanike jaoks (CEPEJ Revised... 2013: 9). Kohtute valdkonnas on IKT erinevaid lahendusi juurutatud enamikes Euroopa riikides viimase ca 20 aasta vältel. Neid kogemusi on võrdlevalt uuritud ning selle pinnalt on tehtud üldistatud soovitusi edasiste arengute tarbeks. IKT lahenduste kaalumisel peetakse olulisemaks teguriks, et need arvestaksid kohalike institutsionaalseid ja kultuurilisi faktoreid (Velicogna 2007: 146). Oluline on teha kohalikul tasandil kindlaks elanike üldine keskmine võimekus IKT lahendusi kasutada enne, kui neid kohtutega suhtlemisel kohalikele elanikele laiemalt pakutakse seniste füüsiliste struktuuriüksuste asemel.

Käesolevas alapeatükis on käsitlemist leidnud järgmised kohtute organisatsioonivõrgu analüüsimiseks vajalikud uurimisküsimused/-kriteeriumid:

- teenusvajaduse määra kindlaksmääramine;
- demograafilise olukorra ja selle muutuste hindamine, sh õigusabi kättesaadavuse muutused;
- kohtute optimaalse minimaalse suuruse määratlemine, sh jõudluse jms hindamine;
- õigusmõistmisele juurdepääsu tagava minimaalse standardi määramine ning sellest aspektist transpordivõrgu infrastruktuuri hindamine erinevates geograafilistes asukohtades;
- kohtu füüsilist kaugust kompenseerivate lahenduste kasutamise võimaluste hindamine.

Lisaks eelnimetatule soovitatakse kohtute organisatsioonivõrgu koostamisel arvestada ka veel järgmiste kriteeriumitega (CEPEJ Revised... 2013: 6):

- kohtunike ja muu personali värbamisega seotud probleemid erinevates piirkondades,
- erinevate piirkondade kultuurilised eripärad,
- vaidluste lahendamise alternatiivseid võimalusi nagu näiteks vahekohtumenetlused ja lepitusmenetlused.

Tulenevalt Eesti territoriaalsest väiksusest võib neid täiendavaid kriteeriume pidada suhteliselt väheolulisteks. Personali värbamisega seotud probleemid on Eestis enam-vähem ühetaoliselt kõikides väiksemates regionaalkeskustes. Kultuurilistest erinevustest rääkides võiks ainsana esile tõsta Ida-Virumaa, kuid selle piirkonna julgeoleku- ja regionaalpoliitilisest prioriteetsusest tulenevalt ei tule sealsete kohtmajade võimalik sulgemine kaalumisele tõenäoliselt isegi juhul, kui see muude kriteeriumite tõttu põhjendatuks osutuks.

1.3. Teiste riikide kogemused kohtusüsteemi organisatsioonivõrgu optimeerimisel

Käesolevas alapeatükis, enne Eesti maakohtute organisatsioonivõrgu analüüsimist, uuritakse ülevaatlilikult teiste Euroopa riikide praktilisi kogemusi oma kohtusüsteemide organisatsioonivõrkude optimeerimisel.

Prantsusmaal viidi kohtute struktuurireform läbi 2007–2011.a. Reformi tulemusena kaotati pea iga neljas kohus, kokku likvideeriti 437 kohut ja loodi juurde 14 uut kohut. Reformieelne kohtute paiknemise süsteem oli põhiosas paika pandud 1958.a ja oli enne 2007.a püsinud praktiliselt muutumatuna (La reforme... 2015: 35). Kohtualluvuspiirkondade vahel oli suur erinevus, kuna teenindatavate isikute arv kohtu kohta ulatus 10 000-st 900 000-ni (Comparative study... 2012: 7). Reformi üheks peamiseks eesmärgiks oli kohtunike kollegiaalsuse ja kaasamise parandamine. Kohtunike spetsialiseerumine oli muutunud üha vajalikumaks järjest keerukamate menetluste tõttu, kuid see on võimalik ainult alates teatud kohtute suurusest (FICHE... 2008). Kohtute reformi läbiviimisel tugineti mitmele kriteeriumile. Peamisteks neist olid kohtuliku

aktiivsuse (eelkõige uute kohtuasjade arv, inimressursid), territoriaalsuse (sh lähedus, demograafilised ja majanduslikud näitajad, infrastruktuur) ja muud kriteeriumid (nt karistusasutuste lähedus; haldusterritoriaalne jaotus) (Comparative study... 2012: 7). Näiteks kohtuliku aktiivsuse kriteeriumil põhinevalt määrati kõrgema astme kohtute minimaalseks tegevuslääveks 1550 tsiviilasja ja 2500 kriminaalasja ühe kohtu kohta aastas. Ühe kriteeriumina vaadati ka inimressursside jaotust kohtutes, eesmärgiga kaotada kohtud, mille personal on ebapiisav kohtu normaalseks toimimiseks. Territoriaalsuse kriteeriumitena hinnati demograafilisi ja majanduslikke näitajad, geograafilist asukohta ja juurdepääsutingimusi, samuti infrastruktuuri. Läbiviidud reformi tingimuseks oli, et kohut ei tohiks sulgeda, kui selle kohtu asukohast alles jääva kohtuni jõudmiseks kulub oluliselt rohkem kui üks tund autoga sõites. Samas kohtu lähedust peeti suhteliseks kriteeriumiks, mis ainuüksi ei õigusta madala aktiivsusega kohtu säilitamist. Seda seisukohta õigustasid eelkõige argumendid, mille kohaselt ei ole vajadus kohtuteenuste järgi võrreldav vajadusega teiste avalike teenuste järgi ei oma sageduse poolest ega oma kiireloomulisuse tõttu (La reforme... 2015: 38, 49). Hõredamalt asustatud piirkondades jäeti avatuks IKT lahendustega varustatud teeninduskeskused, mis pakuvad alternatiivseid võimalusi nn klassikalisele kohtumenetlusele (La reforme... 2015: 53).

Hollandis vähendati 2013.a esimese astme kohtute arvu seniselt 19-lt 11-le. Ringkonnakohtute arvu vähendati 5-lt 4-le. Lisaks vähendati kohtuistungite toimumiskohtade arvu 53-lt 32-le. Sellele eelnevalt tuvastati, et osad kohtud on oma töökoormusega kuluefektiivselt toimetulekuks liiga väikesed ega suuda tagada kvaliteedinõudeid (van Dijk, Kouwenhoven 2014: 32, 33). Lisaks oli üheks kohtusüsteemi probleemiks inimressursside ebavõrdne jaotus. Kohtunike arv varieerus 30 kohtunikust 176 kohtunikuni kohtu kohta. Territoriaalse poole pealt, mitmes üle 100 000 elanikuga linnas puudus kohus, kuid samaaegselt oli kohus mõnes madalama asustustihedusega piirkonnas (Comparative study... 2012: 6, 9). Reformi käigus otsustati luua ka kodanike teeninduskeskused, kus kohtunike alaliselt ei tööta, kuid kus saab vajadusel istungeid pidada. See aitas inimestel leppida ressursside ja kompetentside koondamisega ja tagas neile samaaegselt õiguspõhise kättesaadavuse (Comparative study... 2012: 50). Reformi läbiviimisel seati keskseks kriteeriumiks kohtunike minimaalne arv. Otsustati, et minimaalne kohtunike arv ühe kohtu kohta pidi olema 20, et võimaldada kohtunikel paremini spetsialiseeruda. Reformi tulemusena kohtunike ja

personali keskmine arv väiksemates kohtutes peaaegu kahekordistus, mistõttu muutusid kohtud suuruse poolest omavahel paremini võrreldavateks. Suurim kohus on võrreldes kõige väiksema kohtuga pärast reformi kaks korda suurem varasema kuuekordse erinevuse asemel (Comparative study... 2012: 27, 32).

Soomes viidi kohtute struktuurireform läbi 2010.a ning selle tulemusena vähendati maakohtute arvu varasema 51 maakohtu pealt senise 27 maakohtu peale. Peamiseks eesmärgiks oli tugevdada maakohtute tööd, moodustades selleks suuruselt võrdsemaid üksusi, et töömahtu ja ressursse oleks võimalik jagada efektiivsemalt ja ühtlasemalt (Liljeroos, Huovinen 2015: 26). Kriteeriumiks seati, et luua tuleb võimalikult palju üle 10 kohtunikuga maakohtuid. Lisaks peaks igas kohtus olema vähemalt 30 muud töötajat (Kinnunen *et al.* 2016: 24). Teisalt sooviti tagada õigusmõistmise ühtlane geograafiline kaetus. Kriteeriumiks seati, et tööpiirkondades peab elama vähemalt 100 000 inimest. Geograafilise kättesaadavuse kriteeriumi juures võeti arvesse ka asjaolu, et Soomes on keskmine asjaajamise vajadus kohtus inimese eluajal ainult 0,8–0,9 korda, mistõttu ei pruugi hõredamini asustatud piirkondades olla mõistlik kohut lahti hoida (Kinnunen *et al.* 2016: 17). Mitmesse piirkonda, kus kohus suleti, jäeti alles elanike teenindamiseks klienditeeninduspunktid ja püsiva personalita harukohtusaalid (Liljeroos, Huovinen 2015: 45). Reformi läbiviimisel arvestati ka seda, et kohtutes kasutusel olev tehnoloogia aitab oluliselt vähendada kohtute sulgemisega kaasnevat mõjusid. Soome kohtutes oli juba enne reformi kasutusel audiovisuaalsed seadmed osapoolte, tunnistajate ja ekspertide füüsilise kohaletuleku vajaduse vähendamiseks. Selle kogemuse tulemusena leiti, et audiovisuaalse asjaajamise ulatuslikuma kasutamise läbi on võimalik veelgi vähendada menetlusosaliste sõite ning kulusid (Liljeroos, Huovinen 2015: 36). 2013.a tehti Soome reformi tulemuste hindamine. Koostatud hindamisraporti kohaselt on maakohtutes muutunud tegevus tervikuna vaadeldes olulisemalt tõhusamaks. Suuremad üksused suudavad vältida paremini ülekoormuste teket ja tagada kohtuasjade viivituseeta menetlemist võimalikult võrdväärselt kõikjal riigis. Pärast 2010.a on kõikide maakohtute tulemuslikkus paranenud. Samal ajal on suudetud kokku hoida personali- ja kinnisvarakulude pealt. Hindamisraporti kohaselt ei ole kohtuteenuste geograafiline kättesaadavus elanike vaatenurgast oluliselt nõrgenenud. Seda on mõjutanud eelkõige isikliku asjaajamise vajaduse vähenemine elektrooniliste asjaajamisvõimaluste lisandumise tulemusel (Liljeroos, Huovinen 2015: 28, 69). 2014.a moodustati Soomes

uus töörühm, kelle ülesandeks oli teha ettepanek maakohtute struktuuri edasiarendamiseks. Töörühm leidis, et 2010.a paika pandud kohtute minimaalset suurust (10 kohtunikku ja 30 töötajat) ei saa pidada piisavaks. Maakohtute struktuuri uuel uuendamisel on võetud miinimumeesmärgiks 20 kohtunikku. Maakohtute arvu soovitakse vähendada senise 27 pealt 14–17 maakohtu peale (Liljeroos, Huovinen 2015: 69).

Taanis viidi kohtute struktuurireform läbi 2006.a, mille tulemusena vähendati esimese astme kohtute arvu 82 pealt 24 peale. Vajadus reformi järele tulenes kohtunike ebahühtlasest jaotumisest teeninduspiirkondade vahel. Tööjõuressursside nappus väiksemates kohtutes pärssis kohtute võimekust toime tulla sissetulevate asjade arvu kõikumisega ning ei võimaldanud kohtunike spetsialiseerumist (Comparative study... 2012: 9). Peamiseks reformi läbiviimise kriteeriumiks seati, et kohtus ei või olla vähem kui 6 kohtunikku (sh üksuse juht) ja 50 töötajat. Leiti, et suuremate kohtute loomine võimaldab kohtunikel spetsialiseeruda, mis omakorda aitab kaasa efektiivsemale kohtumenetlusele ja õiguse ühetaolisele rakendamisele (Betænkning... 2001). Lisaks arvestati ka territoriaalsete, geograafiliste ja demograafiliste kriteeriumitega (Comparative study... 2012: 28). Seejuures peeti menetlusaja kriteeriumit olulisemaks kui geograafilist lähedust, mis väljendub selles, et inimesed on valmis pigem sõitma kaugemale, kui see tähendab, et nende kohtumenetlus toimub lühemat aega (Comparative study... 2012: 16). Kohtute kättesaadavuse vähenemise mõjusid hõredamini asustatud piirkondades leevendati kohtute harukontorite loomisega, kus on vajadusel võimalik pidada kohtuistungeid ja viia läbi muid kohtumenetluseks vajalikke toiminguid. Harukontorites kohtunik alaliselt kohal ei viibi (Betænkning... 2001).

Itaalias viidi kohtute reform läbi 2013.a (Carnevali 2014: 1). Reformi tulemusena suleti 31 maakohut ja nende 220 eraldunud üksust. Lisaks vähendati rahukohtunike kantseleide arvu 846 pealt 179 peale (Bartolomeo 2013: 6). Muudatuste põhjuseks toodi välja asjaolu, et kohtute senine jaotus on Itaalias püsinud sisuliselt muutumatuna juba 19. sajandi lõpust. Seega ei ole kohtud järginud vahepeal toimunud demograafilisi, sotsiaalseid ja majanduslikke muutusi, tuues kaasa ressursside ebaotstarbeka jaotuse (Bartolomeo 2013: 3; Carnevali 2014: 1). Reformi läbiviimisel seati järgmised nn ideaalkriteeriumid (Bartolomeo 2013: 5):

- maakohu poolt teenindatavate elanike arv ca 380 000;
- igas kohtus peaks olema vähemalt 28 kohtunikku, et oleks võimalik saavutada kohtu optimaalne tulemuslikkus läbi spetsialiseerumise tsiviilasjadele ja kriminaalasjadele;
- administratiivse personali arv peaks kohtutes olema vähemalt 95 inimest kohtu kohta;
- sissetulevate kohtuasjade arv aastas kohtu kohta vähemalt ca 18 000, sh keskmine sissetulevate kohtuasjade arv aastas kohtuniku kohta ca 647.

Itaalia reformile ei eelnenud põhjalikku analüüsitööd, mistõttu erineb sealne reform teistest Euroopa riikides läbiviidud reformidest. Kriteeriumid seati kohtute lineaarsele vähendamisele sunnitud otsustusprotsessi tulemusena, mistõttu on Itaalia reformi ka teravalt kritiseeritud (Carnevali 2014: 2).

Inglismaal otsustati 2010.a sulgeda 93 magistraadikohtu (arutavad kriminaalasju) ja 49 maakohut (arutavad tsiviilasju) (Caird 2016: 19). 2015.a teavitati kavatsustest viia läbi uus kohtute ja tribunalide reform, eesmärgiga tagada kiirem ja õiglasem õigusemõistmine. Ettepanek hõlmas 57 magistraadikohtu, 19 maakohu, 2 kroonikohtu, 4 vahekohtu keskuse ja 9 kombineeritud kohtu sulgemist (Proposal on... 2015: 5,8). Sulgemisele kuuluvate kohtumajade valikul lähtuti kriteeriumeist, mis hõlmavad õigusemõistmise kättesaadavust ja tehnoloogilisi lahendusi. Läheduse kriteeriumi kohaselt ei peaks sundima kohtu kasutajaid ette võtma liiga pikka ja keerulist teekonda. Reformiga püüti kindlustada, et kohtusse jõudmiseks kuluv aeg peaks enamikele elanikest (95%) jääma autoga sõitmisel ühe tunni piiridesse. Hõredalt asustatud maapiirkondades planeeriti kasutusele võtta kompensatsioonimeetmed, näiteks väljasõiduistungite pidamine linnavalitsuste ruumides. Samuti leiti, et kohtute sulgemise mõjusid aitab leevendada kaasaegsete IKT lahenduste kasutamine (Caird 2016: 19).

Käesolevas alapeatükis käsitlemist leidnud teiste riikide kogemuste põhjal on võimalik võrdlevale praktikale tuginedes sisustada Eesti maakohute organisatsioonivõrgu analüüsimiseks vajalikud olulised kriteeriumid nagu kohtute optimaalne kaugus elanikest, kohtumajade optimaalne miinimumsuurus, rakendatavad kompensatsioonimeetmed jms (vt tabel 3).

Tabel 3. Euroopa riikide kohtute organisatsioonivõrgu analüüsimisel kasutatud kriteeriumid (+ täpselt määratlemata kuid kasutatud kriteerium, - kriteerium puudus)

Kriteeriumid	Prantsusmaa	Holland	Soome	Taani	Itaalia	Inglismaa
Elanike arv	+	100 000	100 000	+	380 000	+
Kaugus elanikest	1h	+	-	+	-	1h
Kohtunike arv / Muu personali arv	+	20	10 / 20	6	28	+
	-	-	30 / -	50	95	-
Spetsialiseerumine	+	+	+	+	+	+
Kompensatsioonimeetmed	+	+	+	+	-	+

Allikas: autori kohandused ja arvutused.

Eesti maakohutute organisatsioonivõrgu analüüsimisel on mõistlik rohkem juhinduda väiksemate Euroopa riikide kogemustest, nagu Holland, Soome ja Taani, kuna sellised riigid on Eestiga rohkem võrreldavad. Suuremate riikide kogemustest tasub juhinduda, kui väiksemate riikide reformide puhul on jäetud mõni vajalik kriteerium sisustamata (n kaugus elanikest).

2. EESTI MAAKOHTUTE ORGANISATSIOONIVÕRGU ANALÜÜS

2.1. Maakohtute organisatsioonivõrgu analüüsi uurimisprotsessi kirjeldus

Maakohtute organisatsioonivõrgu analüüsimiseks oli kõigepealt vajalik kaardistada maakohtute olemasolev organisatsioonivõrk. Maakohtute kohtumajade arvu ja paiknemise väljaselgitamiseks tuli uurida kohtumajade arvu ja paiknemist reguleerivaid õigusakte. Iga kohtumaja kohta käivad ruumi ja kuluandmed oli vaja kindlaks määrata sõlmitud üürilepingute, personaliandmestiku ja kohtute eelarvete sisemise jaotuse andmete põhjal. Need andmed koguti kohtutelt kokku Justiitsministeeriumi ametnike poolt magistritöö autori poolt määratud lähteülesande alusel. Magistritöö autor süstematiseeris nimetatud andmed ja koostas nende alusel maakohtute olemasolevast organisatsioonivõrgust ülevaate.

Selleks, et hinnata Eesti maakohtute kohtumajade osas optimaalset tasakaalu elanike arvu ja neid teenindava kohtu struktuuriüksuse vahel, koguti järgmisi andmeid:

- kohtumajade arvu suhe elanike arvu kohta teistes Euroopa riikides;
- kohtumajade teeninduspiirkondade kaupa elanike arvu muutus ja selle prognoos;
- kohtumajade teeninduspiirkondade kaupa tegevadvokaatide arvu muutus;
- väiksemate kohtumajade kohtusaalide kasutusefektiivsus ja sellega seotud kinnisvarakulu kadu.

Nende andmete kogumine toimus magistritöö autori poolt määratud lähteülesande alusel statistika andmebaasist, kohtute istungite infosüsteemist ja advokatuurist. Teiste riikide kohta võrdlevad andmed kogus magistritöö autor kohtusüsteeme võrdlevast kirjandusest. Magistritöö autor süstematiseeris nimetatud andmed ja analüüsis nende alusel elanike arvu ja neid teenindava kohtu struktuuriüksuse vahelist optimaalsust.

Selleks, et hinnata kohtumajade suuruste optimaalsust ja sellega seotud ressursside optimaalset jaotamist kohtusüsteemis, koguti järgmisi andmeid:

- sarnaseid reforme läbiviinud Euroopa riikide kohtute optimaalsusstandardid;
- maakohtute kohtunike ja muude teenistujate arv kohtumajade kaupa;
- kohtumajade koormuse osakaal kohtuasjade arvu jaotumise suhtena teeninduspiirkonna elanike arvu osakaalu jaotusse protsentides.

Teiste riikide kohta võrdlevad andmed ja andmed Eesti kohtumajade kohtunike arvu kohta kogus magistritöö autor kohtusüsteeme võrdlevast kirjandusest ja Eesti kohtunike arvu reguleerivatest õigusaktidest. Kohtumajade koormuse osakaalu andmed võtsid kohtute infosüsteemist välja Justiitsministeeriumi ametnikud magistritöö autori lähteülesande alusel. Magistritöö autor süstematiseeris nimetatud andmed ja analüüsis nende alusel Eesti maakohtute kohtumajade suurusi.

Selleks, et hinnata õiguspõhiste teenuse kättesaadavust elanike jaoks, kogus magistritöö autor andmeid Google maps andmebaasist kohtumajade omavahelise sõidukauguse ja autosõiduaja kohta. Neid andmeid analüüsi autori poolt koos kohtumajade poolt teenindatavate elanike arvuga ja teiste riikide võrdlevate andmetega kohtumajade ja teenindatavate elanike suhtarvu kohta.

Selleks, et hinnata kompensatsioonimeetmete rakendamise vajadust, koguti järgmisi andmeid:

- väiksemate kohtumajade asulakeskustest ja nende teeninduspiirkonna ühest kaugematest küladest suurima kohtumaja asulakeskusesse kuluv keskmine sõiduaeg avaliku bussitranspordivõrgu võimalusi kasutades;
- kohtumajade teeninduspiirkondade kaupa elanike teenindusvajaduse määr kohtute poolt osutava teenuse järele ning elanike võimekus kasutada asjaajamiseks internetipõhiseid e-teenuseid;
- kohtumajades ja kohtumajadega samades linnades olevates arestimajades kasutusel olevate IKT lahenduste kohta ning lisanduvate IKT lahenduste maksumuse kohta;
- kohtumajade asemele rajatavate klienditeeninduspunktide ligikaudse ruumikulu ja personalikulu kohta;

IKT lahenduste ja nende maksumuste, samuti personalikulu kohta andmed kogusid Justiitsministeeriumi ametnikud kohtusüsteemist autori määratud lähteülesande alusel. Avaliku transpordivõimalusi kasutades kaugemast külast kohtumajja jõudmise ajad, samuti andmed klienditeeninduspunktide ligikaudse ruumikulu kohta kogus magistritöö autor avalikest andmebaasidest. Teenindusvajaduse määra ja e-teenuste kasutamise võimekuse kindlaksmääramiseks koostas magistritöö autor rahvaküsitluse lähteülesande. Selle lähteülesande alusel telliti ettevõttelt TNS EMOR arvuti abil juhitud telefoniintervjuu meetodil uuring. Uuringu peamine eesmärk oli välja selgitada kas ja kui mitu korda keskmiselt füüsiline isik on elu jooksul käinud oma alalise elukoha lähedal asuvas kohtumajas kas kohtuistungil või seoses dokumentidega. Samuti oli eesmärgiks selgitada välja elanike võimekus kasutada asjaajamiseks e-lahendusi. Vaatluse alla võeti 12 väiksema kohtumaja külastatavus (Narva, Rakvere, Haapsalu, Kuressaare, Kärdla, Rapla, Paide, Jõgeva, Põlva, Viljandi, Valga, Võru). Uuringu üldkogumi moodustasid 18.a ja vanemad Eesti elanikud, kes elavad konkreetsete kohtumajade piirkondades. Kokku küsitleti 1920 sellist elanikku. Nende hulgast välistati need, kes kohtutega puutuvad kokku oma eriala tõttu (kohtumajade töötajad, juristid jmt). Kõiki kompensatsioonimeetmete rakendamise hindamiseks kogutud andmeid analüüsis magistritöö autor.

Ülaltoodud andmete analüüsimise tulemusena tegi magistritöö autor ettepanekud maakohtute olemasoleva organisatsioonivõrgu ümberkujundamiseks. Magistritöös esitatud ettepanekute mõjude kindlaksmääramiseks koguti järgmisi andmeid:

- suuremate kohtumajade ruumikasutuse efektiivsuse tõstmise võimaluste kohta eesmärgiga paigutada nendesse rohkem töökohti koos vajaliku ligikaudse investeeringu maksumusega;
- kohtumajade sulgemise tulemusena koondamisele kuuluvate ametikohtade ning rahalise kokkuhoiu suuruse kohta.

Nende andmete alusel hindas magistritöö autor ettepanekute realiseerimisega kaasnevaid kulusid ning ettepanekute realiseerimise tulemusena saavutatavat kokkuhoidu.

Tabel 4. Harju Maakohtu kohtumajade kulu (EUR) ja ruumikasutuse (m²) andmed.

	EUR	m ² kohtumajas	m ² /teenistuja kohta	EUR/m ²
1. Liivalaia kohtumaja	3 188 418	5 396	48	591
2. Kentmanni kohtumaja	3 628 663	3670,8	33	989
3. Tartu mnt kohtumaja	1 920 437	2 338	43	821

Allikas: Justiitsministeerium.

Pärnu Maakohtul on kokku viis kohtumaja, mis asuvad seitsmes füüsilises asukohas - Pärnus (Kuninga 22 ja Rüütli 19), Haapsalus, Kärdlas, Kuressaares, Raplas, Paides (vt tabel 5). Haapsalu majas asub ka tervet Eestit teenindav kompetentsikeskus – maksekäsuosakond. Pärnu Maakohtus töötab 21 kohtunikku ja 119 muud kohtuteenistajat (vt ka lisa 2).

Tabel 5. Pärnu Maakohtu kohtumajade kulu (EUR) ja ruumikasutuse (m²) andmed.

	EUR	m ² kohtumajas	m ² /teenistuja kohta	EUR/m ²
1. Pärnu kohtumaja, Kuninga	643 107	2037	70	316
2. Pärnu kohtumaja, Rüütli	558 268	957	46	583
3. Haapsalu kohtumaja	852 596	1225,4	26	696
4. Haapsalu kohtumaja Kärdlas	34 593	186	186	186
5. Kuressaare kohtumaja	296 265	696,1	46	426
6. Rapla kohtumaja	423 956	776,6	52	546
7. Paide kohtumaja	240 243	1094,5	100	220

Allikas: Justiitsministeerium.

Tartu Maakohtul on kokku viis kohtumaja, mis asuvad kuues füüsilises asukohas – Tartus, Võrus, Põlvas, Valgas, Viljandis ja Jõgeval (vt tabel 6). Tartu Maakohtus töötab 35 kohtunikku ja 108 muud kohtuteenistajat (vt ka lisa 2).

Tabel 6. Tartu Maakohtu kohtumajade kulu (EUR) ja ruumikasutuse (m²) andmed.

	EUR	m ² kohtumajas	m ² /teenistuja kohta	EUR/m ²
1. Tartu kohtumaja	1 559 931	3408,2	53	458
2. Viljandi kohtumaja	435 456	1 201	75	363
3. Jõgeva kohtumaja	354 870	457	27	777
4. Valga kohtumaja	285 235	584	39	489
5. Võru kohtumaja	389 494	753,9	50	517
6. Võru kohtumaja Põlvas	309 497	583	36	531

Allikas: Justiitsministeerium.

Viru Maakohtul on kolm kohtumaja, mis asuvad Jõhvis, Narvas ja Rakveres (vt tabel 7). Viru Maakohtus töötab 28 kohtunikku ja 98 muud kohtuteenistajat (vt ka lisa 2).

Tabel 7. Viru Maakohtu kohtumajade kulu (EUR) ja ruumikasutuse (m²) andmed.

	EUR	m ² kohtumajas	m ² /teenistuja kohta	EUR/m ²
1. Jõhvi kohtumaja	1 043 936	2432	48	429
2. Narva kohtumaja	883 093	2 246,0	53	393
3. Rakvere kohtumaja	866 817	1195,2	39	725

Allikas: Justiitsministeerium.

Magistritöö alapeatükis 1.2. leiti, et Euroopa Nõukogu on taandanud kohtu suuruse kohtunike arvu suurusele konkreetsetes administratiivses struktuuriüksuses ning et Eesti kohtuorganisatsioonis vastab kohtu sellisele määratlusele füüsiline kohtumaja, kuhu on õigusakti alusel määratud teenistusse kohtunik. Sellest tulenevalt on Eesti maakohtute organisatsioonivõrgu analüüsiobjektideks põhimõtteliselt kõik ülal märgitud majad, välja arvatud Kärldlas asuv maja, kus alaliselt ei tööta ükski kohtunik (Pärnu Maakohtu... 2017). Samas kui võrrelda Kärldlas asuva maja ruumikasutuse efektiivsust alalise teenistuja kohta, siis on see märkimisväärselt kõrgem kui ülejäänud teistes majades keskmiselt (Kärldla – 186 m² vs. keskmiselt ca 56,3 m²). Seetõttu tuleks analüüsida ja kaaluda ka selle struktuuriüksuse ümberstruktureerimise võimalusi.

Magistritöö edasises analüüsis ei ole mõistlik vaatamata Euroopa Nõukogu määratlusele ülemäära keskenduda Harju Maakohtu Tallinnas asuvale kolmele kohtumajale, Tartu Maakohtu Tartus asuvale kohtumajale, Pärnu Maakohtu Pärnus asuvatele kohtumajadele ja Haapsalus asuvale kohtumajale ning Viru Maakohtu Jõhvis ja Narvas asuvatele kohtumajadele. Harju Maakohtu kolme kohtumaja konsolideerimine üheks kohtumajaks on juba käivitatud ning see saab teoks aastal 2018 (Tallinna uue... 2017). Tartu ja Pärnu linnad on oma piirkondade suurimad regionaalkeskused, mistõttu sealt kohtumajade võimalik kaotamine on samuti ebatõenäoline. Pärnu kohtumaja paikneb küll kahes suhteliselt lähestikku olevas hoones, kuid nende konsolideerimine on pigem kinnisvarakulude juhtimise tehnilisemat laadi küsimus (alternatiivsed investeeringud vs kulude kokkuhoid), kui kohtuorganisatsiooni sisulise analüüsi küsimus. Haapsalu kohtumaja eripäraks on see, et sinna on loodud tervet Eestit teenindav maksekäsu kiirmenetluse kompetentsikeskus, mis pakub tööd hetkel 34 spetsialiseerunud kohtuteenistujale ning mis lahendab aastas ära ca poole kõikidest kohtusüsteemi tsiviilasjadest (Kohtute... 2017). Kuna selle Haapsalusse loomine oli kümme aastat tagasi riigi teadlik regionaalpoliitiline otsustus (Riigi maksekäsu keskus... 2017), on selle võimalik kaotamine ebatõenäoline. Narva ja Jõhvi on käesoleval hetkel riigi suurim regionaal- ja julgeolekupoliitiline prioriteet ning riik tegeleb sellesse piirkonda muude riigiasutuste ja töökohtade viimise temaatikaga (Ida-Virumaa... 2017). Seetõttu võib kahelda riigi valmisolekus Narva ja Jõhvi kohtumajade konsolideerimise tulemusena riigi kohaloleku vähendamiseks nimetatud piirkonnas.

2.3. Eesti maakohtute organisatsioonivõrgu analüüs ja ettepanekud

Käesolevas alapeatükis analüüsitakse Eesti maakohtute organisatsioonivõrku magistritöö alapeatükis 1.2. käsitletud metoodika kohaselt, kasutades selleks alapeatükis 1.3. uuritud teiste riikide võrdleva kogemuse alusel sisustavaid kriteeriume.

Magistritöö alapeatüki 1.2. kohaselt on optimaalse tasakaalu leidmine elanike arvu ja neid teenindava kohtu struktuuriüksuse vahel üheks keskseks uurimisküsimuseks taoliste analüüside tegemisel. Selleks on kõigepealt vajalik uurida kohtumajade teeninduspiirkondade kaupa rahvastikustatistika hetkeolukorda, selle muutust kesk-pikas ajalises perspektiivis ning selle muutuse prognoosi samuti kesk-pikas ajalises perspektiivis (vt tabel 8). Demograafiline olukord ja selle muutuse prognoos on kõige stabiilsem Harju maakonnas. Seal on kohtumaja arvu suhe 100 000 elaniku kohta ka Euroopa riikide vastava keskmise näitajaga suhteliselt hea – ca 0,5 (vt alapeatükk 1.2.). Samuti on suhteliselt stabiilne demograafiline olukord ja selle prognoos Tartu Maakohtu Tartu kohtumaja tööpiirkonnas, kus kohtumaja arvu suhe 100 000 elaniku kohta on ca 0,7. Jõhvi ja Narva kohtumajad asuvad suhteliselt lähestikku (ca 45 km). Piirkonna elanike arv on viimase 22 aastaga oluliselt vähenenud (ca 30%) ja prognoosi kohaselt jätkab olulist langustrendi. Kohtumajade suhe 100 000 elaniku kohta on seal hetkel ca 1,4, mis võiks Euroopa Liidu riikide vastavate andmete võrdluses olla veelgi väiksem (vt alapeatükk 1.2.). Pärnu Maakohtu Pärnu kohtumaja teeninduspiirkonna elanike arv on langenud (ca 15%) ning prognoos näitab stabiilset langustrendi. Kõikide ülejäänud maakohtute kohtumajade suhe 100 000 elaniku kohta jääb vahemikku ca 1,6 kuni 3,5 ning kõikides ülejäänud teeninduspiirkondades on rahvastikustatistika olnud viimase 22 aasta vältel langustrendil ning selle trendi jätkumist toetab ka prognoos.

Tabel 8. Kohtumajade teeninduspiirkondade kaupa rahvastikustatistika (elanike arvu) muutus aastatel 1994, 2001 vs 2016 ja selle prognoos.

Kohtumaja	Teeninduspiirkond	1994	2001	2016	2026	2040	% 94 vs 40
Tall. 3 kohtumaja	Harju maakond, sh Tallinn	561 859	533 710	576 265	585 139	585 880	4%
Jõhvi ja Narva kohtumaja	Ida-Viru maakond	204 239	181 510	146 506	133 428	111 407	-46%
Rakvere kohtumaja	Lääne-Viru maakond	72 726	71 100	59 467	53 465	45 558	-37%
Pärnu kohtumaja	Pärnu maakond	96 484	92 520	82 997	76 088	67 759	-29%
Haapsalu kohtumaja	Lääne maakond	31 413	29 180	24 580	21 708	18 792	-39%
Kuressaare kohtumaja	Saare maakond	39 053	35 670	33 481	27 666	23 535	-39%
Kärdla kohtumaja	Hiiu maakond	11 472	9 970	9 348	6 962	5 883	-46%
Rapla kohtumaja	Rapla maakond	39 143	38 110	34 148	33 050	30 241	-24%
Paide kohtumaja	Järva maakond	42 131	37 910	30 709	26 241	21 143	-50%
Tartu kohtumaja	Tartu maakond, sh Tartu	154 837	158 340	145 003	158 587	159 190	3%
Jõgeva kohtumaja	Jõgeva maakond	41 526	38 410	31 298	27 471	23 257	-45%
Põlva kohtumaja	Põlva maakond	35 527	32 010	28 218	24 116	20 421	-44%
Viljandi kohtumaja	Viljandi maakond	63 267	58 670	47 853	41 854	35 035	-45%
Valga kohtumaja	Valga maakond	39 301	35 720	30 524	26 477	22 108	-44%
Võru kohtumaja	Võru maakond	44 019	39 890	33 973	29 105	24 420	-45%

Allikas: (Rahvastikustatistika... 2016), autori täiendustega.

Magistritöö alapeatükis 1.2. on leitud, et demograafiliste muutuste kontekstis tuleb uurida kuidas demograafilised muutused on mõjutanud kohtute struktuuriüksuste piirkondades õigusabi kättesaadavust. Selleks on käesoleva töö raames uuritud kohtumajade teeninduspiirkondades advokaatide arvu muutuse dünaamikat (vt tabel 9). Advokaatide arvu muutus üldjoontes selgelt toetab demograafilise olukorra ja selle muutuse analüüsi järeldusi (välja arvatud Rakvere osas). Advokaatide arv on võrreldes Eesti Advokatuuri taasloomise ajaga käesolevaks ajaks mitmekordistunud. Ometi on selgelt näha, et

advokaadid on koondunud suuremalt jaolt Tallinnasse ning Tartusse. Teistes piirkondades on advokaatide arv pigem vähenenud, mis tähendab, et ka õigusabi kättesaadavus elanike jaoks on nendes piirkondades vähenenud. Seega on elanikel ahenenud võimalus leida endale kohtusse pöördumise vajaduse ilmnemisel kvaliteetset esindajat. Kuna advokaatide arv ja selle muutus piirkonniti on väljakujunenud vabades turutingimustes, siis näitab advokaatide vähesus väiksemates piirkondades, et nende järele puudub seal vajadus. Nendes piirkondades büroode pidamine ei ole piisavalt konkurentsivõimeline ning seal teenuse osutamine ilmselt ei võimalda teeninda piisavat tulu büroo pidamiseks ja äraelamiseks.

Tabel 9. Kohtumajade teeninduspiirkondade kaupa tegevadvokaatide arv 1994 vs 2016.

Kohtumaja	Advokaadid 1994	Advokaadid 2016
Tallinna kohtumajad	109	638
Jõhvi kohtumaja	10	12
Narva kohtumaja	8	7
Rakvere kohtumaja	6	11
Pärnu kohtumaja	13	13
Haapsalu kohtumaja	4	2
Kuressaare kohtumaja	5	3
Kärdla kohtumaja	1	0
Rapla kohtumaja	3	2
Paide kohtumaja	3	1
Tartu kohtumaja	28	62
Jõgeva kohtumaja	4	0
Põlva kohtumaja	1	0
Viljandi kohtumaja	10	6
Valga kohtumaja	3	3
Võru kohtumaja	5	1
KOKKU	213	761

Allikas: (Vahtre 2005: 209-392; Eesti advokaadid... 2016), Justiitsministeerium.

Demograafilise olukorra ja selle muutuste ning kohtusüsteemi infrastruktuuri kasutusefektiivsuse omavaheliste seoste uurimiseks on autor korraldanud Justiitsministeeriumi poolse olemasolevates väiksemates kohtumajades asuvate kohtusaalide kasutusefektiivsuse ja sellega seonduva otsese kinnisvarakulu kao

hindamise vastavate üürikulude andmete ja istungisaalide kasutamise infosüsteemi 2016.a 12 kuu andmete alusel (vt tabel 10 ja ka lisa 3).

Tabel 10. Väiksemate kohtumajade kohtusaalide kasutusefektiivsus ja kinnisvarakulu kadu 2016.a andmete põhjal.

	m ₂	Saalide kulu aastas €	kasutus % mõistlikust maksimumist	kadu aastas €
TARTU MAAKOHUS				
Jõgeva kohtumaja				
Kokku 2 saali	91,9	21945,72	41%	12754,54
Viljandi kohtumaja				
Kokku 4 saali	262,6	49788,96	11%	43055,32
Valga kohtumaja				
Kokku 2 saali	83	13047,60	19	10804,36
Võru kohtumaja Võrus				
Kokku 3 saali	179,2	40427,52	17	33956,86
Võru kohtumaja Põlvas				
Kokku 3 saali	151,3	22331,88	17%	17686,32
KOHUS KOKKU				118257,40
PÄRNU MAAKOHUS				
Haapsalu kohtumaja				
Kokku 3 saali	149,9	12483,67	12%	11313,09
Kuressaare kohtumaja				
Kokku 3 saali	134,8	12067,30	12%	10090,60
Rapla kohtumaja				
Kokku 2 saali	103,3	30508,13	31%	20438,09
Paide kohtumaja				
Kokku 3 saali	205,9	16677,90	9%	15010,84
Kärdla kohtuhoone				
Kokku 1 saal	56,7	6933,28	5%	6586,61
KOHUS KOKKU				63439,23
VIRU MAAKOHUS				
Rakvere kohtumaja 5 saali				
KOHUS KOKKU	277,1	101318,84	22%	76200,48
KÕIK KOKKU				257897,11

Allikas: Justiitsministeerium, autori kohandustega.

Olemasolevate väiksemate kohtumajade kohtusaalide kasutuse efektiivsusanalüüs selgelt kinnitab, et olemasolev kohtute organisatsioonivõrk ei ole väiksemate kohtumajade teeninduspiirkonna demograafilist olukorda arvestades ja ka sealset tegelikku õigusemõistmise teenusvajaduse määra arvestades optimaalne (vt teenusvajaduse määra kohta täpsemalt lk 50). Selle tulemusena otsene iga-aastane kinnisvarakulust tingitud kahjum kohtusüsteemile on 2016.a andmete põhjal 257 897,11 eurot.

Magistritöö alapeatüki 1.2. kohaselt on kohtute suurused otseselt seotud õigusemõistmise ressursside optimaalse jaotamisega kohtusüsteemis. Euroopa Nõukogu on mitmete riikide kogemuste põhjal leidnud, et Euroopa riikides peaksid andma kõige optimaalsema kvalitatiivse ja kvantitatiivse jõudluse sellised kohtumajad, kus töötab ligikaudu 40 kuni 80 kohtunikku. Samas kui vaadata erinevates riikides läbiviidud reformikriteeriume, siis leidub ka sellest raamist väljuvaid kriteeriume (vt alapeatükk 1.3.):

- Hollandis oli reformi keskseks kriteeriumiks kohtunike minimaalne arv, mis pidi ühe kohtu kohta olema 20;
- Soomes seati 2010.a reformil miinimumnõudeks 10 kohtunikku, kuid 2014.a. tõsteti miinimumnõuet 20 kohtuniku peale;
- Taanis võeti miinimumstandardiks, et kohtus ei või töötada alla kuue kohtuniku;
- Itaalias leiti, et kohtu optimaalse tulemuslikkuse saavutamiseks peab kohtus töötama vähemalt 28 kohtunikku.

Kuna Eesti on üks väiksemaid riike Euroopas, siis ilmselt ei ole mõistlik meie kohtumajade optimaalsete suuruste määramisel juhinduda Euroopa Nõukogu poolt kõikidele riikidele kohandatud keskmist soovituselt 40–80 kohtunikku. Mõistlikum oleks juhinduda meile võimalikult lähedal asuva suhteliselt väikese riigi nagu Soome vastava reformi kogemusest, mida kinnitab ka Hollandi kogemus. Seetõttu oleks mõistlik seada Eestis Soome ja Hollandi eeskujul kohtumaja optimaalse suuruse miinimumnõudeks 20 kohtunikku. Kuna võrdlevad rahvusvahelised uuringud on näidanud, et liiga suured kohtud kaotavad oma efektiivsust (vt alapeatükk 1.2.), siis tasuks Eestis vältida oluliselt üle 60 kohtunikuga kohtumajade moodustamist. Seega erinevalt Euroopa Nõukogu keskmisest standardi soovituselt 40–80 kohtunikku võetakse käesolevas analüüsis aluseks Soome ja Hollandi eeskujul Eestile kohandatud standard 20–60 kohtunikku

kohtumaja kohta. Käesoleval hetkel ei vasta enamik Eesti kohtumaju sellisele kohandatud standardile (vt tabel 11).

Tabel 11. Maakohtute kohtunike arv kohtumajade kaupa.

Kohtumaja nimetus	Kohtunike arv
HARJU MAAKOHUS	
Liivalaia kohtumaja	22
Kentmanni kohtumaja	29
Tartu mnt kohtumaja	15
VIRU MAAKOHUS	
Jõhvi kohtumaja	11
Narva kohtumaja	10
Rakvere kohtumaja	7
PÄRNU MAAKOHUS	
Pärnu kohtumaja	10
Haapsalu kohtumaja	3
Kuressaare kohtumaja	3
Rapla kohtumaja	3
Paide kohtumaja	2
TARTU MAAKOHUS	
Tartu kohtumaja	18
Jõgeva kohtumaja	4
Viljandi kohtumaja	4
Valga kohtumaja	3
Võru kohtumaja Võrus	3
Võru kohtumaja Põlvas	3

Allikas: (Maa-, haldus- ja ringkonnakohtu... 2005).

Justiitsministeeriumist saadud statistilised andmed kohtumajade kohta kohtuasjade lahendamise koormuse jaotuse ja vastava suhtena teeninduspiirkonna elanike arvu kaudselt kinnitavad, et suurema kohtunike arvuga kohtumajad näitavad elanike suhtarvu kohta paremat efektiivsust. Kõikides suuremate kohtunike arvuga kohtumajades on koormuse suhe elanike osakaaluga võrreldes olnud kolme aasta lõikes kõrgem, samas kui väiksemates kohtumajades joonistub välja pigem vastupidine muster, kuna seitsmes väiksemas majast 11-st on see suhe olnud madalam (vt tabel 12).

Tabel 12. Kohtumajade koormuse osakaal 2012 – 2015.a. kohtuasjade arvu jaotumise suhtena teeninduspiirkonna elanike arvu osakaalu jaotusse protsentides.

kohtumaja	Kohtunike ametikohtade arv	aastate keskmine kohtumajade koormuse osakaal	elanike piirkondlik osakaal (elanike arv)
Pärnu Maakohus	21	100%	(215 263)
Haapsalus,	3	12,9%	14,7%
sh Kärđlas	1	2,6%	4,3%
Kuressaare	3	10,0%	15,6%
Paide	2	14,5%	14,3%
Pärnu	10	45,1%	38,6%
Rapla	3	17,5%	15,9%
Tartu Maakohus	35	100%	(316 869)
Jõgeva	4	11,2%	9,9%
Tartu	18	49,3%	45,8%
Valga	3	8,7%	9,6%
Viljandi	4	12,6%	15,1%
Võru,	3	9,9%	10,7%
Põlva	3	8,4%	8,9%
Viru Maakohus	28	100%	(205 973)
Jõhvi	11	36,3%	34,1%
Narva	10	38,0%	37,0%
Rakvere	7	25,8%	28,9%

Allikas: Justiitsministeerium.

Kohtumajade asukohtade valiku analüüsimisel ja nende vajalikkuse üle otsustamisel on kesksel kohal ka õigusemõistmise mõistliku kättesaadavuse tagamine elanikele. Magistratöö alapeatükis 1.2. on leitud, et inimestelt ei tohiks nõuda, et nad kulutaksid ülemäära kaua aega kohtusse sõitmise peale ning selle vältimiseks on soovitatav kohtumajade likvideerimise ja asukohtade üle otsustamiseks kindlaks määrata mõistlik sõiduaja standard, mille piires peaks olema elanikel võimalik elukohajärgsest asulakeskusest jõuda kohtu asukohajärgsesse asulakeskusesse. Seejuures on võimalik käesolevas analüüsis võtta võrdlevaks eeskujuks teiste Euroopa riikide näited vastavate standardite määratlemisel (vt alapeatükk 1.3.):

1. Šotimaal – enamik inimesi peaksid jõudma kohtusse avaliku transpordiga samal päeval algavale kohtuistungile ja ka samal päeval koju tagasi. Minimaalselt tagatud lihtsamates tsiviilasjades ja kuritegude kiirmenetlustes. Seega keerulisemates kohtuasjades tehakse standardist ka mööndusi.

2. Mujal Inglismaal – enamikele teeninduspiirkonna elanikest (ca 95%) peaks kohus jääma autoga sõitmisel ühe tunni piiridesse. Hõredalt asustatud piirkondades tehakse standardist ka mööndusi.
3. Taani – kohtute konsolideerimine aitab kaasa efektiivsemale kohtumenetlusele. Ollakse valmis sõitma kaugemale, kui see tähendab lühemat menetlust.
4. Soome – kohtu tööpiirkonnas peab elama vähemalt 100 000 inimest.
5. Itaalia - kohtu tööpiirkonna elanike arv peaks olema ca 380 000.
6. Prantsusmaa – likvideeritava kohtu asukohast alles jääva kohtuni jõudmiseks ei tohiks kuluda autoga sõites oluliselt üle tunni. Kohtu lähedus on suhteline kriteerium, mis ei õigusta madala aktiivsusega kohtu säilitamist.

Eesti jaoks vastava standardi määratlemisel on mõistlik kõigepealt juhinduda meile lähima ja suhteliselt väikese riigi Soome vastavast standardist. Seega ka Eestis võiks kohtu tööpiirkonnas elada vähemalt 100 000 inimest ning teiste riikide eeskujul (n Prantsusmaa ja Inglismaa) ei tohiks autoga sõites kuluda likvideeritavast kohtu asulakeskusest alles jäävasse kohtusse jõudmiseks oluliselt üle ühe tunni. Eesti jaoks eelnimetatuga määratletud standardist ning magistritöö alapeatükis 1.2. käsitletud metoodikast lähtuvalt analüüsitakse alljärgnevalt maakohtute kaupa maakohtute organisatsioonistruktuuri hajutatust (vt tabelid 13–15 ja ka lisa 1).

Tabel 13. Tartu Maakohtu kohtumajade kauguse (kilomeetrites), sõiduaja (minutites) ja elanike arvu analüüs

	Tartu	Põlva	Võru	Valga	Viljandi	Jõgeva	Elanike	Hinnang
Tartu	- -	47 km 38 min	72 km 57 min	86 km 66 min	78 km 66 min	53 km 47 min	145 003	Parim
Põlva	47 km 38 min	- -	27 km 26 min	82 km 73 min	121 km 90 min	103 km 80 min	28 218	
Võru	78 km 57 min	27 km 26 min	- -	81 km 64 min	128 km 103 min	120 km 99 min	33 973	
Valga	86 km 66 min	82 km 73 min	81 km 64 min	- -	83 km 69 min	135 km 110 min	30 524	
Viljandi	78 km 66 min	121 km 90 min	128 km 103 min	83 km 69 min	- -	79 km 66 min	47 853	
Jõgeva	53 km 47 min	103 km 80 min	120 km 99 min	135 km 110 min	79 km 66 min	- -	31 298	
Kokku	282 km 274 min	380 km 307 min	428 km 349 min	467 km 382 min	489 km 394 min	490 km 402 km	316 869	
Hinnang	Parim							

Allikas: (Google... 2017; Rahvastikustatistika... 2016).

Tartu Maakohtu Tartu kohtumaja on nii kilomeetrite ja sõiduajaarvestuses kui ka elanike arvult parim kohtumaja asukoht hinnatavas piirkonnas. Kuna Tartu kohtumaja sai parima tulemuse mõlemas hinnatavas kategoorias, siis ei ole vajalik arvestada välja teiste majade paremuse kordajaid. Tartu kohtumaja on teenindavate elanike arvu poolest ka piirkonna ainuke kohtumaja, mis vastab elanike arvu optimaalsele miinimumnõudele – vähemalt 100 000 elanikku. Kõikide hinnatava piirkonna teiste kohtumajade poolt teenindavate elanike arv jääb oluliselt (2–3,5 korda) alla optimaalsele miinimumnõudele, mistõttu sellest kriteeriumist lähtuvalt kuuluksid kõik ülejäänud majad likvideerimisele. Eelnimetatu kohaselt likvideerimisele kuuluvate kohtutemajade teeninduspiirkondade elanike teenindamine tuleks selle tulemusena üle anda Tartu kohtumajale, mille tulemusena kujuneks Tartu kohtumaja poolt teenindavate elanike arvuks 316 869, mis on peaaegu poole vähem kui Harju Maakohtu Tallinna uue kohtumaja poolt teenindavate elanike arv ning jääb ka alla näiteks Itaalia ideaalstandardile. Autosõiduaeg kõikidest käesolevaga hindamisele kuuluvate kriteeriumite alusel likvideerimisele kuuluvatest kohtumajadest Tartu kohtumajja jääb vahemikku 38 minutit kuni 66 minutit, mistõttu iseenesest ei ole hädavajalik ka kompensatsioonimeetmete rakendamine.

Tabel 14. Pärnu Maakohtu kohtumajade kauguse (kilomeetrites), sõiduaja (minutites) ja elanike arvu analüüs.

	Pärnu	Paide	Rapla	Haapsalu	Kuressaare	Elanike	Hinnang
Pärnu	- -	95 km 75 min	86 km 66 min	108 km 79 min	156 km 211 min	82 997	Parim
Paide	95 km 75 min	- -	64 km 52 min	154 km 119 min	251 km 283 min	30 709	
Rapla	86 km 66 min	64 km 52 min	- -	92 km 70 min	187 km 229 min	34 148	2,4 korda halvem
Haapsalu	108 km 79 min	154 km 119 min	92 km 70 min	- -	157 km 208 min	33 928	
Kuressaare	156 km 211 min	251 km 283 min	187 km 229 min	157 km 208 min	- -	33 481	
Kokku	445 km 431 min	564 km 529 min	429 km 417 min	511 km 476 min	751 km 931 min	215 263	
Hinnang	0,03 korda halvem		Parim				

Allikas: (Google... 2017; Rahvastikustatistika... 2016).

Pärnu Maakohtu Haapsalu kohtumajal on ka füüsiline klienditeeninduspunkt koos väljasõiduistungisaaliga Kärddlas. Varasemalt jõuti seisukohale, et tegemist ei ole kohtuga

Euroopa Nõukogu määratluse kohaselt, kuna seal ei tegutse alaliselt ühtegi kohtunikku. Seetõttu ei ole seda ka käesolevaga teiste kohtumajadega võrdlevalt eraldi analüüsitud ning Kärkla teeninduspiirkonna elanike arv on liidetud Haapsalu kohtumaja teeninduspiirkonna elanike arvule. Pärnu Maakohtu ühegi kohtumaja poolt teenindavate elanike arv ei vasta optimaalsele miinimumnõudele. Kõige lähemal sellel on Pärnu kohtumaja ca 83 000 elanikuga (83% miinimumnõudest), kuid kõik teised kohtumajad jäävad teenindavate elanike arvu poolest optimaalsele miinimumnõudele oluliselt alla (2,9-3,4 korda). See toetab varasemat järeldust, et Pärnu kohtumaja asub Pärnu Maakohtu teeninduspiirkonna suurimas regionaalkeskuses.

Sõidukauguse ja sõiduajakulu kriteeriume arvestades on Rapla kohtumaja kõige parem, mistõttu on vajalik hinnata kahe hinnatava kriteeriumi paremuskordajad Pärnu kohtumaja ja Rapla kohtumaja osas. Sõidukauguse ja sõiduajakulu kriteeriumi järgi on Pärnu kohtumaja Rapla kohtumajast kõigest 0,03 korda halvema tulemusega, samas teenindavate elanike arvu poolest on Rapla kohtumaja Pärnu kohtumajast halvem 2,4 korda. Seega neid kahte kohtumaja omavahel paremuse kordajate järgi hinnates on nende seast ülekaalukalt parim Pärnu kohtumaja. Sõiduaeg autoga sõites Haapsalu kohtumajast, Rapla kohtumajast ja Paide kohtumajast Pärnu kohtumajja jääb vahemikku 75–79 minutit, mistõttu iseenesest ei ole hädavajalik nende likvideerimiste korral ka kompensatsioonimeetmete rakendamine. Kuressaare kohtumajast sõitmine Pärnu kohtumajja eeldab ka veetele ületamist ning seal ulatub kogusõiduaeg 431 minutini, mistõttu Kuressaare puhul on kindlasti vajalik rakendada kompensatsioonimeetmeid. Samuti peavad säilima kompensatsioonimeetmed ka Kärdlasse, kuna Kärdlast Pärnu kohtumajja sõitmiseks kulub veelgi rohkem aega võrreldes Kuressaarega. Väiksemate kohtumajade likvideerimisel ja nende teeninduspiirkondade liitmisel Pärnu kohtumajaga saab selle poolt teenindavate elanike arv olema 215 263 (ilma Haapsalu kohtumajata 181 335) mis vastab alaliste kohtunikega kohtu struktuuriüksuse optimaalsele miinimumnõudele.

Tabel 15. Viru Maakohtu kohtumajade kauguse (kilomeetrites), sõiduaja (minutites) ja elanike arvu analüüs.

	Jõhvi	Narva	Rakvere	Elanike	Hinnang
Jõhvi	- -	47 km 41 min	69 km 54 min	146 506 (2 x 73 253)	Parim
Narva	47 km 41 min	- -	115 km 86 min		Parim
Rakvere	69 km 54 min	115 km 86 min	- -	59 467	
Kokku	116 km 95 min	162 km 127 min	184 km 140 min	205 973	
Hinnang	Parim				

Allikas: (Google... 2017; Rahvastikustatistika... 2016).

Viru Maakohtul on kolm kohtumaja. Rahvastikustatistika andmebaasi ja Jõhvi ning Narva kohtumajade teeninduspiirkondade eripärast tulenevalt ei olnud võimalik piisavalt usaldusväärset saada andmeid eraldi kummagi kohtumaja poolt teenindavate elanike arvu kohta eraldi. Seetõttu on koos välja toodud mõlema piirkonna poolt teenindavate elanike arv koguarvuna. Samas on üldteada asjaolu, et Narva linna elanike arv on Jõhvi linna elanike arvust suurem, mistõttu on väga tõenäoline, et Narva kohtumaja poolt teenindavate elanike arv on ka suurem kui Jõhvi kohtumaja poolt teenindavate elanike arv. Kohtumajade poolt teenindavate elanike arvu poolest on parimad Narva ja Jõhvi kohtumajad. Sõidukauguste ja autosõidu aja poolest on parim Jõhvi kohtumaja. Arvestades Jõhvi kohtumaja ja Narva kohtumaja suhtelist lähedust (47 km, 41 min) ning et Narva kohtumaja asub piirilinnas, mille potentsiaal lihtsamalt teenindada laiemat territooriumi osa on paratamatult riigipiiriga piiratud, tuleks, arvestamata regionaal- ja julgeolekupoliitilisi kaalutlusi, vaid puhtalt optimaalsuse kriteeriume, säilitada kolmest kohtumajas ainult Jõhvi kohtumaja. Rakvere kohtumaja poolt teenindavate elanike arv jääb 1,68 korda alla optimaalsele miinimumnõudele (100 000) ning ka Narva ja Jõhvi kohtumajade poolt eraldi teenindavate elanike arv jääb arvestuslikult alla selle nõude. Lähtudes sõidukauguse ja autosõidu aja kriteeriumist on parimaks kohtumajaks Jõhvi kohtumaja. Kui Jõhvi kohtumaja teeninduspiirkonnaga liita Narva kohtumaja ja Rakvere kohtumaja teeninduspiirkonnad, siis kujuneks Jõhvi kohtumaja poolt teenindavate elanike arvuks 205 973. Autosõiduaeg Rakverest Jõhvi on 54 minutit ning Narvast Jõhvi on 41 minutit, mistõttu iseenesest ei ole vajalikud kohtumajade likvideerimise korral ka kompensatsioonimeetmete rakendamine. Viru Maakohtu kohtumajade võimaliku

likvideerimist hinnates tuleb kindlasti arvestada, et Ida-Viru maakond, kus asuvad nii Narva kui Jõhvi kohtumajad on Eesti riigi suurimaks regionaal- ja julgeolekupoliitiliseks prioriteediks, mistõttu võib eeldada, et poliitilistest kaalutlustest lähtuvalt soovitakse seal säilitada mõlemad kohtumajad sõltumata nende füüsilisest lähedusest ja muude kriteeriumite hindamiste tulemustest.

Magistritöö alapeatükis 1.2. on leitud, et kohtute geograafiline reorganiseerimine toob paratamatult kaasa suuremad sõidukaugused kohalikele elanikele ning seega omab negatiivset mõju õiguskaitsemisele juurdepääsule. Selle kompenseerimiseks on analoogseid reforme läbiviinud riigid pakkunud elanikele erinevaid kompensatsioonimeetmeid, mis enamalt jaolt hõlmavad endas kombineeritult või eraldiseisvalt IKT lahenduste suuremat kasutamist (vt alapeatükk 1.3.):

- Prantsusmaa – hõredamalt asustatud piirkondadesse loodi IKT lahendustega varustatud teeninduskeskused;
- Holland – loodi alalise kohtunikukohata teeninduskeskused, kus saab vajadusel pidada istungeid;
- Soome – suletud kohtute asemele loodi alalise kohtunikuta klienditeeninduspunktid ja harukohtusaalid, laiendati elektroonilisi asjaajamise ja audiovisuaalsete seadmete kasutamise võimalusi;
- Taani – hõredamini asustatud piirkondadesse alalise kohtunikukohata harukontorite loomine, kus on võimalik pidada väljasõiduistungeid ja teha muid menetlustoiminguid;
- Inglismaa – hõredamalt asustatud piirkondades väljasõiduistungite pidamine kohalikes avalike asutuste ruumides ja IKT lahenduste suurem kasutamine.

Kuna enamus vastavaid reforme läbiviinud riike, sh Soome on pidanud vajalikuks kohtumajade elanikest kaugenemise kompenseerimiseks rakendada kompensatsioonimeetmeid ning Eesti kohtusüsteemi organisatsioonivõrgu analüüsimisel on käesolevas töös võetud mitmes uurimisküsimuses eeskujul Soome kogemustest, siis tuleb ka Eestis kaaluda Soome eeskujul kompensatsioonimeetmete rakendamise vajadust. Kompensatsioonimeetmete vajalikkuse üle otsustamisel tuleb lisaks autotranspordile kuluva ajale hinnata ka avaliku transpordivõrgu võimalusi, kuna kõikidel inimestel ei ole võimalik isikliku sõiduautot kasutada ning neilt ei saa seda ka nõuda. Alljärgnevalt

on hinnatud maakohtu väiksemate kohtumajade asulakeskustest ja nende teeninduspiirkonna ühest kaugematest küladest suurima kohtumaja asulakeskusesse keskmiselt kuluvat sõiduaega avaliku bussitranspordivõimalusi kasutades (vt tabel 16).

Tabel 16. Väiksemate kohtumajade asulakeskustest ja nende teeninduspiirkonna ühest kaugematest küladest suurima kohtumaja asulakeskusesse kuluv keskmine sõiduaeg minutites avaliku bussitranspordivõrgu võimalusi kasutades.

Kohtumaja teeninduspiirkonnast	Kohtumaja	keskusest minutid	kaugemast külast min.
TARTU MAAKOHUS			
Jõgeva kohtumaja	Tartu kohtumaja	40	100
Viljandi kohtumaja		80	152
Valga kohtumaja		70	166
Võru kohtumaja Võrus		75	155
Võru kohtumaja Põlvas		60	226
PÄRNU MAAKOHUS			
Haapsalu kohtumaja	Pärnu kohtumaja	150	214
Kuressaare kohtumaja		175	444
Rapla kohtumaja		80	170
Paide kohtumaja		110	263
Haapsalu kohtum. Kärđlas		215	800
VIRU MAAKOHUS			
Rakvere kohtumaja	Narva ja Jõhvi kohtumaja	82	230

Allikas: (Avaliku transpordivõrgu... 2016).

Avaliku bussitranspordivõrgu võimalusi arvestades ületavad enamuse väiksemate kohtumajade asulakeskustest kohtu teeninduspiirkonna suurimasse kohtumajja jõudmise sõiduajad oluliselt ühe tunni standardit. Mõnest kaugemast külast teeninduspiirkonna suurimasse kohtumajja jõudmiseks kulub kõikidel juhtudel väga oluliselt üle ühe tunni ning mõnedel juhtudel ka üleüldiselt äärmiselt ebamõistlikult kaua aega. Seega on kompensatsioonimeetmete rakendamine avaliku bussitranspordivõrgu piiratud võimalusi arvestades vajalikud.

Samas tuleb arvestada, et õigusmõistmise teenus ei ole elanike jaoks nn igapäevaselt tarbitav teenus. Kohtuga ei puutu elanikud kokku kaugeltki nii tihedalt nagu lasteaia või kooliga, kus teatud aastate vältel tuleb käia igapäevaselt. Ka omavalitsuskeskuste või maakonnakeskuste poolt pakutavate teenustega keskmiselt võrreldes puutuvad elanikud kohtu poolt pakutavate avalike teenustega tõenäoliselt oluliselt harvemini kokku. Magistritöö alapunkti 1.2. kohaselt on kohtute organisatsioonivõrgu analüüsimisel

oluline välja selgitada ka õigusmõistmise teenusvajaduse tegelik määr elanikkonna seas. Selle väljaselgitamiseks korraldas magistritöö autor uuringufirma TNS EMOR abil telefoniintervjuu meetodil rahvaküsitluse. Uuringu lähteülesande ja elanikelt küsitavad küsimused (vt lisa 4) määras kindlaks magistritöö autor. Uuringu teostas ja küsimustele vastuste tulemuse analüüsi tegi TNS EMOR (vt lisa 5). Rahvaküsitluse lähteülesande kohaselt oli uuringu eesmärgiks välja selgitada kas ja kui mitu korda keskmiselt füüsiline isik on elu jooksul käinud oma alalise elukoha lähedal asuvas kohtumajas kas kohtuistungil või seoses dokumentidega. Vaatluse alla võeti kaheteistkümne väiksema kohtumaja külastatavus (Narva, Rakvere, Haapsalu, Kuressaare, Kärdla, Rapla, Paide, Jõgeva, Põlva, Viljandi, Valga, Võru). Uuringu üldkogumi moodustasid 18.a ja vanemad Eesti elanikud, kes elavad konkreetsete kohtumajade piirkondades. Kokku küsitleti 1920 sellist elanikku. Nende hulgast välistati need, kes kohtutega puutuvad kokku oma eriala tõttu (kohtumajade töötajad, advokaadid jms). Küsitlus viidi läbi 2016.a juulikuus. Uuringu tulemusena selgus, et oma elukoha piirkonnas asuvas kohtumajas on vähemalt korra elu jooksul kohtuistungil käinud ainult 27% elanikest ning keskmiselt 1,9 korda elu jooksul. Seega tervelt 73% elanikest ei ole olnud oma elu jooksul vajadust oma elukoha kohtumajas istungitel käija. Kui jagada see ära kõikide elanike peale, saame tulemuseks, et elanike teenusvajaduse määr elukohajärgse kohtumaja kohtuistugi järgi on 0,5 korda elu jooksul. Uuringu tulemustest selgus samuti, et elukoha piirkonnas asuvas kohtumajas on vähemalt korra elu jooksul kohtudokumentidega seoses käinud ainult 13% elanikest ning keskmiselt 2,4 korda elu jooksul. Seega tervelt 87% elanikest ei ole olnud oma elu jooksul vajadust oma elukoha kohtumajas dokumentidega seoses käija. Kui jagada see ära kõikide elanike peale, saame tulemuseks, et elanike teenusvajaduse määr elukohajärgse kohtumajas dokumentidega seoses on 0,3 korda elu jooksul. Mõlemad näitajad on küll madalamad Soome näitajatest, kuid siiski suurusjärguna võrreldavad Soome keskmise tulemusega, mis oli 0,8–0,9 korda elu jooksul (vt alapeatükk 1.3.). Seega ühest küljest toetavad Eestis läbiviidud uuringu tulemused sarnaselt Soome uuringu tulemustega väiksemate kohtumajade sulgemise vajadust hõredamalt asutatud piirkondades, kuid teisest küljest jällegi kinnitavalt vajadust Soomega sarnaste kompensatsioonimeetmete järgi.

Selleks, et kaaluda kompensatsioonimeetmena elektroonilise asjaajamise võimaluste ja audiovisuaalsete seadmete kasutamise võimaluste laiendamist, on magistritöö alapeatüki

1.2. kohaselt vajalik kindlaks määrata kohalike elanike keskmine võimekus IKT vahendeid kasutada. Sama rahvaküsitluse käigus selgitati välja, et väiksemate kohtute teeninduspiirkondade seas on interneti kasutamise võimalus olemas 90% elanikest vanuses 18.a ja vanemad. Parem on ligipääs internetile 18–45.a vanusegrupis, kelle seas see on praktiliselt absoluutne (99%). 46.a ja vanematest on see võimalus olemas 84%. Info otsimiseks on internetti kasutanud 88% ning asjaajamiseks 85% internetile ligipääsu omavatest elanikest. Regionaalselt on tase üsna ühtlane (vt lisa 5). Eeltoodud uuringu tulemustest nähtuvalt on väiksemate kohtumajade teeninduspiirkondade elanikel olemas suhteliselt hea võimekus IKT lahendusi kasutada, mistõttu on neid lahendusi võimalik kaaluda ka kompensatsioonimeetmena.

Lisaks likvideerimisele kuuluvate kohtumajade teeninduspiirkondade elanikele tuleb arvesse võtta ka kohtuga tihedamini kokku puutuvate riigiasutuste huve, nagu prokuratuur ja politsei (sh arestimajad). Kohtuvõrgu organisatsiooni optimeerimisel ei oleks suurt majanduslikku otstarbekust, kui kohtusüsteemis kulude kokkuhoidmisega suurendatakse oluliselt kulusid teistes riigieelarvest finantseeritavates asutustes. Justiitsministeeriumilt saadud teabe kohaselt asuvad politseiorganisatsiooni üksused täna kõikides asulakeskustes, kus kohtumajadki ning lisaks politseile asub prokuratuur järgmistes asulakeskustes: Kuressaares, Haapsalus, Raplas, Paides, Viljandis, Jõgeval, Põlvas, Valgas, Võrus ja Rakveres. Riigiasutustelt, sh prokuratuurilt ja politseilt saab elanikega võrreldes märksa suuremas ulatuses nõuda kohtuga suhtlemisel elektroonilist asjaajamist ja audiovisuaalsete seadmete kasutamist. Seetõttu võib kahtlusteta järeldada, et elanikele sobivad kompensatsioonimeetmed sobivad ka kõikidele riigiasutustele. Seejuures pidasid Justiitsministeerium ametnikud vajalikuks varustada ka kõikide väikemate piirkondade arestimajad, kus täna veel ei ole videokonverentsiseadmeid, kohtuistungite läbiviimiseks sobivate seadmetega, et vähendada arestialuste konvoeerimise kulusid tänasega võrreldes veelgi (Valga, Viljandi, Jõgeva, Rakvere, Kärdla, Paide, Haapsalu ja Kuressaare).

Arvestades eelkäsitletut ning tuginedes enamike riikide, sh eelkõige Soome kogemusele analoogsete reformide läbiviimisel tuleks luua iga likvideeritava kohtumaja asulakeskusesse füüsiline kohtu klienditeeninduspunkt. Klienditeeninduspunktide optimaalse suuruse kindlaksmääramisel on magistritöö autor juhindunud varasemalt

käsitletud väiksemate kohtumajade kohtusaalide kasutusefektiivsuse analüüsi tulemustest ning konsulteerinud täiendavalt Justiitsministeeriumi kohtuhaldusametnikega. Selle tulemusena on jõutud arusaamisele, et klienditeeninduspunktid vajaksid ühte väiksemat ja ühte suuremat ruumi kogupindalaga ca 40 m². Klienditeeninduspunktis peab alaliselt töötama üks kohtuametnik, kelle ülesandeks on tagada külastajate teenindamine, tuvastada menetlustoimingute jaoks menetlusosaliste, tunnistajate jms isikute isikusamasus, toetada videokohtuistungite läbiviimist, abistada külastajaid muude IKT seadmete kasutamisel, võtta vastu dokumente ja abistada külastajaid kohtutoimikutega tutvumisel. Klienditeeninduspunkti väiksemas eesruumis on kaks arvutitöökohta – üks kohtuametnikule ja teine avalik arvuti külastajale. Klienditeeninduspunkti suurem ruum on sisustatud kohtuistungisaalina, kus kohtunikel on võimalik pidada väljasõiduistungit, kuid mis on varustatud ka videosilla abil kohtuistungitel osalemiseks vajalike kaasaegsete ja kohtutele sobivate videokonverentsiseadmetega. Selliste istungisaalide IKT lahenduste abil on võimalik enamik kohtuistungeid läbi viia viisil, et ei kohtunik ega menetluses osalevad elanikud või riigiasutuste ametnikud ei pea kohtuasja arutamiseks samasse ruumi kokku sõitma. Justiitsministeeriumist saadud info kohaselt on sellist videoistungite mudelit Eestis juba aastaid igapäevaselt praktiseeritud vanglates viibivate vangide kohtuistungitel osalemiseks ja ka osades suuremates arestimajades viibivate arestiaaluste kohtuistungitel osalemiseks. Klienditeeninduspunktide jaoks vajalikud ruumid on võimalik üürida Riigi Kinnisvara AS-lt või erasektorilt. Kompensatsioonimeetmena loodavaid klienditeeninduspunkte saavad kasutada ning nende kaudu kohtuasjade arutamistel osaleda ühtviisi nii elanikud kui riigiametnikud (sh prokurörid ja politseiuurijad), kusjuures hetkel kohtutes juba kasutusel olevate IKT lahenduste abil saavad nad kõik ühest klienditeeninduspunktist osaleda samaaegselt ühel ja samal kohtuistungil.

Lisaks ülal pakutud klienditeeninduspunktide loomisele on tänaseks juba loodud kõikidele kohtuklientidele internetipõhine juurdepääs kohtuteenustele läbi e-toimiku infosüsteemi. E-toimiku veebilehe kohaselt: *“E-toimik on veebipõhine infosüsteem, mis võimaldab menetlusosalistel ja nende esindajatel osaleda tsiviil-, haldus-, kriminaal- ja väärteomenetluses elektrooniliselt. E-toimiku kaudu on võimalik esitada menetlejale dokumente ning jälgida menetluse käiku.”* (E-toimik 2017).

Käesolevas alapeatükis Eesti maakohtute organisatsioonivõrgu erinevate aspektide analüüsimise tulemused kinnitavad iga aspekti korral vajadust maakohtute organisatsioonivõrku tänasega võrreldes optimeerida. Sellele analüüsile tuginedes tehakse käesolevaga Eesti maakohtute organisatsioonivõrgu optimeerimiseks alljärgnevad ettepanekud (vt ka joonis 5):

1. **TARTU MAAKOHUS** – likvideerida Valga, Võru, Põlva, Viljandi ja Jõgeva kohtumajad ning kompensatsioonimeetmena luua nendesse linnadesse IKT lahendustega ja ühe alalise kohtuametnikuga klienditeeninduspunktid. Võru ja Põlva linnade kohta luua üks klienditeeninduspunkt tulenevalt nende linnade geograafilisest lähedusest (25 km). Likvideeritavate kohtumajade teeninduspiirkonnad liita Tartu kohtumaja teeninduspiirkonnaga. Likvideeritavate kohtumajade kohtunikukohad ning muud ametikohad, mis ei kuulu kohtumajade dubleerimise vähendamise tõttu koondamisele, viia üle Tartu kohtumajja.
2. **PÄRNU MAAKOHUS** – likvideerida Paide, Rapla, Kuressaare kohtumajad. Likvideerida olemasoleva Haapsalu kohtumaja hoone Kärddlas. Jätta Haapsalu kohtumaja juriidiline liitmine Pärnu kohtumajaga maakohtu enda otstarbekusotsustuseks seoses samas hoones asuva ja alles jääva maksekäesukeskusega. Likvideeritavate majade, sh Kärddla hoone asulakeskusesse luua kompensatsioonimeetmena IKT lahendustega ja ühe alalise kohtuametnikuga klienditeeninduspunktid. Likvideeritavate kohtumajade teeninduspiirkonnad liita Pärnu kohtumaja teeninduspiirkonnaga (Haapsalu kohtumaja alles jäämise korral jätta Hiiumaa Haapsalu kohtumaja teeninduspiirkonda). Likvideeritavate kohtumajade kohtunikukohad ning muud ametikohad, mis ei kuulu kohtumajade dubleerimise vähendamise tõttu koondamisele, viia üle Pärnu kohtumajja.
3. **VIRU MAAKOHUS** – likvideerida Rakvere kohtumaja ning luua Rakvere linna kompensatsioonimeetmena IKT lahendustega ja ühe alalise kohtuametnikuga klienditeeninduspunkt. Rakvere kohtumaja teeninduspiirkond liita Jõhvi ja Narva kohtumajade teeninduspiirkonnaga. Rakvere kohtumaja kohtunikukohad ning muud ametikohad, mis ei kuulu kohtumajade dubleerimise vähendamise tõttu koondamisele, viia üle Jõhvi ja Narva kohtumajja. Kaaluda Jõhvi ja Narva

kohtumaja liitmist üheks juriidiliseks majaks kahe füüsilise asukohaga Jõhvis ja Narvas (nagu näiteks tänane Pärnu või Võru kohtumaja), mis võimaldab tööd füüsiliste majade vahel paremini jaotada ja kohtunikel suuremal määral spetsialiseeruda.

Punane punkt – alles jääv kohtumaja.

Roheline punkt – loodav klienditeeninduspunkt.

Punane/roheline punkt – kohtu valikul kohtumaja või klienditeeninduspunkt.

Joonis 5. Magistritöö ettepanekute realiseerimisel maakohtute uus organisatsioonivõrk. Allikas: (Eesti kaart... 2017), autori kohandused.

Lisaks maakohtute organisatsioonivõrku kuuluvatele kohtumajadele ja teeninduspunktidetele on mõistlik varustada ka politsei organisatsioonivõrku kuuluvad Valga, Viljandi, Jõgeva, Rakvere, Kärkla, Paide, Haapsalu ja Kuressaare arestimajad kohtuistungitel osalemist võimaldavate kaasagsete videokonverentsiseadmetega. Selle tulemusena on võimalik vähendada ühelt poolt loodavate maakohtute klienditeeninduspunktide koormust ning teiselt poolt arestialuste konvoerimisega seotud kulusid politseisüsteemile.

Ülaltoodud ettepanekute realiseerimise korral moodustuvad Eestis sellised maakohtute struktuuriüksused, mis kõik on suuremad, kui käesolevas alapeatükis määratletud kohtumajade optimaalne miinimumsuurus (vt tabel 17):

Tabel 17. Kohtunike optimaalsele arvule vastav maakohtute uus struktuur.

Kohtumaja nimetus	Kohtunike arv
HARJU MAAKOHUS	
Tallinna kohtumaja	66
VIRU MAAKOHUS	
Jõhvi ja Narva kohtumaja	28
PÄRNU MAAKOHUS	
Pärnu kohtumaja (sh Haapsalu maja)	21
TARTU MAAKOHUS	
Tartu kohtumaja	35

Allikas: autori koostatud

Justiitsministeeriumi ametnikega magistritöö raames teostatud analüüside käigus peetud konsultatsioonide tulemusena Justiitsministeeriumilt saadud kokkuhoiuarvutuste kohaselt tekib ülaltoodud ettepanekute järgi kohtumajade sulgemisel rahaline kokkuhoid summas 1 846 768 eurot aastas (vt tabel 18 ja lisa 6).

Tabel 18. Valga, Võru, Põlva, Viljandi, Jõgeva, Rakvere, Paide, Rapla, Kuressaare ja Kärdla majade likvideerimisest tekkiv ligikaudne iga aastane rahaline kokkuhoid eurodes.

Kokkuhoiu allika kirjeldus	Tartu MK	Pärnu MK	Viru MK	KOKKU
Kohtumajade dubleerimisest tingitud tehnilist laadi ametikohtade nagu kordnike ja kantseleide ametnike koondamisest tekkiv personali-vahendite kokkuhoid summana + (koondatavate ametikohtade arv)	245 657 (24)	180 791 (17)	70 646 (6)	497 094 (47)
Kohtumajade üürikulu kokkuhoid	602 614	382 234	364 826	1 349 674
KOKKU AASTAS EUR:				1 846 768

Allikas: Justiitsministeerium

Alljärgnevalt on toodud likvideeritavate kohtumajade tööpiirkondade elanikele kompensatsioonimeetmena loodavate klienditeeninduspunktide kulude arvestus Justiitsministeeriumilt saadud IKT püsikulude andmete, klienditeeninduspunkti

ülesannete jaoks sobiva kohtuametniku ametikoha kategooria palgakulu andmete ning vastava piirkonna büroopinna keskmise ruutmeetri üürihinna alusel (vt tabel 19).

Tabel 19. Kommunikatsioonipunktide püsikulude ligikaudne arvestus eurodes kalendriaasta kohta

Klienditeeninduspunkti asukoht	Ruumide rendi- ja hoolduskulu (ca 40m ²)	Kohtuametniku palgafond	IKT püsikulu	Aastane püsikulu kokku
Kärdla	6 840	14 200	800	21 840
Kuressaare	7 320	14 200	800	22 320
Rapla	7 800	14 200	800	22 800
Paide	7 360	14 200	800	22 360
Valga	7 840	14 200	800	22 840
Põlva või Võru	7 760	14 200	800	22 760
Jõgeva	7 640	14 200	800	22 640
Viljandi	7 800	14 200	800	22 800
Rakvere	7 320	14 200	800	22 320
KOKKU EUR:				202 680

Allikas: (Bürooruumide... 2016), Justiitsministeerium

Kuna kompensatsioonimeetmetena rajatavate klienditeeninduspunktidega lisandub maakohututele püsikulu ligikaudu 202 680 eurot aastas, tekib maakohutute eelarve püsikulude struktuuris ettepanekute realiseerimise tulemusena iga-aastane kokkuhoid ligikaudu summas $1\,846\,768 - 202\,680 = 1\,644\,088$ eurot.

Käesolevas peatükis ettepanekutena väljapakutud muudatused nõuavad nende teostamiseks ka arvestavaid ühekordseid investeeringuid. Justiitsministeeriumilt saadud andmete kohaselt on kõikides käesoleva analüüsi kohaselt likvideeritavates kohtumajades olemas üks kohtusaal, mis on varustatud kaasaegsete IKT lahendustega. Seega ei ole klienditeeninduspunktide jaoks vaja soetada täiendavaid IKT lahendusi, vaid need saab likvideeritavatest majadest üle tõsta. Küll vajavad Justiitsministeeriumi ametnike hinnangul IKT lahendustega täiendavalt varustamist alles jäävate suurte kohtumajade kõik kohtusaalid, et keskustes oleks olemas piisav võimekus klienditeeninduspunktidega videoistungeid pidada. Justiitsministeeriumi ametnikelt saadud hinnangu kohaselt vajab Pärnu kohtumaja juurde kaks videokonferentsiseadet, Tartu kohtumaja seitse videokonferentsiseadet ning Jõhvi ja Narva kohtumajad neli videokonferentsiseadet

kogumaksumusega ca 104 000 EUR-i. Valga, Viljandi, Jõgeva, Rakvere, Kärddla, Paide, Haapsalu ja Kuressaare arestimajade videokonverentsiseadmetega varustamiseks on vaja kokku kaheksa seadet kogumaksumusega ca 64 000 EUR-i. Seega on täiendavate IKT seadmete soetamise kogukulu ligikaudu $104\ 000 + 64\ 000 = 168\ 000$ eurot.

Justiitsministeeriumi ametnikelt saadud personaliandmete kohaselt tuleb Tartu kohtumajja ümber paigutada likvideerimisele kuuluvatest majadest ca 51 ametikohta, Pärnu ja Haapsalu kohtumajja ca 24 ametikohta ning Jõhvi ja Narva kohtumajja ca 25 ametikohta. Justiitsministeerium on koos Riigi Kinnisvara AS-ga andnud alles jäävate majade ruumikasutusefektiivsusele esialgse hinnangu ning Justiitsministeeriumi ametnikelt saadud teabe kohaselt on võimalik lisainvesteeringute toel lisanduvad ametikohad alles jäävatesse kohtumajjadesse ära paigutada, Pärnu ja Viru maakohute osas aga järgmiste piirangutega: Pärnu kohtumajja kuni 21 ametikohta, Haapsalu kohtumajja kuni 5 ametikohta, Narva kohtumajja kuni 13 ja Jõhvi kohtumajja kuni 15 ametikohta (vt lisa 7). Põhjalike ruumiprogrammuuudatuste ja nende maksumuste analüüse ei ole otstarbekas enne poliitilisel otsustustasemel reformiotsuste tegemist teostada, kuna ka need analüüsid on aja- ja ressursimahukad tegevused, kuid kogemustel põhinevate esmaste hinnangute kohaselt ei tohiks Tartu kohtumaja ruumikasutusefektiivsuse tõstmiseks ja ruumiprogrammi muutmiseks vajalik investeering ületada kolm miljonit eurot (vt lisa 8) ning kõikide ülejäänud majade jaoks vajalik investeering ei tohiks ületada kokku 2,5 miljonit eurot. See teeb vajalike koguinvesteeringute (sh IKT) maksimumkuluks ca 5,7 miljonit eurot, mis tähendab, et maakohute organisatsioonivõrgu optimeerimine tasub kaasnevate maksimumkulude juures ennast majanduslikult ära ca nelja aastaga.

Magistritöö alapeatüki 1.1. lõpujärel dustega võeti maakohute organisatsioonivõrgu analüüsimisel ja planeerimisel aluseks nii uue avaliku juhtimise mudeli kui ka digitaalajastu valitsemise mudeli lähtekohad ning leiti, et maakohute organisatsioonivõrk peab:

- lähtuma erasektoriga sarnastest põhimõtetest, et saavutada kliendikeskne ja kuluefektiivne tulemus;
- kasutama seejuures kulude juhtimisel ja klientide rahulolu hoidmiseks tsentraalselt jagatud teenuseid;

- lähtuma vajadus-põhisest holismist ja kasutama ühtse kontaktpunktina tegutsevaid struktuuriüksusi;
- soosima elektroonilisele toimetudlele ja asjaajamisele üleminekut.

Kõik eelnimetatud eesmärgid tuleb lugeda organisatsioonivõrgu analüüsi tulemusena käesolevas alapeatükis tehtud ettepanekute realiseerimisel üldjoontes saavutatuks. Ettepanekutega on maakohtute organisatsioonivõrku optimeeritud viisil, kus on seatud esikohale kliendikesksus (teenuse kättesaadavus elanike jaoks tänasega võrreldes ei kaugene), samas kui maakohtute püsikulude struktuuris saavutatakse kokkuhoid ca 1,65 miljonit eurot aastas ehk ca 7% maakohtute aastasest kogueelarvest (vt lisa 9) tasuvusajaga ca neli aastat alates ettepanekute realiseerimisest. See on suuresti saavutatud tänu alles jäävatest suurtest kohtumajadest kohalike klienditeeninduspunktide kaudu tsentraalselt jagatavale õigustmõistmise teenusele. Klienditeeninduspunktid toimivad ühtse kontaktpunktina tegutsevate struktuuriüksustena kõikide kohtu poolt pakutavate teenuste jaoks ning nende suurused on optimeeritud vastavalt magistritöö käigus hinnatud teenusvajaduse ulatusele. Kogu seda uut toimetudlelit toetavad keskselt IKT lahendused (sh istungitel osalemine veokonverentsi teel) ja elektrooniline asjaajamine.

KOKKUVÕTE

Magistritöö eesmärgi saavutamiseks uuriti, millised on teoreetilised lähtekohad ja nõuded kohtusüsteemi optimaalse organisatsioonivõrgu kindlaksmääramiseks ning milline peaks olema Eesti maakohtute optimaalne organisatsioonivõrk.

Selleks uuriti kõigepealt avaliku sektori valitsemise ja arendamise teoreetilisi lähtekohti ning määratleti kindlaks need lähtekohad, mis on võetud rahvusvaheliselt aluseks kohtusüsteemide arendamisel. Kohtusüsteemide arendamist puudutavate rahvusvaheliste organisatsioonide juhendite uurimise ning nendes toodud soovitude ja käsitlete kõrvutamisel erinevate avaliku sektori valitsemise ja arendamise mudelite teoreetiliste aluspõhimõtetega jõuti järeldustele, et kohtusüsteemi organisatsioonivõrgu analüüsimisel ja arendamisel tuleb juhinduda nii uue avaliku juhtimise mudeli kui ka digitaalajastu valitsemise mudeli lähtekohtadest. Kokkuvõtvalt järeldas magistritöö autor, et kohtusüsteemi organisatsioonivõrk peab lähtuma erasektoriga sarnastest põhimõtetest, et saavutada kliendikeskne ja kuluefektiivne tulemus, kasutama selleks tsentraalselt jagatud teenuseid ja vajaduspõhiseid *one-stop* struktuuriüksusi ning soosima elektroonilisele toimetulekulile ja asjaajamisele üleminekut.

Teiseks uuriti milliseid meetodikaid kasutades tuleks kohtusüsteemi organisatsioonivõrku analüüsida, uurides selleks peamiselt rahvusvaheliste organisatsioonide poolt välja töötatud metoodilisi juhiseid ning ka teadusajakirjanduses käsitlemist leidnud seda toetavaid või kritiseerivaid seisukohti. Teadusajakirjanduses käsitletud Itaalia reformi puudutava kriitilise käsitle alusel jõudis magistritöö autor järeldusele, et rahvusvaheliste organisatsioonide juhistes toodud soovitus enne analüüside koostamist püstitada teostatavale analüüsile konkreetse riigi kohtusüsteemi eripära arvestav ja võimalusel hiljem tagantjäreli analüüsi tulemuste põhjal kontrollitav

eesmärk on metoodiliselt väär lähenemine. Sellistel analüüsidel saab olla ainult universaalne, konkreetse riigi eripärast sõltumatu eesmärk. Konkreetse riigi eripärad ja sellega arvestamise vajadused selguvad alles vastava analüüsi tulemusena. Kokkuvõtvalt leidis magistritöö autor, et Eesti maakohtute organisatsioonivõrgu analüüsimisel tuleb juhinduda järgmistest metoodilistest lähtekohtadest: elanikkonna seas teenusvajaduse tegeliku määra kindlaksmääramine, demograafilise olukorra ja selle muutuse suhestamine kohtu struktuuriüksuse poolt teenindavate elanikke arvu (sh ka õigusabi kättesaadavuse dünaamika), kohtu struktuuriüksuse optimaalse suuruse määratlemine, kohtu kauguse elanikest ja transpordivõrgu võimaluste hindamine (sh mõistliku standardi määratlemine), kompensatsioonimeetmete rakendamise vajaduse määratlemine (sh IKT lahendused). Lähtudes Eesti riigi territooriumi suhteliselt väikesest suurusest leiti magistritöös, et Eesti maakohtute organisatsioonivõrgu analüüsimisel ei ole mõtet tegeleda personali värbamisega seotud probleemide erinevustega erinevates kohtu tööpiirkondades, erinevate piirkondade kultuuriliste eripäradega ega vaidluste lahendamiste alternatiivsete võimalustega.

Kolmandaks uuriti millised on teiste Euroopa riikide varasemad kogemused selliste reformide läbiviimisel, peamiselt eesmärgiga saada teada, millistele metoodilistele lähtekohtadele on nemad oma vastavates reformides suuremat rõhku seadnud ning kuidas nad on enda jaoks määratlenud metoodika järgi määratlemist vajavad optimaalsuse saavutamiseks vajalikud kriteeriumid ja standardid. Eeltoodust lähtuvalt uuriti kokkuvõtvalt Prantsusmaa, Hollandi, Soome, Taani, Itaalia ja Inglismaa vastavate reformide kogemusi.

Magistritöö teise peatüki viimases kahes alapeatükis analüüsiti Eesti maakohtute organisatsioonivõrku maakohtute andmestiku arvestades. Analüüsimisel võeti aluseks magistritöö alapeatükis 1.2. käsitlemist leidnud metoodika ning analüüsi teostamiseks vajalike kriteeriumite konkretiseerimisel ja määratlemisel kasutati võrdluskriteeriumitena teiste riikide kogemusi. Analüüsi läbiviimisel jäädi magistritöö alapeatüki 1.1. lõppejäreldestes määratletud kohtusüsteemi arendamise teoreetiliste lähtekohtade juurde.

Eesti maakohtute organisatsioonivõrgu analüüsimisel rahvusvaheliselt rakendatud metoodikate kohaselt uuritud kõikide uurimisküsimuste tulemused andsid ühetaolise järelduse ning seega ka verifitseerisid omavahel üksteise järeldusi. Analüüsi tulemusena

jõuti järeldusele, et Eesti maakohtute organisatsioonivõrk on ebamõistlikult hajutatud väikesteks õiguspõhise dubleerivalt tegelevateks struktuuriüksusteks. Eesti maakohtute organisatsioonivõrgu optimeerimiseks tehti analüüsi tulemusena ettepanek likvideerida olemasolevad kohtute struktuuriüksused Valgas, Võrus, Põlvas, Viljandis, Jõgevas, Rakveres, Paldiskis, Raplas, Kuressaares ja Kärdlas ning nende asemele luua tegelikku olukorda ja vajadust arvestavad ühe alalise kohtuteenistuja ametikohaga ja kaasaegsete IKT lahendustega varustatud klienditeeninduspunktid. Klienditeeninduspunktides on ka üks kohtusaal, kus saab vajadusel pidada väljasõiduistungeid, kuid mis üldreeglina leiavad kasutust kohalike elanike ning kohalike ettevõtete ja asutuste töötajate poolt IKT lahenduste vahendusel tsentraalselt jagatud õiguspõhise teenuste tarbimiseks (sh istungitel ja muudel menetlustoimingutel osalemiseks). Likvideerimisele kuuluvates kohtumajadest saab koondada kokku 47 tehnilisemat laadi ametikohta, mis on hetkel vajalikud dubleerivate struktuuriüksuste töös hoidmiseks. Likvideerimisele kuuluvates kohtumajades olevad ülejäänud ametikohad viiakse üle alles jäävatesse vastava maakohtu kohtumajadesse. Ettepanekutega on maakohtute organisatsioonivõrku optimeeritud viisil, kus on seatud esikohale kliendikesksus (teenuse kättesaadavus elanike jaoks tänasega võrreldes ei kaugene), samas kui maakohtute püsikulude struktuuris saavutatakse kokkuhoid ca 1,65 miljonit eurot aastas ehk ca 7% maakohtute aastasest koguelarvest ning selleks teostamiseks vajalike investeeringute tasuvusajaga ca neli aastat alates ettepanekute realiseerimisest.

VIIDATUD ALLIKAD

1. 2016 edition of the report "European judicial systems - Efficiency and quality of justice". The European Commission for the Efficiency of Justice, 2016
[http://www.coe.int/t/dghl/cooperation/cepej/evaluation/default_2016_en.asp]
13.11.2016
2. **Almqvist, R. M.** Icons of New Public Management - Four studies on competition, contracts and control. Stockholm: Stockholm University 2004, 334 lk
[<http://www.sbs.su.se/Global/IKE/Publikationer/Icons%20of%20NPM%20four%20studies%20on%20competition%20contracts%20and%20control.pdf>]
26.08.2016
3. **Ansell, C., Torfing, J.** Handbook on Theories of Governance. Cheltenham (UK), Northampton (USA): Edward Elgar Publishing, 2016, 592 lk
4. **Arro, J.** Ettekanne "Kohtukorraldusest". Juriidiline ajakiri Õigus, 1922, nr 8., 225 – 243 lk
5. Avaliku transpordivõrgu võimalused
[<http://www.peatus.ee/>] 01.08.2016.a
6. **Bartolomeo, F.** The review of the Italian Judicial Map. The European Commission for the Efficiency of Justice, Strasbourg, 2013, 6 lk (mitteavalik dokument, esitatakse tutvumiseks nõudmisel)
7. Betænkning fra Domstolens Strukturkommission. Betænkning, 2001, nr. 1398
[<http://jm.schultzboghandel.dk/publikationer/publikationsdetaljer.aspx?Pid=e0fb8152-810f-4fc6-9652-aaa2aabd0bea#>] 17.12.2016
8. Büroorumide üürihinnad
[<http://www.city24.ee>]
[<http://www.kv.ee>] 29.08.2016
9. **Carnevali, D.** ORDINAMENTO GIUDIZIARIO. L'inadeguatezza dei criteri utilizzati nella revisione delle circoscrizioni giudiziarie. Pisa University Press, 2014, 21 lk
[<http://www.archiviopenale.it/apw/wp-content/uploads/2014/01/7.->

Ordinamento-giudiziario-Carnevali-Circoscrizioni-giudiziarie_rev.pdf]
28.11.2016

10. Caird, J., S. Court and tribunal closures. Briefing paper, CBP 2016, nr 7346
[<http://researchbriefings.parliament.uk/ResearchBriefing/Summary/CBP-7346#fullreport>] 02.01.2017
11. CEPEJ. Handbook for conducting satisfaction surveys aimed at Court users in Council of Europe's member States. The European Commission for the Efficiency of Justice, 2010
[http://www.coe.int/t/dghl/cooperation/cepej/textes/default_en.asp]
12. CEPEJ. Measuring the quality of justice. The European Commission for the Efficiency of Justice 2016
[http://www.coe.int/t/dghl/cooperation/cepej/quality/default_en.asp]
13. CEPEJ. Revised Guidelines on the Creation of Judicial Maps to Support Access to Justice within a Quality Judicial System. The European Commission for the Efficiency of Justice, 2013
[http://www.coe.int/t/dghl/cooperation/cepej/WCD/Guidelines_en.asp]
14. CEPEJ. Steering Group of the SATURN Centre for judicial time management. REVISED SATURN GUIDELINES FOR JUDICIAL TIME MANAGEMENT. The European Commission for the Efficiency of Justice, 2014.
[http://www.coe.int/t/dghl/cooperation/cepej/WCD/Guidelines_en.asp]
13.10.2016
15. Comparative study of the reforms of the judicial maps in Europe. Sciences Strasbourg Consulting, 2012, 68 lk
[https://www.coe.int/t/DGHL/COOPERATION/CEPEJ/quality/rapport_SPSC_en_final.pdf]
16. **Cordella, A, Tempini, N.** E-government and organizational change: Reappraising the role of ICT and bureaucracy in public service delivery. Government Information Quarterly, 2015, 32 (3), 279 – 286 lk
17. **van Dijk, F., Dumbrava, H.** Judiciary In Times Of Scarcity: Retrenchment And Reform. International Journal for Court Administration, 2013
[<http://www.iacajournal.org/articles/abstract/10.18352/ijca.4/>] 6.12.2016

18. **van Dijk, F., R. Kouwenhoven.** Judicial reform in the Netherlands. Change in broad outline. Organisatie Rechtspraak, 2014, 51 lk
[<https://www.rechtspraak.nl/SiteCollectionDocuments/judicial-refrom-in-the-Netherlands-2014.pdf>]
19. **Dumoulin, L., Licoppe, C.** Videoconferencing, New Public Management, and Organizational Reform in the Judiciary. Policy and Internet, 2016, 8 (3), 313 – 333 lk
20. **Dunleavy, P., Margetts, H., Bastow, S., Tinkler, J.** New Public Management Is Dead – Long Live Digital-Era Governance. Oxford: The Journal of Public Administration Research and Theory, 2005, 467 – 494 lk
[<http://jpart.oxfordjournals.org/content/16/3/467.abstract>] 12.09.2016
21. **Dunleavy, P., Margetts, H., Hale, S., Tinkler, J.** Designing the State for Essentially Digital Governance and the Era of Big Data. Paper to the International Political Science Association XXIIInd World Congress of Political Science, 2012
[<http://paperroom.ipsa.org/papers/view/16717>] 12.09.2016
22. Eesti kaart
[http://www.regio.ee/static/images/pilt_213.jpg] 04.01.2017
23. Eesti advokaadid – Eesti Advokatuur
[<https://advokatuur.ee/est/advokaadid/eesti-advokaadid>] 01.01.2016
24. ENCJ. Judicial Reform in Europe. Report 2011-2012. European Networks of Councils for the Judiciary, 2013,
[https://www.encj.eu/images/stories/pdf/GA/Dublin/encj_report_judicial_reform_def.pdf] 22.11.2016
25. E-Toimik
[<https://www.e-toimik.ee/>] 14.03.2017
26. **Ferrandino, J.** Testing the Packer Theorem: The Efficiency of Florida's Criminal Circuit Courts. American Journal of Criminal Justice, 2014, 39 (2), 375 – 393 lk
27. FICHE. REFORME CARTE JUDICIAIRE 2008. BILAN, EVOLUTION ET PERSPECTIVES. Bureau des méthodes et des expertises OJI2 (mitteavalik dokument, esitatakse tutvumiseks nõudmisel)

28. Google maps
[<https://maps.google.com/>] 10.03.2017
29. **Gomes, C.** The transformation of the Portuguese judicial organization between efficiency and democracy. *Utrecht Law Review*, 2007, 101 – 111 lk
[<http://doi.org/10.18352/ulr.39>]
30. **Heydebrand, W.V., Seron, C.** The organizational structure of american federal trial courts: Professional adjudication versus technocratic administration *International Review of Sociology Series* 1987, 1(2), 63 – 97 lk
31. **Hood, C.** A Public Management for All Seasons? *Public Administration* 1991, vol 69
[<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1467-9299.1991.tb00779.x/pdf>]
13.09.2016
32. **Hult, G.T.M., Morgeson, F.V., Morgan, N.A., Mithas, S., Fornell, C.** Do managers know what their customers think and why? *Journal of the Academy of Marketing Science*, 2017, 45 (1), 37 – 54 lk
33. Ida-Virumaa tegevuskava 2015-2020
[<http://www.fin.ee/ida-virumaa-tegevuskava-2015-2020>] 07.03.2017
34. **Islam, F.** New Public Management (NPM): A Dominating Paradigm in Public Sectors. *African Journal of Political Science and International Relations*, 2015, vol 9, lk. 141 – 151 lk
[<http://www.academicjournals.org/journal/AJPSIR/article-full-text-pdf/4F1085051982>]
35. **Karb, K.** Hoolduskohtu reform. *Juriidiline ajakiri Õigus*, 1940, nr 2, lk. 52 – 71 lk
36. La réforme de la carte judiciaire : une réorganisation à poursuivre. Rapport public annuel 2015. Cour des comptes
[<https://www.ccomptes.fr/content/download/79155/1980528/version/1/file/122-RPA2015-reforme-carte-judiciaire.pdf>] 27.12.2016
37. **Kinnunen, J., Kleemola, J., Huomo, T., Aavikko, P.** Käräjäoikeusverkoston rakennemuutoksen arviointi. Arviointiraportti 11.6.2013. Oikeusministeriö. HMV PublicPartner Oy. 40 lk (mitteavalik dokument, esitatakse tutvumiseks nõudmisel)

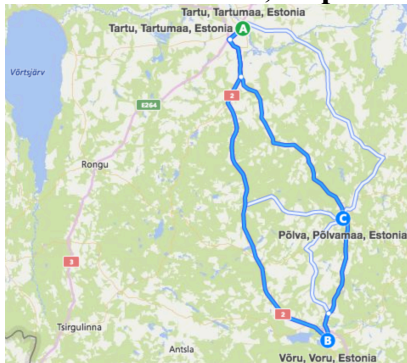
38. Kohtute statistika
[\[http://www.kohus.ee/et/eesti-kohtud/kohtute-statistika\]](http://www.kohus.ee/et/eesti-kohtud/kohtute-statistika) 07.03.2017
39. **Liljeroos, H., Huovinen J.** Käräjäoikeusverkoston kehittäminen. Mietintöjä ja lausuntoja, 2015, 14, 162 lk
[\[http://oikeusministerio.fi/fi/index/julkaisut/julkaisuarkisto/1426142053965/File/s/OMML_14_2015_Karajaoik.pdf\]](http://oikeusministerio.fi/fi/index/julkaisut/julkaisuarkisto/1426142053965/File/s/OMML_14_2015_Karajaoik.pdf)
40. **Lõhmus, U., Merusk, K., Pisuke, H., Raidla, J., Rask, M., Schneider, H., Truuväli E.-J., Uibopuu, H.-J., Varul, P., Käbin, T.** Eesti Vabariigi põhiseaduse juriidilise ekspertiisi komisjoni lõpparuanne. 13. peatükk. Kohus
[\[http://www.just.ee/et/eesti-vabariigi-pohiseaduse-juriidilise-ekspertiisi-komisjoni-lopparuanne\]](http://www.just.ee/et/eesti-vabariigi-pohiseaduse-juriidilise-ekspertiisi-komisjoni-lopparuanne) 04.09.2016
41. Maa- ja halduskohtute kohtumajade täpsed asukohad ja teeninduspiirkonnad ning ringkonnakohtute asukohad. Kehtestatud justiitsministri 27.10.2005.a määrusega nr 46. – RT I, 19.01.2016, 4.
[\[https://www.riigiteataja.ee/akt/119012016004\]](https://www.riigiteataja.ee/akt/119012016004)
42. Maa-, haldus- ja ringkonnakohtu kohtunike arv ja jagunemine kohtumajade vahel. Kehtestatud justiitsministri 27.10.2005.a määrusega nr 47. – RT I, 20.05.2016, 10.
[\[https://www.riigiteataja.ee/akt/120052016010\]](https://www.riigiteataja.ee/akt/120052016010)
43. **Margetts, H., Dunleavy, P.** The second wave of digital-era governance: a quasi-paradigm for government on the Web. Royal Society, 2013
[\[http://dx.doi.org/10.1098/rsta.2012.0382\]](http://dx.doi.org/10.1098/rsta.2012.0382)
44. New Public Administration.
[\[https://en.wikipedia.org/wiki/New_Public_Administration\]](https://en.wikipedia.org/wiki/New_Public_Administration) 16.08.2016
45. OECD. ECONOMICS DEPARTMENT POLICY NOTE No 18. What makes civil justice effective? The Organisation for Economic Co-operation and Development, 2013
[\[http://www.oecd.org/eco/growth/judicial-performance.htm\]](http://www.oecd.org/eco/growth/judicial-performance.htm)
46. **Oktal, O., Alpu, O., Yazici, B.** Measurement of internal user satisfaction and acceptance of the e-justice system in Turkey. Aslib Journal of Information Management, 2016, 68 (6), 716 – 735 lk

47. **O’Leary, R.** Retrofitting Collaboration Into the New Public Management: Lessons from New Zealand. *Ewha Journal of Social Sciences*, 2016, vol. 32, no. 1 [http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2780831]
48. **Parts, K.** Ettekanne “Hoolekandekohus”. *Juriidiline ajakiri Õigus*, 1922, nr 8, 243 – 248 lk
49. **Pfiffner, J. P.** *Institutionenbildung in Regierung und Verwaltung*. Berlin: Duncker & Humbolt, 2004, 443 lk
50. **Pollitt, C., Bouckaert, G.** *Public Management Reform: A Comparative Analysis*. New York: Oxford University Press, 2004, 333 lk
51. **Pollitt, C., Bouckaert, G.** *Public Management Reform: A Comparative Analysis - New Public Management, Governance, and the Neo-Weberian State*. New York: Oxford University Press, 2011, 359 lk
52. Principles for provision of Access to Justice. Judicial Office for Scotland, 2012 [http://www.scotcourts.gov.uk/docs/default-source/scs-consultation-court-structures/statement_of_principles.pdf] 8.12.2016
53. Proposal on the provision of court and tribunal estate in England and Wales. H&M Courts and Tribunal Service. Ministry of Justice. 2015 [https://consult.justice.gov.uk/digital-communications/proposal-on-the-provision-of-court-and-tribunal-es/user_uploads/reform-estates-national-consultation_official-sensitive_final.pdf] 16.10.2016
54. Pärnu Maakohtu kohtunike alaliste teenistuskohdade andmed [<http://www.kohus.ee/et/parnu-maakohus/kontaktandmed>] 06.03.2017
55. Rahvastikustatistika ja selle prognoos [<http://pub.stat.ee/px-web.2001/Database/Rahvastik/databasetree.asp>] 13.08.2016
56. **Randma-Liiv, T., Kickert, W.,** The Impact of the Fiscal Crisis on Public Administration Reforms: Comparison of 14 European Countries. *Journal of Comparative Policy Analysis*, 2016, 1 – 18 lk [<http://dx.doi.org/10.1080/13876988.2015.1129737>]
57. Riigi maksekäsu keskus tuleb Haapsallu [<http://epl.delfi.ee/news/eesti/riigi-maksekasukeskus-tuleb-haapsallu?id=51118629>] 06.17.2017

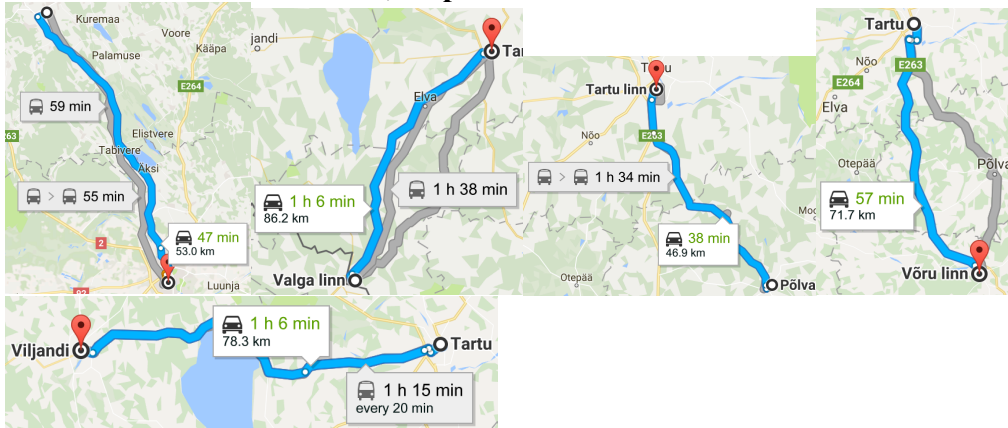
58. **Runya, X., Qigui, S., Wei, S.** The Third Wave of Public Administration: The New Public Governance. *Canadian Social Science*, 2015, vol. 11, no. 7, 11–21 lk [<http://www.cscanada.net/index.php/css/article/view/7354>]
59. Tallinna uue kohtuhoone rajamise koostöökokkulepe sai allkirjad [<http://www.rik.ee/et/news/tallinna-uu-kohtuhoone-rajamise-koostookokkulepe-sai-allkirjad>] 04.03.2017
60. **Thorne, A.** Unfinished business: How private sector management theory precipitated the crisis in the criminal justice system of England and Wales and how it can show the way out *Safer Communities*, 2010, 9 (1), 45 – 52 lk
61. **Truuväli, E.-J., Kask, O., Lehis, L., Lindpere, H., Lõhmus, U., Madise, Ü., Merusk, K., Narits, R., Olle, V., Pöld, J., Schneider, H.** Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura, Õigusteabe AS, 2002, 1048 lk
62. **Uzelac, A.** Mixed blessing of judicial specialisation: The devil is in the detail. *Russian Law Journal*, 2014, 2 (4), 146 – 164 lk
63. **Vahtrre, L.** Eesti Advokatuuri ajalugu 1919-1994. Tallinn: Eesti Advokatuur, 2005, 396 lk
64. **Velicogna, M.** Justice Systems and ICT: What Can Be Learned from Europe? *Utrecht Law Review*, 2007, 129 – 147 lk [https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=998246]
65. **Webster L.-P.** The NCSC Court IT Governance Model. 2006 [<http://cdm16501.contentdm.oclc.org/cdm/ref/collection/tech/id/578>] 02.10.2016
66. **Wong, K., Fox, C., Albertson, K.** Justice Reinvestment in an "Age of Austerity": Developments in the United Kingdom. *Victims and Offenders*, 2014 9 (1), 76 – 99 lk

LISA 1. “Google maps” rakenduse väljavõtted kohtumajade asukohtade paiknemise ja kauguste kohta

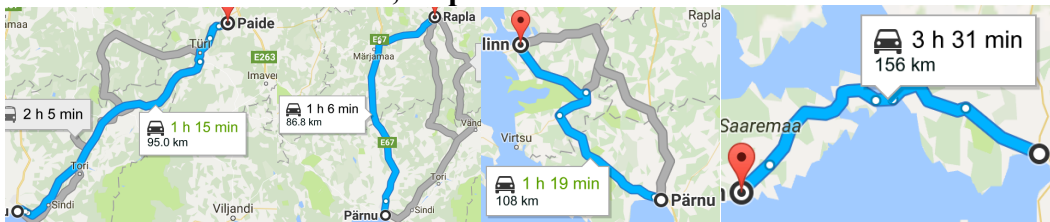
Metoodilises näites, alapeatükk 1.2.

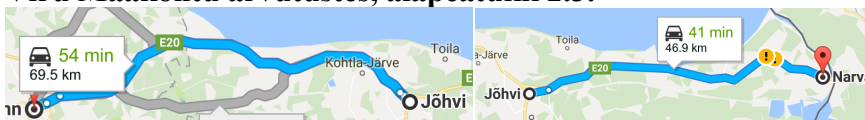
Tartu Maakohtu arvutustes, alapeatükk 2.3.

Pärnu Maakohtu arvutustes, alapeatükk 2.3.

Viru Maakohtu arvutustes, alapeatükk 2.3.

Allikas: (Google... 2017)

LISA 2. Olemasolevate kohtumajade täpsemad ruumi ja kuluandmed

Harju Maakohtu kohtumajade kulu (EUR) ja ruumikasutuse (m²) andmed.

	EUR	m ² kohtumajas	m ² /teenistuja kohta	EUR/m ²
1. Liivalaia kohtumaja		5 396	48	591
personalikulu (kohtunikud)	1 216 088			
personalikulu (ametnikud)	1 553 505			
üürikulu	349 315			
transpordikulu	4 129			
muud majanduskulud	65 381			
<u>Kulud kokku:</u>	3 188 418			

	EUR	m ² kohtumajas	m ² /teenistuja kohta	EUR/m ²
2. Kentmanni kohtumaja		3670,8	33	989
personalikulu (kohtunikud)	1 561 973			
personalikulu (ametnikud)	1 528 645			
üürikulu	475 841			
transpordikulu	3 049			
muud majanduskulud	59 154			
<u>Kulud kokku:</u>	3 628 663			

	EUR	m ² kohtumajas	m ² /teenistuja kohta	EUR/m ²
3. Tartu mnt kohtumaja		2 338	43	821
personalikulu (kohtunikud)	831 771			
personalikulu (ametnikud)	748 076			
üürikulu	306 800			
transpordikulu	2 656			
muud majanduskulud	31 134			
<u>Kulud kokku:</u>	1 920 437			

Pärnu Maakohtu kohtumajade kulu (EUR) ja ruumikasutuse (m²) andmed.

	EUR	m ² kohtumajas	m ² /teenistuja kohta	EUR/m ²
1. Pärnu kohtumaja, Kuninga		2037	70	316
personalikulu (kohtunikud)	288 238			
personalikulu (ametnikud)	421 559			
üürikulu	188 477			
transpordikulu	8 605			
muud majanduskulud	24 466			
<u>Kulud kokku:</u>	643 107			

	EUR	m ² kohtumajas	m ² /teenistuja kohta	EUR/m ²
2. Pärnu kohtumaja, Rüütli		957	46	583
personalikulu (kohtunikud)	274 512			
personalikulu (ametnikud)	290 656			

üürikulu	241 532
transpordikulu	8 605
muud majanduskulud	17 475
<u>Kulud kokku:</u>	558 268

	EUR	m ² kohtumajas	m ² /teenistuja kohta	EUR/m ²
3. Haapsalu kohtumaja		1225,4	26	696
personalikulu (kohtunikud)	167 452			
personalikulu (ametnikud)	211 686			
personalikulu (MKO)	481 664			
üürikulu	104 580			
transpordikulu	15 055			
muud majanduskulud	39 611			
<u>Kulud kokku:</u>	852 596			

	EUR	m ² kohtumajas	m ² /teenistuja kohta	EUR/m ²
4. Haapsalu kohtumaja		186	186	186
Kärdlas				
personalikulu (ametnikud)	11 560			
üürikulu	21 868			
transpordikulu				
muud majanduskulud	1 165			
<u>Kulud kokku:</u>	34 593			

	EUR	m ² kohtumajas	m ² /teenistuja kohta	EUR/m ²
5. Kuressaare kohtumaja		696,1	46	426
personalikulu (kohtunikud)	167 452			
personalikulu (ametnikud)	205 652			
üürikulu	73 067			
transpordikulu	4 730			
muud majanduskulud	12 815			
<u>Kulud kokku:</u>	296 265			

	EUR	m ² kohtumajas	m ² /teenistuja kohta	EUR/m ²
6. Rapla kohtumaja		776,6	52	546
personalikulu (kohtunikud)	167 452			
personalikulu (ametnikud)	177 968			
üürikulu	230 162			
transpordikulu	3 010			
muud majanduskulud	12 815			
<u>Kulud kokku:</u>	423 956			

	EUR	m ² kohtumajas	m ² /teenistuja kohta	EUR/m ²
7. Paide kohtumaja		1094,5	100	220
personalikulu (kohtunikud)	112 550			
personalikulu (ametnikud)	144 893			
üürikulu	84 185			

transpordikulu	3 010
muud majanduskulud	8 155
<u>Kulud kokku:</u>	240 243

Tartu Maakohtu kohtumajade kulu (EUR) ja ruumikasutuse (m²) andmed.

	EUR	m ² kohtumajas	m ² /teenistuja kohta	EUR/m ²
1. Tartu kohtumaja		3408,2	53	458
personalikulu (kohtunikud)	996 479			
personalikulu (ametnikud)	93 716			
üüri- ja kõrvalkulu	429 774			
transpordikulu	5 560			
muud majanduskulud	34 403			
<u>Kulud kokku:</u>	1 559 931			

	EUR	m ² kohtumajas	m ² /teenistuja kohta	EUR/m ²
2. Viljandi kohtumaja		1 201	75	363
personalikulu (kohtunikud)	222 355			
personalikulu (ametnikud)	193 864			
üüri- ja kõrvalkulu	230 603			
transpordikulu	2 580			
muud majanduskulud	8 410			
<u>Kulud kokku:</u>	435 456			

	EUR	m ² kohtumajas	m ² /teenistuja kohta	EUR/m ²
3. Jõgeva kohtumaja		457	27	777
personalikulu (kohtunikud)	238 825			
personalikulu (ametnikud)	225 883			
üüri- ja kõrvalkulu	112 201			
transpordikulu	6 848			
muud majanduskulud	9 939			
<u>Kulud kokku:</u>	354 870			

	EUR	m ² kohtumajas	m ² /teenistuja kohta	EUR/m ²
4. Valga kohtumaja		584	39	489
personalikulu (kohtunikud)	167 452			
personalikulu (ametnikud)	196 788			
üüri- ja kõrvalkulu	77 242			
transpordikulu	3 560			
muud majanduskulud	7 645			
<u>Kulud kokku:</u>	285 235			

	EUR	m ² kohtumajas	m ² /teenistuja kohta	EUR/m ²
5. Võru kohtumaja		753,9	50	517
personalikulu (kohtunikud)	167 452			
personalikulu (ametnikud)	200 641			

üüri- ja kõrvalkulu	171 308
transpordikulu	9 900
muud majanduskulud	7 645
<u>Kulud kokku:</u>	389 494

	EUR	m ² kohtumajas	m ² /teenistuja kohta	EUR/m ²
6. Võru kohtumaja Põlvas		583	36	531
personalikulu (kohtunikud)	164 707			
personalikulu (ametnikud)	205 458			
üüri- ja kõrvalkulu	91 150			
transpordikulu	4 480			
muud majanduskulud	8 410			
<u>Kulud kokku:</u>	309 497			

Viru Maakohtu kohtumajade kulu (EUR) ja ruumikasutuse (m²) andmed.

	EUR	m ² kohtumajas	m ² /teenistuja kohta	EUR/m ²
1. Jõhvi kohtumaja		2432	48	429
personalikulu (kohtunikud)	549 024			
personalikulu (ametnikud)	654 621			
üüri- ja kõrvalkulu	346 787			
transpordikulu	19 165			
muud majanduskulud	23 364			
<u>Kulud kokku:</u>	1 043 936			

	EUR	m ² kohtumajas	m ² /teenistuja kohta	EUR/m ²
2. Narva kohtumaja		2 246,0	53	393
personalikulu (kohtunikud)	469 416			
personalikulu (ametnikud)	544 536			
üüri- ja kõrvalkulu	307 683			
transpordikulu	11 499			
muud majanduskulud	19 375			
<u>Kulud kokku:</u>	883 093			

	EUR	m ² kohtumajas	m ² /teenistuja kohta	EUR/m ²
3. Rakvere kohtumaja		1195,2	39	725
personalikulu (kohtunikud)	387 062			
personalikulu (ametnikud)	410 079			
üüri- ja kõrvalkulu	434 826			
transpordikulu	7 666			
muud majanduskulud	14 246			
<u>Kulud kokku:</u>	866 817			

Allikas: Justiitsministeerium.

LISA 3. Andmed kohtusaalide kasutusefektiivsuse ja kinnisvarakulu kao kohta

		m ₂	saalikulu aastas €	keskmine kasutus nädalas h	kasutus % mõistlikust maksimumist	kadu aastas €
TARTU MAAKOHUS						
Jõgeva kohtumaja						
	saal 1	39,2	9360,96	12,75	35%	6084,62
	saal 2	52,7	12584,76	16,94	47%	6669,92
Kokku			21945,72			12754,54
Viljandi kohtumaja						
	saal 1	39,4	7470,24	3,77	10%	6723,22
	saal 2	106,8	20249,28	8,52	24%	15389,45
	saal 3	73,5	13935,60	1,48	4%	13378,18
	saal 4	42,9	8133,84	2,57	7%	7564,47
Kokku			49788,96			43055,32
Valga kohtumaja						
	saal 1	34	5344,80	10,41	29%	3794,81
	saal 2	49	7702,80	3,09	9%	7009,55
Kokku			13047,60			10804,36
Võru kohtumaja Võrus						
	saal 1	67,1	15137,76	4,22	12%	13321,23
	saal 2	67,2	15160,32	5,64	16%	12734,67
	saal 3	44,9	10129,44	8,05	22%	7900,96
Kokku			40427,52			33956,86
Võru kohtumaja Põlvas						
	Saal 1	18,7	2760,12	1,27	4%	2649,72
	Saal 2	54,3	8014,68	3,28	9%	7293,36
	Saal 3	78,3	11557,08	11,85	33%	7743,24
Kokku			22331,88			17686,32
KOHUS KOKKU						
						118257,40
PÄRNU MAAKOHUS						
Haapsalu kohtumaja						
	saal 1	90,1	7503,53	2,06	6%	7053,32
	saal 2	30,2	2515,06	4,06	11%	2238,40
	saal 3	29,6	2465,09	6,56	18%	2021,37
Kokku			12483,67			11313,09
Kuressaare kohtumaja						
	saal 1	65,7	5881,46	10,12	28%	4234,65
	saal 2	49,9	4467,05	2,63	7%	4154,35
	saal 3	19,2	1718,78	0,37	1%	1701,60

Kokku			12067,30			10090,60
Rapla kohtumaja						
	saal 1	62,2	18316,66	14,69	41%	10806,83
	saal 2	41,4	12191,47	7,71	21%	9631,26
Kokku			30508,13			20438,09
Paide kohtumaja						
	saal 1	47,8	3871,80	2,49	7%	3600,77
	saal 2	47,4	3839,40	2,18	6%	3609,04
	saal 3	110,7	8966,70	4,68	13%	7801,03
Kokku			16677,90			15010,84
Kärdla kohtuhoone						
	saal 1	56,7	6933,28	1,95	5%	6586,61
KOHUS KOKKU						63439,23
VIRU MAAKOHUS						
Rakvere kohtumaja						
	saal 1	105,5	38575,02	12,46	35%	25073,76
	saal 2	51,1	18684,20	8,33	23%	14386,84
	saal 3	48,6	17770,10	9,50	26%	13149,88
	saal 4	48,4	17696,98	2,47	7%	16458,19
	saal 5	23,5	8592,54	6,05	17%	7131,81
KOHUS KOKKU						76200,48
KÕIK KOKKU						257897,11

Allikas: Justiitsministeerium

LISA 4. Rahvaküsitluse küsimustik

Rahvaküsitluse küsimustik

1 - Sugu:

2 - Vanus:

Kui vana te olete?

3 - Elukoht:

Millises maakonnas te elate, kas...

Tallinnas;
Harjumaa;
Hiiumaa;
Ida-Virumaa;
Jõgevamaa;
Järvamaa;
Läänemaa;
Lääne-Virumaa;
Põlvamaa;
Pärnumaa;
Raplamaa;
Saaremaa;
Tartumaa;
Valgamaa;
Viljandimaa;
Võrumaa.

3.1 – Kui IdaVirumaa, siis:

Kas te elate...?

Narva linnas;
Sillamäe linnas;
Narva-Jõesuus;
Vaivara vallas;
mujal Ida-Virumaa.

4 – Kohtuistungil osalemine:

Kas te olete kunagi osalenud Kärddlas / Narvas / Jõgeval / Paides / Haapsalus / Rakveres / Põlvas / Raplas / Kuressaares / Valgas / Viljandis / Võrus asuvas kohtumajas peetaval kohtuistungil? Palun mõelge kokkupuutele eraisikuna, mitte kohtumaja või kohtuasjaga seotud töötajana. Kohtumaja ei pruukinud siis asuda samal aadressil kui tänapäeval.

4.1 – Kui jah, siis roll:

Millises rollis te olete Kärddla / Narva / Jõgeval/ Paide / Haapsalu / Rakvere / Põlva / Rapla / Kuressaare / Valga / Viljandi / Võru kohtumajas kohtuistungil osalenud? Ma loetlen teile erinevaid rolle ja teie nimetage see või need, mis teil on ette tulnud? Palun mõelge kokkupuutele eraisikuna, mitte kohtumaja või kohtuasjaga seotud töötajana.

menetlusosaline (kahtlustatav, süüdistatav, kannatanu, tsiviilkostja, hageja, kostja, kolmas isik, avaldaja, muu asjast puudutatud isik);

tunnistaja;

ekspert;

külaline;

ei oska öelda.

4.2 – Kui jah, siis korrad:

Mitu korda te olete osalenud Kärddla / Narva / Jõgeval/ Paide / Haapsalu / Rakvere / Põlva / Rapla / Kuressaare / Valga / Viljandi / Võru kohtumajas peetaval kohtuistungil? Mõelge endiselt osalemisele eraisikuna.

5 – Dokumentid:

Kas te olete kunagi käinud mõne kohtuasjaga seoses Kärddlas / Narvas / Jõgeval / Paides / Haapsalus / Rakveres / Põlvas / Raplas / Kuressaares / Valgas / Viljandis / Võrus asuvas kohtumajas kohtutoimikuga tutvumas, dokumente viimas või neid kätte saamas? Palun mõelge kokkupuutele eraisikuna, mitte kohtumaja või kohtuasjaga seotud töötajana. Kohtumaja ei pruuginud siis asuda samal aadressil kui tänapäeval.

5.1 – Kui jah, siis mitu korda:

Mitu korda te olete käinud Kärddlas / Narvas / Jõgeval / Paides / Haapsalus / Rakveres / Põlvas / Raplas / Kuressaares / Valgas / Viljandis / Võrus asuvas kohtumajas kohtutoimikuga tutvumas, dokumente viimas või neid kätte saamas? Mõelge kokkupuutele eraisikuna.

6 – Interneti kasutamine:

Kas teil on võimalik kasutada internetti mõnes järgnevas kohas või mitte? Palun mõelge siinkohal vaid enda võimalusele internetti kasutada ning mitte sellele, kas te oskate seda kasutada või mitte.

kodus;

tööl;

pere liikmete, sõprade, tuttavate juures;

mõnes avalikus internetipunktis (raamatukogus, vallamajas, koolis jne);

mujal, täpsustage;

mul puudub võimalus internetti kasutada;

7 – Internetist info saamine:

Kas te olete internetti kasutanud informatsiooni saamiseks näiteks lugenud uudiseid, otsinud teid huvitavat või teile vajalikku infot jmt?

8 – Internetis asjaajamine:

Kas te olete internetti kasutanud asjaajamiseks näiteks kasutanud internetipanka, mõnda e-teenust, esitanud mõnda avaldust või deklaratsiooni jmt?

LISA 5. Rahvaküsitluse tulemused (TNS EMOR)

August 2016.		KÕIK	
		ARV	%
INTERVJUU KEEL	EESTI KEEL	1664	87%
	VEENE KEEL	256	13%
KÕIK		1920	100%
Märkige vastaja sugu.	Mees	920	48%
	Naine	1000	52%
KÕIK		1920	100%
Vanus (kv)	18-45a	809	42%
	46+	1111	58%
KÕIK		1920	100%
Millises maakonnas te elate, kas...	Hiiumaal	120	6%
	Ida-Virumaal	200	10%
	Jõgevamaal	150	8%
	Järvamaal	150	8%
	Läänemaal	150	8%
	Lääne-Virumaal	200	10%
	Põlvamaal	150	8%
	Raplamaal	150	8%
	Saaremaal	150	8%
	Valgamaal	150	8%
	Viljandimaal	200	10%
	Võrumaal	150	8%
KÕIK		1920	100%
Kas te elate...?	Narva linnas	151	76%
	Sillamäe linnas	32	16%
	Narva-Jõesuus	8	4%
	Vaivara vallas	9	5%
KÕIK		200	100%

August 2016.		KÕIK	
		ARV	%
INTERVJUU KEEL	EESTI KEEL	1539	80%
	VEENE KEEL	381	20%
KÕIK		1920	100%
Märkige vastaja sugu.	Mees	911	47%
	Naine	1009	53%
KÕIK		1920	100%
Vanus (kv)	18-45a	803	42%
	46+	1117	58%
KÕIK		1920	100%
Millises maakonnas te elate, kas...	Hiiumaal	42	2%
	Ida-Virumaal	335	17%
	Jõgevamaal	137	7%
	Järvamaal	134	7%

	Läänemaal	108	6%
	Lääne-Virumaal	255	13%
	Põlvamaal	125	7%
	Raplamaal	146	8%
	Saaremaal	147	8%
	Valgamaal	133	7%
	Viljandimaal	209	11%
	Võrumaal	149	8%
KÕIK		1920	100%
Kas te elate...?	Narva linnas	253	76%
	Sillamäe linnas	54	16%
	Narva-Jõesuus	13	4%
	Vaivara vallas	15	4%
KÕIK		335	100%
KÕIK		1920	100%
Kohtumaja	Kärdlas	42	2%
	Narvas	335	17%
	Jõgeval	137	7%
	Paides	134	7%
	Haapsalus	108	6%
	Rakveres	255	13%
	Põlvas	125	7%
	Raplas	146	8%
	Kuressaares	147	8%
	Valgas	133	7%
	Viljandis	209	11%
	Võrus	149	8%
KÕIK		1920	100%

		KÕIK	
		ARV	%
August 2016.			
Kas te olete kunagi osalenud oma elukoha piirkonnas asuvas kohtumajas peetaval kohtuistungil?	jah	528	27%
	ei	1392	73%
KÕIK		1920	100%

		KÕIK	
		ARV	%
August 2016.			
Millises rollis te olete oma elukoha piirkonnas asuvas kohtumajas:	menetlusosaline (kahtlustatav, süüdistatav, kannatanu, tsiviilkostja, hageja, kostja, kolmas isik, avaldaja, muu asjast puudutatud isik)	288	55%
	tunnistaja	176	33%
	ekspert	14	3%
	külaline	104	20%
	Ei oska öelda	5	1%
	KÕIK	528	100%

Mitu korda te olete osalenud oma elukoha piirkonnas asuvas kohtumajas peetaval kohtuistungil?	1	343	65%
	2	96	18%
	3	32	6%
	4	19	4%
	5	17	3%
	6	4	1%
	7	4	1%
	8	1	0%
	10	6	1%
	11	1	0%
	12	1	0%
	20	3	1%
	25	1	0%
	KÕIK		528
Mitu korda te olete osalenud oma elukoha piirkonnas asuvas kohtumajas peetaval kohtuistungil?	1 kord	343	65%
	2 korda	96	18%
	3 korda ja rohkem	89	17%
KÕIK		528	100%

August 2016.		KÕIK
Mitu korda te olete osalenud oma elukoha piirkonnas asuvas kohtumajas peetaval kohtuistungil?	KESKMINE	1,93
	ARV	N=528

		KÕIK	
		ARV	%
August 2016.			
Kas te olete kunagi käinud mõne kohtuasjaga seoses oma elukoha piirkonnas asuvas kohtumajas kohtutoimikuga tutvumas, dokumente viimas või neid kätte saamas?	jah	257	13%
	ei	1663	87%
KÕIK		1920	100%

		KÕIK	
		ARV	%
August 2016.			
Mitu korda te olete käinud oma elukoha piirkonnas asuvas kohtumajas kohtutoimikuga tutvumas, dokumente viimas või neid kätte saamas?	1	144	56%
	2	60	23%
	3	21	8%
	4	7	3%
	5	8	3%
	6	4	2%
	7	2	1%
	10	4	2%
	15	1	0%
	20	4	2%
	30	1	0%

	35	1	0%
KÕIK		257	100%
Mitu korda te olete käinud oma elukoha piirkonnas asuvas kohtumajas kohtutoimikuga tutvumas, dokumente viimas või neid kätte saamas?	1 kord	144	56%
	2 korda	60	23%
	3 korda ja rohkem	53	21%
KÕIK		257	100%

August 2016.		KÕIK
Mitu korda te olete käinud oma elukoha piirkonnas asuvas kohtumajas kohtutoimikuga tutvumas, dokumente viimas või neid kätte saamas?	KESKMINE	2,44
	ARV	N=257

		KÕIK	
August 2016.		ARV	%
Kas teil on võimalik kasutada interneti mõnes järgnevas kohas või mitte:	kodus	1579	82%
	tööl	994	52%
	pereliikmete, sõprade, tuttavate juures	1135	59%
	mõnes avalikus internetipunktis (raamatukogus, vallamajas, koolis jne.)	946	49%
	Mujal	1	0%
	mul puudub võimalus interneti kasutada	188	10%
	mobiilne internet, internet telefonis	71	4%
	kohas kus on wifi (tanklad, kohvikud, restoranid, hotellid, rongid jne.)	14	1%
	KÕIK	1920	100%
Kas te olete interneti kasutanud informatsiooni saamiseks näiteks lugenud uudiseid, otsinud teid huvitavat või teile vajalikku infot jmt?	jah	1529	88%
	ei	203	12%
KÕIK	1732	100%	
Kas te olete interneti kasutanud asjaajamiseks näiteks kasutanud internetipanka, mõnda e-teenust, esitanud mõnda avaldust või deklaratsiooni jmt?	jah	1464	85%
	ei	268	15%
KÕIK	1732	100%	

August 2016.		SUGU				KÕIK	
		Mees		Naine			
		ARV	%	ARV	%	ARV	%
INTERVJUU KEEL	EESTI KEEL	752	83%	787	78%	1539	80%
	VENE KEEL	159	17%	222	22%	381	20%
KÕIK		911	100%	1009	100%	1920	100%
Vanus (kv)	18-45a	441	48%	362	36%	803	42%
	46+	471	52%	646	64%	1117	58%
KÕIK		911	100%	1009	100%	1920	100%
	Hiiumaal	21	2%	21	2%	42	2%

Millises maakonnas te elate, kas...	Ida-Virumaal	149	16%	186	18%	335	17%
	Jõgevamaal	66	7%	71	7%	137	7%
	Järvamaal	64	7%	69	7%	134	7%
	Läänemaal	51	6%	56	6%	108	6%
	Lääne-Virumaal	121	13%	134	13%	255	13%
	Põlvamaal	62	7%	63	6%	125	7%
	Raplamaal	71	8%	74	7%	146	8%
	Saaremaal	72	8%	76	8%	147	8%
	Valgamaal	63	7%	69	7%	133	7%
	Viljandimaal	99	11%	110	11%	209	11%
	Võrumaal	72	8%	77	8%	149	8%
KÕIK		911	100%	1009	100%	1920	100%
Kas te elate...?	Narva linnas	100	67%	153	82%	253	76%
	Sillamäe linnas	30	20%	23	13%	54	16%
	Narva-Jõesuus	8	6%	5	3%	13	4%
	Vaivara vallas	10	7%	5	3%	15	4%
KÕIK		149	100%	186	100%	335	100%
Kohtumaja	Kärdlas	21	2%	21	2%	42	2%
	Narvas	149	16%	186	18%	335	17%
	Jõgeval	66	7%	71	7%	137	7%
	Paides	64	7%	69	7%	134	7%
	Haapsalus	51	6%	56	6%	108	6%
	Rakveres	121	13%	134	13%	255	13%
	Põlvas	62	7%	63	6%	125	7%
	Raplas	71	8%	74	7%	146	8%
	Kuressaares	72	8%	76	8%	147	8%
	Valgas	63	7%	69	7%	133	7%
	Viljandis	99	11%	110	11%	209	11%
Võrus	72	8%	77	8%	149	8%	
KÕIK		911	100%	1009	100%	1920	100%

		SUGU				KÕIK	
		Mees		Naine			
		ARV	%	ARV	%	ARV	%
August 2016.							
Kas te olete kunagi osalenud oma elukoha piirkonnas asuvas kohtumajas peetaval kohtuistungil?	jah	271	30%	257	25%	528	27%
	ei	640	70%	752	75%	1392	73%
KÕIK		911	100%	1009	100%	1920	100%

		SUGU				KÕIK	
		Mees		Naine			
		ARV	%	ARV	%	ARV	%
August 2016.							
Millises rollis te olete oma elukoha piirkonnas asuvas kohtumajas:	menetlusosaline (kahtlustatav, süüdistatav, kannatanu, tsiviilkostja, hageja, kostja, kolmas isik, avaldaja, muu asjast puudutatud isik)	157	58%	131	51%	288	55%

	tunnistaja	91	33%	85	33%	176	33%
	ekspert	5	2%	9	4%	14	3%
	külastaja	41	15%	63	24%	104	20%
	Ei oska öelda	4	1%	1	0%	5	1%
	KÕIK	271	100%	257	100%	528	100%
Mitu korda te olete osalenud oma elukoha piirkonnas asuvas kohtumajas peetaval kohtuistungil?	1	175	64%	168	66%	343	65%
	2	43	16%	53	21%	96	18%
	3	21	8%	11	4%	32	6%
	4	10	4%	9	3%	19	4%
	5	10	4%	8	3%	17	3%
	6	3	1%	1	0%	4	1%
	7	4	2%			4	1%
	8	1	0%			1	0%
	10	2	1%	4	2%	6	1%
	11			1	0%	1	0%
	12	1	0%			1	0%
	20	2	1%	1	0%	3	1%
	25			1	0%	1	0%
KÕIK		271	100%	257	100%	528	100%
Mitu korda te olete osalenud oma elukoha piirkonnas asuvas kohtumajas peetaval kohtuistungil?	1 kord	175	64%	168	66%	343	65%
	2 korda	43	16%	53	21%	96	18%
	3 korda ja rohkem	53	20%	35	14%	89	17%
KÕIK		271	100%	257	100%	528	100%

		SUGU		KÕIK
		Mees	Naine	
August 2016.				
Mitu korda te olete osalenud oma elukoha piirkonnas asuvas kohtumajas peetaval kohtuistungil?	KESKMINE	1,99	1,87	1,93
	ARV	N=271	N=257	N=528

		SUGU				KÕIK	
		Mees		Naine			
		ARV	%	ARV	%	ARV	%
August 2016.							
Kas te olete kunagi käinud mõne kohtuasjaga seoses oma elukoha piirkonnas asuvas kohtumajas kohtutoimikuga tutvumas, dokumente viimas või neid kätte saamas?	jah	127	14%	131	13%	257	13%
	ei	785	86%	878	87%	1663	87%
KÕIK		911	100%	1009	100%	1920	100%

		SUGU				KÕIK	
		Mees		Naine			
		ARV	%	ARV	%	ARV	%
August 2016.							
Mitu korda te olete käinud oma elukoha piirkonnas asuvas kohtumajas	1	68	54%	76	58%	144	56%
	2	30	23%	30	23%	60	23%
	3	9	7%	12	9%	21	8%

kohtutoimikuga tutvumas, dokumente viimas või neid kätte saamas?	4	4	3%	3	3%	7	3%
	5	6	5%	3	2%	8	3%
	6	2	1%	2	2%	4	2%
	7	1	1%	1	1%	2	1%
	10	1	1%	3	2%	4	2%
	15			1	1%	1	0%
	20	4	3%			4	2%
	30	1	1%			1	0%
	35	1	1%			1	0%
KÕIK	127	100%	131	100%	257	100%	
Mitu korda te olete käinud oma elukoha piirkonnas asuvas kohtumajas kohtutoimikuga tutvumas, dokumente viimas või neid kätte saamas?	1 kord	68	54%	76	58%	144	56%
	2 korda	30	23%	30	23%	60	23%
	3 korda ja rohkem	29	23%	25	19%	53	21%
KÕIK	127	100%	131	100%	257	100%	

August 2016.		SUGU		KÕIK
		Mees	Naine	
Mitu korda te olete käinud oma elukoha piirkonnas asuvas kohtumajas kohtutoimikuga tutvumas, dokumente viimas või neid kätte saamas?	KESKMINE	2,89	2,01	2,44
	ARV	N=127	N=131	N=257

August 2016.		SUGU				KÕIK	
		Mees		Naine			
		ARV	%	ARV	%	ARV	%
Kas teil on võimalik kasutada interneti mõnes järgnevas kohas või mitte:	kodus	783	86%	796	79%	1579	82%
	tööl	501	55%	493	49%	994	52%
	pereliikmete, sõprade, tuttavate juures	529	58%	605	60%	1135	59%
	mõnes avalikus internetipunktis (raamatukogus, vallamajas, koolis jne.)	437	48%	508	50%	946	49%
	Mujal	1	0%			1	0%
	mul puudub võimalus interneti kasutada	81	9%	106	11%	188	10%
	mobiilne internet, internet telefonis	47	5%	25	2%	71	4%
	kohas kus on wifi (tanklad, kohvikud, restoranid, hotellid, rongid jne.)	7	1%	7	1%	14	1%
	KÕIK	911	100%	1009	100%	1920	100%
	Kas te olete interneti kasutanud informatsiooni saamiseks näiteks lugenud uudiseid, otsinud teid huvitavat või teile vajalikku infot jmt?	jah	751	90%	778	86%	1529
ei		79	10%	124	14%	203	12%

KÕIK		830	100%	902	100%	1732	100%
Kas te olete internetti kasutanud asjaajamiseks näiteks kasutanud internetipanka, mõnda e-teenust, esitanud mõnda avaldust või deklaratsiooni jmt?	jah	715	86%	749	83%	1464	85%
	ei	115	14%	153	17%	268	15%
KÕIK		830	100%	902	100%	1732	100%

August 2016.		Vanus (kv)				KÕIK	
		18-45a		46+		ARV	%
		ARV	%	ARV	%		
INTERVJUU KEEL	EESTI KEEL	660	82%	879	79%	1539	80%
	VEENE KEEL	143	18%	238	21%	381	20%
KÕIK		803	100%	1117	100%	1920	100%
Märkige vastaja sugu.	Mees	441	55%	471	42%	911	47%
	Naine	362	45%	646	58%	1009	53%
KÕIK		803	100%	1117	100%	1920	100%
Millises maakonnas te elate, kas...	Hiiamaal	18	2%	24	2%	42	2%
	Ida-Virumaal	129	16%	206	18%	335	17%
	Jõgevamaal	57	7%	81	7%	137	7%
	Järvamaal	55	7%	78	7%	134	7%
	Läänemaal	44	5%	64	6%	108	6%
	Lääne-Virumaal	110	14%	145	13%	255	13%
	Põlvamaal	53	7%	72	6%	125	7%
	Raplamaal	66	8%	80	7%	146	8%
	Saaremaal	63	8%	84	8%	147	8%
	Valgamaal	55	7%	77	7%	133	7%
	Viljandimaal	88	11%	121	11%	209	11%
	Võrumaal	64	8%	85	8%	149	8%
KÕIK		803	100%	1117	100%	1920	100%
Kas te elate...?	Narva linnas	100	78%	153	74%	253	76%
	Sillamäe linnas	22	17%	32	15%	54	16%
	Narva-Jõesuus	3	3%	10	5%	13	4%
	Vaivara vallas	3	3%	12	6%	15	4%
KÕIK		129	100%	206	100%	335	100%
Kohtumaja	Kärdlas	18	2%	24	2%	42	2%
	Narvas	129	16%	206	18%	335	17%
	Jõgeval	57	7%	81	7%	137	7%
	Paides	55	7%	78	7%	134	7%
	Haapsalus	44	5%	64	6%	108	6%
	Rakveres	110	14%	145	13%	255	13%
	Põlvas	53	7%	72	6%	125	7%
	Raplas	66	8%	80	7%	146	8%
	Kuressaares	63	8%	84	8%	147	8%
	Valgas	55	7%	77	7%	133	7%
	Viljandis	88	11%	121	11%	209	11%
	Võrus	64	8%	85	8%	149	8%
KÕIK		803	100%	1117	100%	1920	100%

		Vanus (kv)				KÕIK	
		18-45a		46+			
		ARV	%	ARV	%	ARV	%
August 2016.							
Kas te olete kunagi osalenud oma elukoha piirkonnas asuvas kohtumajas peetaval kohtuistungil?	jah	204	25%	324	29%	528	27%
	ei	599	75%	794	71%	1392	73%
KÕIK		803	100%	1117	100%	1920	100%

		Vanus (kv)				KÕIK	
		18-45a		46+			
		ARV	%	ARV	%	ARV	%
August 2016.							
Millises rollis te olete oma elukoha piirkonnas asuvas kohtumajas:	menetlusosaline (kahtlustatav, süüdistatav, kannatanu, tsiviilkostja, hageja, kostja, kolmas isik, avaldaja, muu asjast puudutatud isik)	115	56%	173	54%	288	55%
	tunnistaja	62	30%	113	35%	176	33%
	ekspert	3	2%	11	3%	14	3%
	külaline	41	20%	63	19%	104	20%
	Ei oska öelda	2	1%	3	1%	5	1%
	KÕIK	204	100%	324	100%	528	100%
Mitu korda te olete osalenud oma elukoha piirkonnas asuvas kohtumajas peetaval kohtuistungil?	1	136	67%	207	64%	343	65%
	2	36	17%	60	19%	96	18%
	3	9	4%	23	7%	32	6%
	4	11	5%	8	2%	19	4%
	5	8	4%	10	3%	17	3%
	6	1	0%	3	1%	4	1%
	7	2	1%	3	1%	4	1%
	8			1	0%	1	0%
	10	3	1%	4	1%	6	1%
	11			1	0%	1	0%
	12			1	0%	1	0%
	20			3	1%	3	1%
	25			1	0%	1	0%
KÕIK		204	100%	324	100%	528	100%
Mitu korda te olete osalenud oma elukoha piirkonnas asuvas kohtumajas peetaval kohtuistungil?	1 kord	136	67%	207	64%	343	65%
	2 korda	36	17%	60	19%	96	18%
	3 korda ja rohkem	33	16%	56	17%	89	17%
KÕIK		204	100%	324	100%	528	100%

		Vanus (kv)		KÕIK
		18-45a	46+	
August 2016.				
Q8. Mitu korda te olete osalenud oma elukoha piirkonnas asuvas	KESKMINE	1,76	2,04	1,93
	ARV	N=204	N=324	N=528

kohtumajas peetaval kohtuistungil?				
------------------------------------	--	--	--	--

		Vanus (kv)				KÕIK	
		18-45a		46+			
		ARV	%	ARV	%	ARV	%
August 2016.							
Kas te olete kunagi käinud mõne kohtuasjaga seoses oma elukoha piirkonnas asuvas kohtumajas kohtutoimikuga tutvumas, dokumente viimas või neid kätte saamas?	jah	108	13%	150	13%	257	13%
	ei	695	87%	967	87%	1663	87%
KÕIK		803	100%	1117	100%	1920	100%

		Vanus (kv)				KÕIK	
		18-45a		46+			
		ARV	%	ARV	%	ARV	%
August 2016.							
Mitu korda te olete käinud oma elukoha piirkonnas asuvas kohtumajas kohtutoimikuga tutvumas, dokumente viimas või neid kätte saamas?	1	57	53%	88	59%	144	56%
	2	29	27%	31	21%	60	23%
	3	9	8%	12	8%	21	8%
	4	5	5%	2	2%	7	3%
	5	6	6%	2	2%	8	3%
	6	1	1%	3	2%	4	2%
	7			2	1%	2	1%
	10	1	1%	3	2%	4	2%
	15			1	1%	1	0%
	20	1	1%	3	2%	4	2%
	30			1	0%	1	0%
	35			1	1%	1	0%
KÕIK		108	100%	150	100%	257	100%
Mitu korda te olete käinud oma elukoha piirkonnas asuvas kohtumajas kohtutoimikuga tutvumas, dokumente viimas või neid kätte saamas?	1 kord	57	53%	88	59%	144	56%
	2 korda	29	27%	31	21%	60	23%
	3 korda ja rohkem	22	21%	31	21%	53	21%
KÕIK		108	100%	150	100%	257	100%

		Vanus (kv)		KÕIK
		18-45a	46+	
August 2016.				
Mitu korda te olete käinud oma elukoha piirkonnas asuvas kohtumajas kohtutoimikuga tutvumas, dokumente viimas või neid kätte saamas?	KESKMINE	2,05	2,73	2,44
	ARV	N=108	N=150	N=257

		Vanus (kv)				KÕIK	
		18-45a		46+			
		ARV	%	ARV	%	ARV	%
August 2016.							

Kas teil on võimalik kasutada interneti mõnes järgnevas kohas või mitte:	kodus	773	96%	806	72%	1579	82%
	tööl	561	70%	433	39%	994	52%
	pereliikmete, sõprade, tuttavate juures	566	70%	569	51%	1135	59%
	mõnes avalikus internetipunktis (raamatukogus, vallamajas, koolis jne.)	484	60%	461	41%	946	49%
	Mujal			1	0%	1	0%
	mul puudub võimalus interneti kasutada	10	1%	178	16%	188	10%
	mobiilne internet, internet telefonis	49	6%	22	2%	71	4%
	kohas kus on wifi (tanklad, kohvikud, restoranid, hotellid, rongid jne.)	3	0%	11	1%	14	1%
	KÕIK	803	100%	1117	100%	1920	100%
	Kas te olete interneti kasutanud informatsiooni saamiseks näiteks lugenud uudiseid, otsinud teid huvitavat või teile vajalikku infot jmt?	jah	783	99%	746	79%	1529
ei		10	1%	193	21%	203	12%
KÕIK	793	100%	939	100%	1732	100%	
Kas te olete interneti kasutanud asjaajamiseks näiteks kasutanud internetipanka, mõnda e-teenust, esitanud mõnda avaldust või deklaratsiooni jmt?	jah	765	97%	699	74%	1464	85%
	ei	28	3%	240	26%	268	15%
KÕIK	793	100%	939	100%	1732	100%	

Allikas: TNS EMOR

LISA 6. Andmed püsilikude kokkuhoiu kohta maakohtute kulude struktuuris
magistritöös esitatud ettepanekute realiseerimisel

Tartu Maakohus

Koondatavate tehniliste töötajate arv:	24
Personalikulude kokkuhoid aastas:	245 657
Kinnisvara kokkuhoid aastas:	602 614

*(Jõgeva, Viljandi, Valga, Võru kohtumaja
Võrus ja Võru kohtumaja Põlvas sulgemisel).*

Pärnu Maakohus

Koondatavate tehniliste töötajate arv:	17
Personalikulude kokkuhoid aastas:	180 791
Kinnisvara kokkuhoid aastas:	382 234

*(Kärdla, Kuressaare, Rapla, Paide
kohtumajade sulgemisel)*

Viru Maakohus

Koondatavate tehniliste töötajate arv:	6
Personalikulude kokkuhoid aastas:	70 646
Kinnisvara kokkuhoid aastas:	364 826

(Rakvere kohtumaja sulgemisel).

Allikas: Justiitsministeeriumi ametnike arvutused

LISA 7. Justiitsministeeriumi ametnike esialgne hinnang töökohtade ümberpaigutamise võimaluste kohta alles jäävatesse kohtumajadesse, arvestades praegust ruumikasutuse efektiivsust

Pärnu ja Haapsalu kohtumaja	Töökohad seisuga 01.09.2016	Lisanduvad töökohad	Kokku:
Pärnu kohtumaja (Kuninga 22),	27	19-21	46-48
Pärnu kohtumaja (Rüütli 19)	21	0	21
Haapsalu kohtumaja	15	3-5	18-20
Kokku:	63	24	87

Tartu kohtumaja	Töökohad seisuga 01.09.2016	Lisanduvad töökohad	Kokku:
<i>Tartu Maakohus</i>	73	51	124
<i>Tartu Halduskohus</i>	21		21
<i>Tartu Ringkonnakohus</i>	63		63
<i>Lõuna Ringkonnaprokuratuur Tartu kohtumajas</i>	28		28
Kokku:	185	51	236

Narva ja Jõhvi kohtumaja	Töökohad seisuga 01.09.2016	Lisanduvad töökohad	Kokku:
Jõhvi kohtumaja	52	12	64
<i>Prokuratuur</i>	23		23
<i>Viru Vangla</i>	11		11
<i>Tartu Halduskohus</i>	12		12
<i>Tartu Maakohus KORO</i>	4		4
Jõhvi majas kokku:	102	12	114
Narva kohtumajas kokku:	43	13	56
Jõhvi ja Narva kohtumajas töökohti kokku:	145	25	170

Allikas: Justiitsministeerium

LISA 8. Tartu kohtumaja ümberehituse esialgne hinnang

-----Original Message-----

From: Taavi A.

Sent: Friday, March 17, 2017 2:57 PM

To: Kristel M.

Subject: Vs: Tartu maja

Tere jälle,

Katsun hetkel vastata võimalikult lühidalt ja selgelt:

a) investeringu maksumus **kokku ca 2 389 275 eur + KM**, sh:

Ümberehitustööd 5550 m² x 350 eur = 1 942 500 eur + KM Projekteerimistööd ca 10%

x ümberehitus = 194 250 eur + KM Omanikujärelevalve ca 3% x ümberehitus = 58

275 eur + KM Muudkulud ca 10% x ümberehitus = 194 250 eur + KM

NB! Korruste lõikes eeldatav maht (m²) ca: 1070 + 1480 + 1230 + 640 + 1130

b) selle investeringu eest tekib **töökoha võimalus ca 250 inimesele**,

/.../

Parimate soovidega,

Taavi A.

Arenduse projektijuht

Lelle 24, 11318 Tallinn

<http://www.rkas.ee>

Allikas: Justiitsministeerium, Riigi Kinnisvara AS

LISA 9. Maakohtute kogueelarve

From: Kaidi L.

Date: Wednesday, 22 March 2017 at 15:37

To: Marko Aavik <Marko.Aavik@just.ee>

Subject: Maakohtute 2017.a kinnitatud eelarve

Ühe kogusummana Harju Maakohtu, Tartu Maakohtu, Viru Maakohtu ja Pärnu Maakohtu 2017.a kinnitatud eelarve, kus on arvestatud kõikide kuluridadega, st ka RKAS-i kuludega 23 146 673 eurot.

Kaidi

Allikas: Justiitsministeerium

SUMMARY

JUDICIAL MAP OF ESTONIAN COUNTY COURTS IN THE CONTEXT OF PUBLIC ADMINISTRATION AND MANAGEMENT

Marko Aavik

Judicial map of courts refers to jurisdictional structure of justices in their permanent place of service, their sizes, multiplicity and dispersion across the national territory. The judicial map of Estonian county courts is quite dispersed considering the smallness of the country, being characterized by small (2-4 justices) courthouses. Given that the optimality of the judicial map of Estonian county courts has never been analysed based on the method used in this master's thesis that is also widely accepted internationally now, the topic of this master's thesis should be considered as relevant and topical. Master's thesis will probably be used in optimization discussions on judicial maps of county courts, being also a possible input on the decision making process in the future. The purpose of this work is to suggest optimization of judicial maps of Estonian county courts based on its analysis following internationally recognized method used in other countries.

To reach the objective of the master's thesis the author has set up six study projects:

- to study the public administration and management theories for determining useful reference points for supporting the development of the judicial sector;
- to study and define the method for analysing and planning the judicial map of the judicial sector;
- to study other European countries' practical experience in optimizing judicial map of judicial sector;
- To explore existing data of judicial maps of Estonian county courts;
- To analyse county courts' judicial map and suggest its optimization.

Master's thesis theory section introduced a study on instructions compiled by international organisations on the development of the judicial sector and in comparing their recommendations and approaches to theoretical fundamental principles of different public sector management and development models it was concluded that in analysing and developing judicial map of the judicial sector new public management model together with fundamental principles of digital era model should be followed. In conclusion, the author of the master's thesis concluded that the judicial map of the judicial sector must dwell on the principles similar to private sector in order to achieve customer driven and cost effective result, using centrally distributed services and need-based one-stop structures, favouring transition to electronical effects model and errands. Secondly the study focused on methods to be used for analysing the judicial map of the judicial sector, researching mainly methodical guidelines compiled by international organizations and partly also by the viewpoints of pros and cons presented in scientific journals. Based on the criticism over the Italian reform in scientific journalism the author of the master's thesis reached the conclusion that the recommendation provided by international organizations' guidelines where for setting objectives the specificity of the judicial sector in the country should be taken into consideration before compiling analysis and possibly verifying post-factum based on the results is methodically wrong approach. These types of analyses can only have universal objective independent of country specific features. Country specific features and the need to take them into consideration becomes apparent only after the result of the analysis. To sum up, the author of the master's thesis found that next methodical reference points should be followed when analysing judicial map of Estonian county courts: determining the actual need for the services amongst the population, demographical situation and its change in relation to the number of inhabitants served by the judicial structure (including the dynamics of availability of legal aid), the optimal size of judicial structure and its definition, distance of the court from inhabitants and evaluating the possibilities of transport network (including defining reasonable standard), defining the need for implementing compensatory measures (including ICT solutions).

In the empirical part of the master's thesis firstly the previous experiences of other European countries in delivering these types of reforms were examined mainly to find out what methodical reference points have they emphasized the most in respective

reforms and how they have defined the method for themselves determining relevant criteria and standards for reaching optimality. In the light of the foregoing France, the Netherlands, Finland, Denmark, Italy and England were researched for experiences in respective reforms. Thereafter the optimality of the judicial map of Estonian county courts was studied and analysed taking into consideration existing data on the county courts and their service area. Theoretical part of the master's thesis was the basis for the method used for the analysis, the experiences of other countries were used as a comparative criteria to formulate and define the criteria needed for the analysis. In conducting the analysis the defined theoretical reference points for developing judicial sector were used as described in the theoretical part of the master's thesis.

The study projects analysing the judicial map of Estonian county courts according to the internationally implemented methods resulted in similar conclusions, therefore verifying one another. As a result of the analysis it was concluded that judicial map of Estonian county courts is unreasonably dispersed to irrationally small structures duplicating jurisdiction. Proposal was made based on the analysis to optimize judicial maps of Estonian county courts liquidating existing judicial structure units in Valga, Võru, Põlva, Viljandi, Jõgeva, Rakvere, Paide, Rapla, Kuressaare and Kärdla and replacing them with customer service points that take into consideration actual needs and situation with one permanent officer of the court and equipped with modern ICT solutions. Customer service points will have one courtroom for quarterly sessions in case of a need but these will mainly be used for local inhabitants, companies and employees using ICT solutions for centrally distributed justice service (attending hearings and other procedural acts). There is an option to lay off 47 technical positions from courthouses in liquidation that are currently needed to keep duplicating judicial structures working on-site. Other positions in courthouses under liquidation will be transferred to remaining respective courthouses. These proposals optimize the judicial map of county courts prioritizing customer-orientation (availability of the service to inhabitants will not recede), meanwhile when cost savings gained in county courts' fixed cost structure are ca 1,65 million euros per year or ca 7% out of county courts' yearly total budget and with the payback period on investments of ca 4 years starting from the realization of the proposal.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Marko Aavik

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

**EESTI MAAKOHTUTE ORGANISATSIOONIVÕRK
AVALIKU SEKTORI JUHTIMISE JA HALDAMISE
KONTEKSTIS,**

mille juhendaja on Krista Jaakson,

- 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
 - 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
 3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tallinnas, **18.05.2017**